

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

**ΟΔΗΓΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ**

ΑΚΑΔ. ΕΤΟΣ 2013-2014

Επιμέλεια Οδηγού Σπουδών: Αναπλ. Καθ. Ευάνθης Χατζηβασιλείου
(Διευθυντής Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών)
Επ. Καθ. Πλ. Πετρίδης, Λέκτ. Χρ. Κανελλόπουλος
Αναπλ. Καθ. Ν. Γιαντσή, Επ. Καθ. Κ. Γαγανάκης
Κ. Μποϊλέ (ΕΤΕΠ)

Πληροφορίες: Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών
Φιλοσοφική Σχολή
Γραφείο 301
Τηλ: 210 7277319, 210 7277887
Fax: 210 7277319
Email: kboile@arch.uoa.gr
<http://www.arch.uoa.gr>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1. ΜΕΛΗ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	4
2. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	5
3. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΕΧΝΗΣ	
ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ	22
ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ	32
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ	40
ΙΣΤΟΡΙΑ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	51
4. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ	
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ	57
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ	65
ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ	77
ΝΕΟΤΕΡΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ	94
5. ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	101
6. ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	105

- Διευθυντής του ΠΜΣ: Αναπλ. Καθ. Ευάνθης Χατζηβασιλείου

- Γραμματειακή υποστήριξη: Κων/να Μποϊλέ (ΕΤΕΠ)

Η ΣΕΜΣ απαρτίζεται από τους:

- Πρόεδρο του Τμήματος: Καθ. Α. Μόζερ (με ανάθεση της Συγκλήτου)

- Διευθύντρια του Τομέα Ιστορίας: Αναπλ. Καθ. Μ. Ευθυμίου

- Διευθυντής του Τομέα Αρχαιολογίας
& Ιστορίας της Τέχνης: Καθ. Π. Βαλαβάνης

- από εκπροσώπους των οκτώ γνωστικών αντικειμένων¹ καθώς και εκπροσώπους των μεταπτυχιακών φοιτητών: Καθ. Π. Βαλαβάνης, Λέκτ. Αφ. Χασιακού, Επ. Καθ. Β. Κέπετζη, Επ. Καθ. Δ. Παυλόπουλος, Επ. Καθ. Σ. Ψωμά, Επ. Καθ. Ειρ. Χρήστου, Λέκτ. Β. Καραμανωλάκης, Επ. Καθ. Κ. Ράπτης.

¹ Οι εκπρόσωποι των γνωστικών αντικειμένων είναι του ακαδ. έτους 2012-2013.

**ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΑΚΑΔ. ΕΤΟΣ 2013-2014**

1. Σκοπός

Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών λειτουργεί βάσει του Νόμου 2083/92 και έχει προσαρμοσθεί στις ισχύουσες διατάξεις του Νόμου Μεταπτυχιακών Σπουδών 3685/2008.

Σκοπός του είναι:

α) η προσφορά σε συγκεκριμένο αριθμό επιλεγμένων σπουδαστών δέσμης προγραμμάτων, που αποβλέπουν στην ειδίκευση (ανάπτυξη των γνώσεων και εμπάθυνση στην έρευνα και τις μεθόδους της) στους τομείς των γνωστικών αντικειμένων που διδάσκονται στο Τμήμα, και

β) η οργάνωση, καθοδήγηση και υποστήριξη πρωτότυπης επιστημονικής έρευνας στους ανωτέρω τομείς για τη σύνταξη διδακτορικής διατριβής.

2. Περιεχόμενο

Η δέσμη των προγραμμάτων που προσφέρονται περιλαμβάνει:

- Προϊστορική Αρχαιολογία
- Κλασική Αρχαιολογία
- Βυζαντινή Αρχαιολογία
- Ιστορία της Νεότερης Τέχνης
- Ιστορία της Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας
- Βυζαντινή Ιστορία
- Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία
- Ευρωπαϊκή Ιστορία

3. Διάρκεια

Η χρονική διάρκεια για την απονομή των μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών ορίζεται: (α) διετής για το μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης Α΄ Κύκλου (τέσσερα διδακτικά εξάμηνα) και (β) τριετής για το διδακτορικό δίπλωμα. Υπό ορισμένες προϋποθέσεις, όπως αυτές ορίζονται παρακάτω, η διάρκεια των σπουδών μπορεί να παραταθεί για τον Α΄ Κύκλο (δίπλωμα ειδίκευσης) επί ένα ακόμη έτος και για τον Β΄ Κύκλο (διδακτορικό) επί δύο έτη.

Το πρόγραμμα παρατείνεται ως το 2013 (Φ.Ε.Κ. 471, τευχ. 2, 28-2-2012, παράταση της παραγράφου 3 του άρθρου 12 του Ν. 3685/2008).

4. Σπουδαστές

Ο συνολικός αριθμός των μεταπτυχιακών σπουδαστών του προγράμματος δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 110 για τους φοιτητές Α΄ κύκλου και τους 220 για τους φοιτητές Β΄ κύκλου.

Ο αριθμός των εισακτέων κατ' έτος καθορίζεται από τη Γενική Συνέλευση Ειδικής Σύνοψης (ΓΣΕΣ) του Τμήματος ύστερα από εισήγηση της Συντονιστικής Επιτροπής Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΣΕΜΣ) και λαμβανομένου υπ' όψιν ότι ο αριθμός των μεταπτυχιακών σπουδαστών Α' Κύκλου ανά ειδικευση δεν υπερβαίνει τους 20. Στην εισήγηση αυτή διατυπώνονται συνολικά οι προτάσεις των Τομέων σχετικά με τις δυνατότητες επίβλεψης μεταπτυχιακών σπουδαστών από μέλη ΔΕΠ των αντιστοιχών προγραμμάτων. Στις δυνατότητες αυτές λαμβάνονται υπ' όψιν και οι ανάγκες εξυπηρέτησης των προγραμμάτων του ΙΚΥ, των ευρωπαϊκών προγραμμάτων και των προγραμμάτων ανταλλαγών του Υπουργείου Παιδείας Θ.Π.Α.

Ο αριθμός των εισακτέων στον Α' κύκλο του προγράμματος, αντίστοιχος με τον αριθμό των μελών ΔΕΠ του Τμήματος, ορίζεται κατ' ανώτατο όριο σε 60.

Για την ένταξη στο πρόγραμμα απαιτείται πτυχίο αντίστοιχου Τμήματος ελληνικού ή αναγνωρισμένου ομοταγούς ξένου πανεπιστημίου και επαρκής γνώση της ελληνικής, καθώς και τουλάχιστον μιας από τις κύριες ευρωπαϊκές γλώσσες (κατωτέρω περιγράφεται η δυνατότητα εισόδου στο πρόγραμμα κατόχων άλλων πτυχίων).²

Οι αιτήσεις υποβάλλονται στη Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος στο διάστημα: 1-20 Ιουνίου και 1-10 Σεπτεμβρίου.

Ο αριθμός εισακτέων για το ακαδημαϊκό έτος 2013-2014 ορίζεται ανά ειδικευση ως ακολούθως³:

Προϊστορική Αρχαιολογία	13 θέσεις
Κλασική Αρχαιολογία	5 θέσεις
Βυζαντινή Αρχαιολογία	3 θέσεις
Ιστορία της Νεότερης Τέχνης	3 θέσεις
Ιστορία της Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας	5 θέσεις
Βυζαντινή Ιστορία	3 θέσεις
Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία	
Ιστορία Νέου Ελληνισμού (13ος αι.-1830)	8 θέσεις
Ιστορία Νεότερου Ελληνισμού (1830 - έως σήμερα)	5 θέσεις
Ευρωπαϊκή Ιστορία	3 θέσεις

² Το επίπεδο επάρκειας των ξένων γλωσσών αντιστοιχεί στις απαιτήσεις που προϋποτίθενται κατά την κινητικότητα των φοιτητών στο πλαίσιο του προγράμματος ERASMUS <http://www.interel.uoa.gr/erasmus/sp/sm/kritiria.html>

³ Ο αριθμός των εισακτέων ανά γνωστικό αντικείμενο προκύπτει από τον πολλαπλασιασμό του αριθμού των μελών ΔΕΠ εκάστου γνωστικού αντικειμένου (κατεύθυνσης) X 3, όσα δηλαδή είναι τα έτη φοίτησης των σπουδαστών Α' Κύκλου (2 έτη κανονικά+1 παράτασης) και μετά την αφαίρεση από το αποτέλεσμα αυτό του αριθμού των μεταπτυχιακών σπουδαστών Α' Κύκλου της τελευταίας τριετίας. Π.χ., εάν τα υπηρετούντα μέλη ΔΕΠ ενός γνωστικού αντικειμένου (μίας κατεύθυνσης) είναι 6 και οι ενεργοί μεταπτυχιακοί σπουδαστές 15, τότε ο αριθμός εισακτέων που προκύπτει είναι $6 \times 3 = 18 - 15 = 3$. Εάν ο συνολικός αριθμός των μεταπτυχιακών σπουδαστών Α' Κύκλου ισούται με 18, τότε δεν προβλέπεται καμία θέση για το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο (κατεύθυνση). Ωστόσο, για γνωστικά αντικείμενα με ένα μέλος ΔΕΠ προβλέπεται η εισαγωγή 3 σπουδαστών κατ' έτος, εφόσον συμφωνεί το μέλος ΔΕΠ του αντίστοιχου γνωστικού αντικειμένου. Οι προτεινόμενες αναλογίες σπουδαστών ανά γνωστικό αντικείμενο δεν σημαίνουν ότι υποχρεωτικά κάθε διδάσκων ενός γνωστικού αντικειμένου αναλαμβάνει οπωσδήποτε από έναν σπουδαστή Α' Κύκλου ανεξάρτητα από την επιθυμία εξειδίκευσης του τελευταίου. Απλά οι αριθμοί που προκύπτουν αντιστοιχούν σε γνωστικά αντικείμενα.

Α΄ Κύκλος Σπουδών - ένταξη

Οι διαδικασίες για την ένταξη στον Α΄ Κύκλο Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματός μας πραγματοποιούνται κατά τα τέλη Σεπτεμβρίου – αρχές Οκτωβρίου κάθε έτους και έχουν ανά κατηγορία σπουδαστών ως εξής:

1. Πτυχιούχοι Τμημάτων Ιστορίας ή/ και Αρχαιολογίας ή άλλων ισότιμων ΑΕΙ της Ελλάδας ή άλλων ΑΕΙ που έχουν αναγνωρισθεί ως ισότιμα με αυτά.

Η επιλογή τους γίνεται από επιτροπή μελών ΔΕΠ κάθε προγράμματος υπό την εποπτεία της ΣΕΜΣ επί τη βάσει:

- α) Γραπτής εξέτασης σε θέματα συνθετικού χαρακτήρα σχετικά με το ειδικό γνωστικό αντικείμενο στο οποίο επιθυμεί να ενταχθεί ο υποψήφιος και σε ύλη που έχει προηγουμένως ανακοινωθεί / αναρτηθεί στο διαδίκτυο ανά ειδίκευση. Τα θέματα επιλέγονται από τους οικείους εξεταστές λίγο πριν από την εξέταση.
- β) Προφορικής εξέτασης-συνέντευξης, στην οποία υποβάλλεται ο υποψήφιος.

Κατά τη συνέντευξη ελέγχονται οι γνώσεις των υποψηφίων σε τρία μαθήματα της ειδίκευσης που έχουν επιλέξει επί της δεδομένης ύλης, καθώς και η δυνατότητά τους να πραγματοποιήσουν πρωτότυπη έρευνα. Συνεκτιμάται ο γενικός βαθμός του πτυχίου και, κυρίως, των σχετικών με την ειδίκευσή τους προπτυχιακών μαθημάτων, η επίδοση σε σεμιναριακές εργασίες, η γνώση περισσοτέρων της μιας ξένων γλωσσών και, εφ' όσον υπάρχει, η ερευνητική δραστηριότητα.

Στη συνέντευξη συμμετέχουν μέλη ΔΕΠ του γνωστικού αντικείμενου στο οποίο η/ο υποψήφιος/ος επιθυμεί να ειδικευτεί, των οποίων ο αριθμός συνιστάται να μην υπερβαίνει τους πέντε (5).

Για τη γενική βαθμολογία ισχύει ποσοστό 50% για τη γραπτή εξέταση και 50% για την προφορική συνέντευξη. Προκειμένου να ενταχθεί στο πρόγραμμα ο υποψήφιος οφείλει να συγκεντρώσει μέσο όρο βαθμολογίας **τουλάχιστον επτά (7)**.

Οι υπότροφοι του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ), οι υπότροφοι του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας και οι αρχαιολόγοι-υπάλληλοι της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας (που έχουν γίνει εκεί δεκτοί κατόπιν εξετάσεων) απαλλάσσονται από τη γραπτή εξέταση και κατά την προφορική συνέντευξη κρίνονται με βάση τον έλεγχο των γνώσεών τους στην ύλη του γνωστικού αντικείμενου, τα υπόλοιπα στοιχεία, καθώς και τη δυνατότητα προσαρμογής τους στο πρόγραμμα. Εάν η υποψηφιότητα συνοδεύεται από ικανό αριθμό σοβαρών επιστημονικών εργασιών, είναι δυνατή η απαλλαγή τους από σεμιναριακά μαθήματα του Α΄ Κύκλου.

2. Πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων (πλην Ιστορίας ή / και Αρχαιολογίας).

Οι πτυχιούχοι αυτοί έχουν τις ακόλουθες επιλογές:

- Είτε να μετάσχουν στην γραπτή και προφορική εισαγωγική εξέταση, όπως και οι πτυχιούχοι Τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας
- Είτε να ακολουθήσουν την διαδικασία της προπαρασκευής για τον Α΄ Κύκλο σπουδών. Στην περίπτωση αυτή, η επιλογή τους για ένταξη στον Α΄ Κύκλο γίνεται σε δύο στάδια:

α) κατ' αρχάς με ειδική συνέντευξη ελέγχου βασικής υποδομής στο κύριο γνωστικό αντικείμενο από την επιτροπή του σχετικού γνωστικού αντικείμενου.

β) οι επιλεγέντες, όχι περισσότεροι των δύο (2) ανά γνωστικό αντικείμενο, υποχρεούνται εντός ενός ακαδημαϊκού έτους να παρακολουθήσουν και να **εξετασθούν επιτυχώς σε πέντε** προπτυχιακά μαθήματα του σχετικού γνωστικού αντικειμένου ως εξής: α) δύο μαθήματα κορμού, β) δύο μαθήματα ειδίκευσης και γ) ένα σεμιναριακό. Μετά την επιτυχία τους στις εξετάσεις των παραπάνω μαθημάτων απαλλάσσονται από τη γραπτή εξέταση και προσέρχονται μόνο στην προβλεπόμενη και για τους υπόλοιπους υποψηφίους συνέντευξη· εκεί, ελέγχονται οι γνώσεις των υποψηφίων σε τρία μαθήματα της ειδίκευσης, και, ανάλογα με τα αποτελέσματά της, εντάσσονται οριστικά ή όχι στον Α΄ Κύκλο του ΠΜΣ.

Κάτοχοι Διπλώματος Ειδίκευσης Α΄ Κύκλου Μεταπτυχιακών Σπουδών άλλων Τμημάτων εντάσσονται στον Α΄ Κύκλο χωρίς γραπτές εξετάσεις, μόνο με συνέντευξη στο αντικείμενο στο οποίο επιθυμούν να ειδικευθούν και σύμφωνα με τη δυνατότητα απορρόφησης του γνωστικού αντικειμένου.

3. Ειδικές προβλέψεις

Αλλοδαποί υπότροφοι του ΙΚΥ και άλλων φορέων περιορισμένης (συνήθως δεκάμηνης) διάρκειας εγγράφονται στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα χωρίς περαιτέρω διαδικασία, εφόσον μέλος ΔΕΠ δηλώσει επίσημα ότι αποδέχεται την επίβλεψη ενός εκάστου για το διάστημα που διαρκεί η υποτροφία. Γίνονται δεκτοί μόνο για το διάστημα ισχύος της υποτροφίας τους. Οι σπουδαστές αυτοί λαμβάνουν βεβαίωση παρακολούθησης των μαθημάτων.

Υποψήφιοι προερχόμενοι από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης εντάσσονται στις αντίστοιχες κατηγορίες των Ελλήνων υποψηφίων, όπως περιγράφονται ανωτέρω (πτυχιούχοι Τμημάτων Ιστορίας και Αρχαιολογίας και Πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων), με τις αντίστοιχες υποχρεώσεις.

Υποψήφιοι προερχόμενοι από χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης υποχρεούνται επιπλέον πριν από την ολοκλήρωση των σπουδών τους να προσκομίσουν αναγνώριση της ισοτιμίας του πτυχίου βασικής εκπαίδευσης από το ΔΟΑΤΑΠ.

Όσοι από τις παραπάνω κατηγορίες (δηλαδή υπότροφοι του ΙΚΥ, αρχαιολόγοι υπάλληλοι της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, υπότροφοι του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών Βενετίας, πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων, αλλοδαποί πτυχιούχοι, κάτοχοι μεταπτυχιακών διπλωμάτων ομοταγών ιδρυμάτων) ενταχθούν στο πρόγραμμα δεν συνυπολογίζονται στον αριθμό των εισακτέων.

Μεταπτυχιακοί σπουδαστές-υπότροφοι προγραμμάτων κινητικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή συναφών ρυθμίσεων είναι δυνατόν να πραγματοποιούν, ύστερα από απόφαση της ΣΕΜΣ, τμήμα των σπουδών τους, εντασσόμενοι ως υπεράριθμοι στο πρόγραμμα. Αντιστοίχως σπουδαστές του προγράμματος του Τμήματος, που εξασφαλίζουν υποτροφία κινητικότητας ή άλλη, μπορούν να πραγματοποιήσουν τμήμα των σπουδών τους σε Πανεπιστήμιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή σε άλλο Πανεπιστήμιο με το οποίο έχει πρόγραμμα συνεργασίας το Πανεπιστήμιο Αθηνών, ύστερα από απόφαση της ΣΕΜΣ.

5. Διδακτικό προσωπικό

Το διδακτικό προσωπικό του προγράμματος ορίζεται κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 5 του νόμου 3685/2008.⁴ Οι εξωτερικοί συνεργάτες προτείνονται από τα μέλη κάθε γνωστικού αντικείμενου στον αρμόδιο Τομέα, ο οποίος και εισηγείται στη ΣΕΜΣ.

Τα μέλη ΔΕΠ των επιμέρους ειδικεύσεων υποβάλλουν κατ' έτος στη ΣΕΜΣ τεκμηριωμένο πρόγραμμα με τα προσφερόμενα από μέλη ΔΕΠ και εξωτερικούς συνεργάτες μαθήματα, με τη θεματολογία, τη βιβλιογραφία και το χαρακτήρα της εκπαιδευτικής διαδικασίας την οποία σκοπεύουν να ακολουθήσουν. Η ΣΕΜΣ συζητεί τις προτάσεις, φροντίζει για τη συνοχή των προγραμμάτων της δέσμης και για τη δημιουργία των κατάλληλων όρων πραγματοποίησής τους.

6. Διοίκηση

Αρμόδια για την παρακολούθηση και το συντονισμό της λειτουργίας του ΠΜΣ είναι η Συντονιστική Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΣΕΜΣ), η οποία συγκροτείται από τους εκπροσώπους των επιμέρους προγραμμάτων (ως ανωτ. παρ. 2), τον Πρόεδρο του Τμήματος και τους Διευθυντές των Τομέων.

Στις εργασίες της ΣΕΜΣ παρίστανται και δύο εκπρόσωποι των μεταπτυχιακών σπουδαστών, από όσους μετέχουν στη ΓΣΕΣ. Οι τελευταίοι δεν έχουν δικαίωμα ψήφου.

⁴ Ν.3685/2008, Άρθρο 5

Παρ.1.α) Τη διδασκαλία των μαθημάτων και τις ασκήσεις στα Π.Μ.Σ. μπορούν να αναλαμβάνουν:

αα) Μέλη Δ.Ε.Π. ή Ε.Π. του οικείου Τμήματος ή άλλων Τμημάτων του ίδιου ή άλλου Α.Ε.Ι., αποχωρήσαντες λόγω ορίου ηλικίας καθηγητές, επισκέπτες καθηγητές, ειδικοί επιστήμονες ή διδάσκοντες βάσει του Π.Δ. 407/1980 (ΦΕΚ 112 Α'), οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος.

αβ) Ερευνητές αναγνωρισμένων ερευνητικών ιδρυμάτων της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος και έχουν επαρκή επιστημονική συγγραφική ή ερευνητική δραστηριότητα.

αγ) Επιστήμονες αναγνωρισμένου κύρους, οι οποίοι διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις ή σχετική εμπειρία στο γνωστικό αντικείμενο του Π.Μ.Σ.

β) Με απόφαση της ΓΣΕΣ μπορεί να ανατίθεται επικουρικό έργο σε διδάσκοντες βάσει του Π.Δ. 407/1980 ή σε Καθηγητές Εφαρμογών των Τ.Ε.Ι. και της Α.Σ.Π.ΑΙ.Τ.Ε., οι οποίοι κατέχουν τα εκ του νόμου προβλεπόμενα προσόντα, εφόσον η δυνατότητα αυτή προβλέπεται στον Κανονισμό Μεταπτυχιακών Σπουδών του Ιδρύματος .

2. Τα μέλη Δ.Ε.Π. και Ε.Π. δεν επιτρέπεται να απασχολούνται αποκλειστικά σε Π.Μ.Σ., όπως ειδικότερα ορίζεται στον Κανονισμό.

4. Για κάθε μεταπτυχιακό φοιτητή, ο οποίος παρακολουθεί Π.Μ.Σ. που απονέμει ΜΔΕ, ορίζεται από τη ΓΣΕΣ, ύστερα από πρόταση της Σ.Ε., ένα μέλος Δ.Ε.Π. [όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 27 του Νόμου 3794/2009] ή Ε.Π. ως επιβλέπων. Η Σ.Ε. και ο επιβλέπων έχουν την ευθύνη της παρακολούθησης και του ελέγχου της πορείας των σπουδών του μεταπτυχιακού φοιτητή. Ερευνητές αναγνωρισμένων ερευνητικών ιδρυμάτων, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος, ή άλλα μέλη Δ.Ε.Π. ή Ε.Π. μπορεί να ορίζονται συνεπιβλέποντες του μεταπτυχιακού φοιτητή. Για την εξέταση της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας ορίζεται από τη ΓΣΕΣ του Τμήματος τριμελής επιτροπή, στην οποία συμμετέχουν ο επιβλέπων και δύο (2) άλλα μέλη Δ.Ε.Π. ή Ε.Π. ή ερευνητές των βαθμίδων Α', Β', ή Γ', οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Τα μέλη της επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με το γνωστικό αντικείμενο του προγράμματος.

Η ΣΕΜΣ συγκαλείται σε συνεδρίες από τον Διευθυντή/την Διευθύντρια Μεταπτυχιακών Σπουδών, θέση που καταλαμβάνει μέλος ΔΕΠ από τις δύο ανώτερες βαθμίδες με απόφαση της ΓΣΕΣ (Ν. 3685/2008, άρθρο 2, §δ) και την αντιπροσωπεύει στην Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών που λειτουργεί σε επίπεδο ΑΕΙ. Η ΣΕΜΣ εισηγείται τον αριθμό εισακτέων του επομένου έτους λαμβάνοντας υπ' όψιν τις αναλογίες για τους υποτρόφους του ΙΚΥ και των ανταλλαγών, επιλέγει τους σπουδαστές κατ' έτος, συντονίζει τα ετήσια προγράμματα της δέσμης, εισηγείται για την απονομή υποτροφιών και ασκεί γενικά εποπτεία της όλης λειτουργίας των μεταπτυχιακών σπουδών, συμπεριλαμβανομένης της εισήγησης για διαγραφή των σπουδαστών που δεν έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους. Στο τέλος κάθε ακαδημαϊκού έτους υποβάλλει στη ΓΣΕΣ απολογισμό της πορείας του προγράμματος.

Η Γενική Συνέλευση Ειδικής Σύθεσης (ΓΣΕΣ) για τα μεταπτυχιακά προγράμματα του Τμήματος συνέρχεται τουλάχιστον τέσσερις φορές κάθε χρόνο. Επικυρώνει την εισήγηση της ΣΕΜΣ για τον αριθμό των εισακτέων, γνωστοποιεί στο ΙΚΥ και το Υπουργείο Παιδείας Θ.Π.Α. τον αριθμό των υποτρόφων, που μπορεί να εξυπηρετήσει το πρόγραμμα κατά το επόμενο ακαδημαϊκό έτος, επικυρώνει τις αποφάσεις της ΣΕΜΣ για την επιλογή των επιτυχόντων στις συνεντεύξεις, τη λειτουργία των προγραμμάτων, τη βαθμολογία των σπουδαστών και απονέμει τα μεταπτυχιακά διπλώματα. Επίσης, επικυρώνει την εισήγηση της ΣΕΜΣ για τη διαγραφή των σπουδαστών που δεν έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους. Τέλος, εξουσιοδοτεί τη ΣΕΜΣ για τη διεύθυνση των μεταπτυχιακών σπουδών κατά το ερχόμενο ακαδημαϊκό έτος και την αντιμετώπιση των σχετικών θεμάτων.

Η ΣΕΜΣ διαθέτει Γραμματεία με πλήρη απασχόληση. Η Γραμματεία τηρεί το μητρώο και το αρχείο των σπουδαστών καθώς και τα πρακτικά των συνεδριών της ΣΕΜΣ, εκδίδει τα αναγκαία πιστοποιητικά και διεκπεραιώνει την αλληλογραφία για τις μεταπτυχιακές σπουδές και τις συνδεόμενες με αυτές ανταλλαγές σπουδαστών. Επίσης, προσφέρει γραμματειακή υποστήριξη στην οργάνωση των επιστημονικών εκδηλώσεων του ΠΜΣ.

7. Διάρθρωση σπουδών

Τα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας έχουν κοινή δομή.

Α΄ Κύκλος σπουδών

Ο Α΄ Κύκλος αποτελείται από 4 εξάμηνα (δύο έτη) σπουδών, στη διάρκεια των οποίων ο φοιτητής οφείλει να ολοκληρώσει επιτυχώς 6 σεμινάρια και να εξεταστεί επιτυχώς στην Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία ειδίκευσης (στο εξής ΜΔΕ).

Τα σεμιναριακά μαθήματα που προσφέρονται ανά ειδίκευση στο πλαίσιο του ΠΜΣ του Τμήματος ανά διετία είναι τουλάχιστον 6. Η θεματολογία και η βιβλιογραφία των μαθημάτων περιέχονται στον οδηγό σπουδών, ο οποίος αναρτάται στο διαδίκτυο ετησίως.

Τα σεμινάρια είναι εξαμηνιαία. Διδάσκονται επί τρίωρο κάθε εβδομάδα καθ' όλη τη διάρκεια του εξαμήνου. Κατά την έναρξη των μαθημάτων ο διδάσκων αναλύει το πρόγραμμα του σεμιναρίου, προσδιορίζει τα επί μέρους θέματα που θα εξετασθούν, κατανέμει τις υποχρεώσεις και τις εργασίες των μετεχόντων και υποδεικνύει την αναγκαία βιβλιογραφία.

Τα μαθήματα διεξάγονται στην ελληνική γλώσσα με δυνατότητα προσφοράς μαθημάτων στην αγγλική από επισκέπτη καθηγητή προερχόμενο από ΑΕΙ της αλλοδαπής.

Κάθε σπουδαστής μπορεί να παρακολουθεί σε κάθε εξάμηνο μέχρι και τρία σεμιναριακά μαθήματα, σύμφωνα με το προσωπικό του πρόγραμμα, το οποίο διαμορφώνεται κατά τις ρυθμίσεις του κανονισμού και σε συνεργασία με τον επόπτη του, ο οποίος ενημερώνει στη συνέχεια γραπτώς τη ΣΕΜΣ.

Ως επόπτες ορίζονται μέλη ΔΕΠ που συμμετέχουν στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα και προσφέρουν στη διάρκεια των 4 εξαμήνων του Α΄ Κύκλου ένα τουλάχιστον σεμιναριακό μάθημα. Οι επόπτες επιλέγονται από την επιτροπή των εισαγωγικών εξετάσεων σε συνεργασία με τους επιτυχόντες.

Οι σπουδαστές είναι υποχρεωμένοι να παρακολουθούν ανελλιπώς τα σεμινάρια και να ακολουθούν τους κανονισμούς κάθε σεμιναρίου και τις οδηγίες του διδάσκοντος. Σπουδαστής που θα απουσιάσει πέραν των τριών συναντήσεων σε κάθε σεμινάριο χάνει το δικαίωμα της παρακολούθησής του.

Οι σπουδαστές παρακολουθούν και τις διαλέξεις ή τις επιστημονικές συναντήσεις που οργανώνει η επιτροπή του προγράμματος.

Τέλος, οι σπουδαστές, για λόγους ειδικής ενημέρωσης που επιβάλλει η κατεύθυνση σπουδών και με τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη, είναι δυνατόν να παρακολουθήσουν και ειδικά προπτυχιακά μαθήματα σε άλλα Τμήματα του αυτού ή άλλου ΑΕΙ. Η παρακολούθηση προπτυχιακών μαθημάτων δεν υποκαθιστά σε καμία περίπτωση τα μεταπτυχιακά σεμινάρια.

Κάθε σεμινάριο απολήγει σε υποβολή γραπτής σεμιναριακής εργασίας 7-8.500 λέξεων. Για να θεωρηθεί επιτυχής η παρακολούθηση των σεμιναρίων ορίζεται ως βάση ο βαθμός επτά (7).

Ο διδάσκων υποχρεούται να καταθέσει τη βαθμολογία ως την 15^η Ιουλίου για τα σεμινάρια του χειμερινού εξαμήνου και ως την 30^η Νοεμβρίου για τα αντίστοιχα του εαρινού εξαμήνου. Μη επιτυχής ολοκλήρωση του σεμιναρίου εκ μέρους του φοιτητή συνεπάγεται επανάληψη του ίδιου ή άλλου σεμιναρίου.

Από το σύνολο των σεμιναρίων τα τέσσερα πρέπει να προέρχονται από τον κατάλογο των μαθημάτων της ειδίκευσης, στην οποία έχει εγγραφεί ο σπουδαστής, ή συγγενών ειδίκευσεων, σύμφωνα με την πρόταση του επόπτη, ή από μαθήματα της ίδιας ειδίκευσης σε ομοταγές αναγνωρισμένο ίδρυμα της αλλοδαπής στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα υπόλοιπα σεμινάρια μπορούν να προέρχονται από άλλες ειδίκευσεις του ΠΜΣ του Τμήματος ή άλλου πανεπιστημιακού Τμήματος ή αναγνωρισμένου ερευνητικού Κέντρου.

Υπάρχει δυνατότητα ένα από τα σεμινάρια να έχει τη μορφή «ελεύθερης σεμιναριακής εργασίας» και να σχετίζεται με θέμα εξειδικευμένο, το οποίο δεν προσφέρεται στο Πρόγραμμα των σεμιναρίων του Τμήματος, αλλά αφορά τα ειδικά ερευνητικά ενδιαφέροντα του σπουδαστή. Εν προκειμένω ως επόπτης μπορεί να ορισθεί μέλος ΔΕΠ του Τμήματος ή εξειδικευμένος εξωτερικός συνεργάτης. Ο επόπτης της «ελεύθερης σεμιναριακής εργασίας» παρακολουθεί την εργασία του μεταπτυχιακού φοιτητή ανελλιπώς και συναντάται μαζί του ανά 15ήμερο. Η εργασία παρουσιάζεται γραπτή και ολοκληρωμένη σε ειδικό σεμινάριο στο τέλος του εξαμήνου. Σημειωτέον ότι τα μαθήματα των εξωτερικών συνεργατών του ΠΜΣ εντάσσονται στο πρόγραμμα του ΠΜΣ του Τμήματος ύστερα από έγκριση της ΣΕΜΣ.

Ο Α΄ Κύκλος Σπουδών ολοκληρώνεται με τη συγγραφή Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας ειδίκευσης, η εκπόνηση της οποίας αρχίζει κατά το τρίτο εξάμηνο σπουδών. Η ΜΔΕ πρέπει να έχει καταρτισθεί σύμφωνα με την επιστημονική μέθοδο, να περιλαμβάνει προσωπική συμβολή του γράφοντος στην έρευνα και να καταδεικνύει τη συνθετική του ικανότητα. Η έκταση της ΜΔΕ ορίζεται μεταξύ 35-45.000 λέξεων περιλαμβανομένων των σημειώσεων, όχι όμως των πινάκων βιβλιογραφίας και λοιπών πινάκων και φωτογραφιών.⁵

Η συνεκτίμηση της επιτυχούς παρακολούθησης των σεμιναρίων και της ΜΔΕ οδηγεί στη χορήγηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης.

Οι σεμιναριακές εργασίες αντιστοιχούν προς 10 πιστωτικές μονάδες (ECTS) η καθεμία και η ΜΔΕ προς 60.

Ο σπουδαστής, όταν ολοκληρώσει τη διπλωματική εργασία του, την καταθέτει στη γραμματεία του ΠΜΣ και στον επόπτη.

Ο επόπτης είναι υποχρεωμένος - εντός τριμήνου από την ημερομηνία κατάθεσης εκ μέρους του σπουδαστή της τελικής μορφής της εργασίας του - να προτείνει στη ΣΕΜΣ τον Β΄ και Γ΄ βαθμολογητή, για την κρίση της ΜΔΕ. Αν η προθεσμία παρέλθει χωρίς αποτέλεσμα, το θέμα συζητείται στη ΣΕΜΣ, η οποία μπορεί να ορίσει αντικαταστάτη. Η πρόταση για τον ορισμό του Β΄ και Γ΄ βαθμολογητή πρέπει να υποβάλλεται στην Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών τουλάχιστον ένα μήνα πριν από την 1η Ιουνίου και 1η Δεκεμβρίου εκάστου έτους.

Για την εξέταση της ΜΔΕ ορίζεται από τη ΓΣΕΣ του Τμήματος τριμελής επιτροπή, στην οποία συμμετέχουν ο επιβλέπων και δύο (2) άλλα μέλη Δ.Ε.Π. ή Ε.Π. ή ερευνητές των βαθμίδων Α΄, Β΄, Γ΄, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Τα μέλη της επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με το γνωστικό αντικείμενο του προγράμματος (άρθρο 5, § 4, του νόμου 3685/2008).

Η βαθμολογία της ΜΔΕ προκύπτει από τον μέσο όρο των βαθμών των τριών βαθμολογητών. Σε περίπτωση απόκλισης πέραν των τριών βαθμών, επιλαμβάνεται του θέματος η Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Ο τελικός βαθμός του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης προκύπτει με ποσοστό 50% από το βαθμό στις έξι σεμιναριακές εργασίες και 50% από το βαθμό της διπλωματικής εργασίας. Οι διπλωματικές εργασίες αξιολογούνται με βαθμό της κλίμακας από 7 (επτά) έως 10 (δέκα) με ενδιάμεσες διαβαθμίσεις. Επιτυχής θεωρείται η αποφοίτηση με συνολικό βαθμό όχι χαμηλότερο του 7 (επτά).⁶

Ανά διετία προβλέπεται οργάνωση μιας τουλάχιστον ημερίδας ανά ειδίκευση, κατά την οποία παρουσιάζονται με μορφή ανακοινώσεων οι ΜΔΕ, καθώς και τα προσωρινά συμπεράσματα διδακτορικών διατριβών εν εξελίξει. Η ημερίδα αυτή είναι δημόσια και γνωστοποιείται, με κατάλληλο τρόπο, στα μέλη της αντίστοιχης επιστημονικής κοινότητας. Αντί ημερίδας είναι δυνατό να οργανώνονται κανονικής διάρκειας μεταπτυχιακά σεμινάρια Β΄ Κύκλου στα οποία οι υποψήφιοι διδάκτορες

⁵ Ειδικότερα ορίζεται ότι το κείμενο θα πρέπει να είναι γραμμένο σε μέγεθος γραμματοσειράς 12'' το κυρίως κείμενο και 10'' οι σημειώσεις, σε 1,5 διάστιχο το κυρίως κείμενο και μονό οι σημειώσεις. Με απόφαση της ΓΣΕΣ ορίζεται η γλώσσα συγγραφής της ΜΔΕ (νόμος 3685/2008, άρθρο 9, § 4γ).

⁶ Οι διαβαθμίσεις ορίζονται ως εξής: 7-8,49=Λίαν Καλώς, 8,50-10=Άριστα.

παρουσιάζουν ενώπιον και της τριμελούς επιτροπής τους την πορεία της εκπονούμενης διατριβής και τα προσωρινά συμπεράσματά τους.

Ο Α΄ Κύκλος είναι δυνατόν να ολοκληρωθεί σε δύο έτη. Υπάρχει η δυνατότητα παράτασης ενός έτους μετά από αίτηση του σπουδαστή προς τη ΣΕΜΣ και με τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη. Όσοι σπουδαστές δεν ολοκληρώσουν τον Α΄ Κύκλο σε τρία ακαδημαϊκά έτη διαγράφονται σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παράγραφο 6 («Διοίκηση»). Είναι δυνατόν να δοθεί αναστολή σπουδών ενός έτους (η οποία δεν θα προσμετράται στην τριετία) για εξαιρετικά σοβαρούς λόγους (στράτευση, ασθένεια, κ.ά. οικογενειακούς ή προσωπικούς λόγους) και με τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη σπουδών και της ΣΕΜΣ.

Θεματικές ενότητες σεμιναρίων

Προϊστορική Αρχαιολογία

Υποχρεωτικά

Θέματα εμβάθυνσης στην Παλαιολιθική και Μεσολιθική Εποχή

Θέματα εμβάθυνσης στη Νεολιθική Εποχή

Θέματα εμβάθυνσης στο Περιβάλλον των Προϊστορικών Χρόνων

Θέματα εμβάθυνσης στην Πρώιμη Εποχή του Χαλκού

Θέματα εμβάθυνσης στον Μινωικό Πολιτισμό

Θέματα εμβάθυνσης στον Μεσοελλαδικό Πολιτισμό

Θέματα εμβάθυνσης στον Μυκηναϊκό Πολιτισμό

Θέματα εμβάθυνσης στον Κυπριακό Πολιτισμό

Θέματα εμβάθυνσης στους Πολιτισμούς των Λαών της Εγγύς Ανατολής

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

Αρχαιομετρία

Διαχείριση Μνημείων

Θρησκευσιολογία

Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών

Αρχαία κείμενα

Άλλα

Κλασική Αρχαιολογία

Υποχρεωτικά

Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία των Πρώιμων Ιστορικών και Αρχαϊκών χρόνων

Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία των Κλασικών Χρόνων

Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία των Ελληνιστικών και Ρωμαϊκών χρόνων

Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχιτεκτονική

Επιγραφική

Νομισματική

Αρχαία Κείμενα

Αρχαία Ιστορία

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

Διαχείριση Μνημείων

Αρχαιομετρία

Γεωλογία

Μουσειολογία

Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών

Άλλα

Βυζαντινή Αρχαιολογία

Υποχρεωτικά

Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία και Τέχνη της Παλαιοχριστιανικής περιόδου

Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία και Τέχνη της Βυζαντινής περιόδου

Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία και Τέχνη της Μεταβυζαντινής περιόδου

Βυζαντινή Ιστορία

Βυζαντινή Φιλολογία

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

Νομισματική

Επιγραφική

Μουσειολογία

Διαχείριση Μνημείων

Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών

Θέματα Θεολογικής Ερμηνείας

Άλλα

Ιστορία Τέχνης

Υποχρεωτικά

Ευρωπαϊκή Τέχνη

Θέματα εμβάθυνσης στην Τέχνη της Αναγέννησης

Θέματα εμβάθυνσης στην Τέχνη του Μπαρόκ

Θέματα εμβάθυνσης στην Τέχνη του 19ου αιώνα

Θέματα εμβάθυνσης στην Τέχνη του 20ού αιώνα

Νεοελληνική τέχνη

Θέματα εμβάθυνσης στην Επτανησιακή Τέχνη

Θέματα εμβάθυνσης στην Ελληνική Ζωγραφική του 20ού αιώνα

Θέματα εμβάθυνσης στη Γενιά του '30

Η Ελληνική Εκδοχή των Αναζητήσεων της Μοντέρνας και Μεταμοντέρνας Τέχνης

Θέματα εμβάθυνσης στη Νεοελληνική Αρχιτεκτονική

Θέματα εμβάθυνσης στη Νεοελληνική Γλυπτική

Θέματα εμβάθυνσης στη Νεοελληνική Χαρακτική

Θέματα εμβάθυνσης στη Μεταπολεμική Τέχνη

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

- Διαχείριση μνημείων
- Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών
- Άλλα

Ιστορία της Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας

Υποχρεωτικά

Αρχαίοι, Κλασικοί Χρόνοι
Ελληνιστικοί Χρόνοι
Ρωμαϊκή Ιστορία
Ο Κόσμος της Ύστερης Αρχαιότητας
Αρχαία Ελληνική Φιλολογία
Λατινική Φιλολογία
Κλασική Αρχαιολογία
Επιγραφική
Νομισματική

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

Ιστορία του Δικαίου
Παπυρολογία
Κοινωνιολογία, Πολιτειολογία
Βυζαντινή Ιστορία
Βυζαντινή Αρχαιολογία
Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών
Άλλα

Βυζαντινή Ιστορία

Υποχρεωτικά

Πρώιμη Βυζαντινή Περίοδος
Μέση Βυζαντινή Περίοδος
Ύστερη Βυζαντινή Περίοδος
Διαχρονικά με έμφαση στην Ιστοριογραφία, Διπλωματική, Αγιολογία, Επιγραφική,
Νομισματική, Παπυρολογία, Χαρτογραφία και Ιστορική Γεωγραφία

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

Βυζαντινή Φιλολογία
Βυζαντινή Αρχαιολογία
Βυζαντινή Τέχνη
Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών
Άλλα

Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία

Υποχρεωτικά

Νέου Ελληνισμού:

1. Κοινωνικές, Οικονομικές, Ιστορικοανθρωπολογικές, Πολιτισμικές, Προσεγγίσεις της Ιστορίας του Νέου Ελληνισμού κατά την περίοδο της βενετικής και οθωμανικής κυριαρχίας

Νεότερου Ελληνισμού:

Πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές, πολιτισμικές προσεγγίσεις της νεότερης και σύγχρονης ελληνικής ιστορίας από τη συγκρότηση του ελληνικού κράτους μέχρι σήμερα.

Δημόσια Ιστορία

Θεωρία της Ιστορίας

Ζητήματα πηγών και μεθοδολογίας

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

Ευρωπαϊκή Ιστορία

Βαλκανική Ιστορία

Διεθνείς σχέσεις της Ελλάδας

Ιστοριογραφία

Προφορική Ιστορία

Βοηθητικές Επιστήμες της Ιστορίας

Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών

Ευρωπαϊκή Ιστορία

Υποχρεωτικά

Πολιτική, κοινωνικοοικονομική και πολιτισμική ιστορία της Ευρώπης από το Μεσαίωνα ως τον 20ό αιώνα

Λατινική Παλαιογραφία

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών

Θεωρία της Ιστορίας

Ιστοριογραφία

Άλλα

Β΄ Κύκλος Σπουδών

1. Προϋποθέσεις ένταξης στον Β΄ Κύκλο

Οι αιτήσεις για ένταξη στον Β΄ Κύκλο εξετάζονται δύο φορές το χρόνο, τον Ιούνιο και το Δεκέμβριο, στις τακτικές συναντήσεις της ΣΕΜΣ.

Η εισαγωγή στον Β΄ Κύκλο μεταπτυχιακών σπουδών γίνεται για τους αποφοίτους του Α΄ Κύκλου του προγράμματός μας, ύστερα από απόφαση της ΣΕΜΣ, η οποία πρέπει να συνεκτιμήσει:

- το σύνολο της βαθμολογίας στα σεμινάρια του Α΄ Κύκλου,
- την αξιολόγηση της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας ειδίκευσης,
- την εισήγηση του επιβλέποντα τις σπουδές του φοιτητή κατά τον Α΄ Κύκλο ή μέλους ΔΕΠ του Τμήματος. Με την εισήγηση προτείνονται και τα άλλα δύο μέλη της συμβουλευτικής επιτροπής,
- την τεκμηριωμένη πρόταση διδακτορικής διατριβής εκ μέρους του υποψηφίου.

Κάτοχοι μεταπτυχιακών διπλωμάτων ομοταγών ιδρυμάτων, αντιστοίχων με τους πραγματοποιούμενους στο Πρόγραμμα του Τμήματός μας κλάδους, μπορούν να πραγματοποιήσουν μόνο τον Β΄ Κύκλο σπουδών

- εφόσον μέλος ΔΕΠ δέχεται να αναλάβει την εποπτεία τους και
- ύστερα από απόφαση της ΣΕΜΣ βασιζόμενη σε σχετική εισήγηση της εξεταστικής επιτροπής, η οποία σε συνέντευξη διερευνά τις δυνατότητες εκπόνησης από αυτούς διατριβής.

Οι αιτήσεις υποβάλλονται από 1-20 Νοεμβρίου κάθε έτους και η συνέντευξη πραγματοποιείται κατά το πρώτο δεκαπενθήμερο του Δεκεμβρίου. Επισημαίνεται ότι απαραίτητη προϋπόθεση για την εισαγωγή στο Β΄ Κύκλο είναι η κατάθεση στη Γραμματεία του ΠΜΣ Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης Α΄ Κύκλου. Για τους αλλοδαπούς φοιτητές είναι απαραίτητη η προσκόμιση της αναγνώρισης της ισοτιμίας του Μεταπτυχιακού τους Διπλώματος από το Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π., η οποία πρέπει να προσκομισθεί πριν από την ολοκλήρωση των σπουδών τους.

2. Χρονική διάρκεια εκπόνησης διδακτορικής διατριβής

Η χρονική διάρκεια για την απόκτηση του διδακτορικού διπλώματος δεν μπορεί να είναι μικρότερη από τρία (3) πλήρη ημερολογιακά έτη από την ημερομηνία ορισμού της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής.

Είναι δυνατή η παράταση έως πέντε έτη του διαστήματος ως την ολοκλήρωση της διατριβής, δηλαδή ως την κατάθεση της εισηγητικής έκθεσης στη ΓΣΕΣ, που οδηγεί στον ορισμό της επταμελούς εξεταστικής επιτροπής για την προφορική δοκιμασία. Η παράταση δίδεται από την ΣΕΜΣ, ύστερα από αιτιολογημένη έκθεση του επόπτη της διδακτορικής διατριβής.

Οι υποψήφιοι διδάκτορες δικαιούνται να αναστείλουν τις σπουδές τους για εξαιρετικά σοβαρούς λόγους (στράτευση, ασθένεια, κ.ά. οικογενειακούς ή προσωπικούς λόγους). Ο χρόνος της αναστολής δεν δύναται να υπερβαίνει τα δύο έτη· η αίτηση πρέπει να συνοδεύεται από τη σύμφωνη γνώμη του επιβλέποντα. Το διάστημα της αναστολής δεν συμπεριλαμβάνεται στους χρόνους προθεσμίας ολοκλήρωσης των σπουδών. Μετά την παρέλευση των ως άνω προθεσμιών οι σπουδαστές διαγράφονται σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παράγραφο 6 («Διοίκηση»).

3. Δραστηριότητες υποψηφίων

Με σχετική απόφαση της ΓΣΕΣ μπορεί να προβλέπεται η παράλληλη παρακολούθηση και επιτυχής περάτωση οργανωμένου κύκλου μαθημάτων ή άλλες συναφείς δραστηριότητες (νόμος 3685/2008, άρθρο 9, § 3β).

Ο υποψήφιος διδάκτορας έχει υποχρέωση, εφόσον τού ζητηθεί, να προσφέρει εκπαιδευτικές υπηρεσίες στο Τμήμα, στο οποίο εκπονεί τη διατριβή του (Ν. 3685/2008, άρθρο 9, §3δ), συμπεριλαμβανομένης και της φροντιστηριακής διδασκαλίας μετά από πρόταση του υπεύθυνου διδάσκοντος και έγκριση της Επιτροπής Μεταπτυχιακών Σπουδών.

4. Διαδικασία εκπόνησης διδακτορικής διατριβής

Ο υποψήφιος διδάκτορας εκπονεί τη διδακτορική του διατριβή με την παρακολούθηση, επίβλεψη και καθοδήγηση τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής, η οποία ορίζεται για κάθε υποψήφιο από τη ΓΣΕΣ.

Στην τριμελή συμβουλευτική επιτροπή μετέχουν: ένα (1) μέλος Δ.Ε.Π. του οικείου Τμήματος της βαθμίδας του καθηγητή, αναπληρωτή καθηγητή ή επίκουρου καθηγητή, ως επιβλέπων, και άλλα δύο (2) μέλη, τα οποία μπορεί να είναι μέλη Δ.Ε.Π. του ιδίου ή άλλου Τμήματος του ιδίου ή άλλου Πανεπιστημίου της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, αποχωρήσαντες λόγω ορίου ηλικίας καθηγητές Α.Ε.Ι., καθηγητές Α.Σ.Ε.Ι. ή μέλη Ε.Π. των Τ.Ε.Ι. και της Α.Σ.Π.Α.Ι.Τ.Ε. ή ερευνητές των βαθμίδων Α', Β', Γ' αναγνωρισμένου ερευνητικού κέντρου του εσωτερικού ή εξωτερικού, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Τα μέλη της επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με αυτή, στην οποία ο υποψήφιος διδάκτορας εκπονεί τη διατριβή του (νόμος 3685/2008, άρθρο 9, §2). Με απόφαση της ΓΣΕΣ ορίζεται η γλώσσα συγγραφής της διδακτορικής διατριβής (νόμος 3685/2008, άρθρο 9, §4γ).

Οι υποψήφιοι διδάκτορες είναι υποχρεωμένοι να συνεργάζονται με τα μέλη της τριμελούς επιτροπής και να υποβάλουν κάθε χρόνο (άρθρο 9, § 3 στ) έκθεση για την πορεία της έρευνάς τους. Οι επιβλέποντες ενημερώνουν τη ΣΕΜΣ για την πορεία αυτή συμπληρώνοντας ειδική κατάσταση, που διανέμεται κάθε χρόνο από τη Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος και περιλαμβάνει τους Μεταπτυχιακούς Φοιτητές Β' Κύκλου της ειδίκευσής τους. Παράλειψη εκ μέρους του υποψηφίου να καταθέσει έκθεση επί ένα χρόνο, χωρίς αιτιολογία, συνεπάγεται τη διαγραφή του από τον Β' Κύκλο. Ο υποψήφιος υποχρεούται επίσης να παρακολουθεί το πρόγραμμα ειδικών διαλέξεων ή μεταπτυχιακών σεμιναρίων Β' Κύκλου που ορίζει το πρόγραμμα.

Η έκταση της διδακτορικής διατριβής ορίζεται μεταξύ 100.000 - 150.000 λέξεων περιλαμβανομένων των σημειώσεων, όχι όμως πινάκων βιβλιογραφίας, λοιπών πινάκων, σχεδίων και φωτογραφιών, σύμφωνα με τις τυπικές προδιαγραφές που σημειώνονται και για τις ΜΔΕ.

5. Διαδικασία αξιολόγησης της διδακτορικής διατριβής για λήψη διδακτορικού διπλώματος

Μετά την κατάθεση της τελικής μορφής της διδακτορικής διατριβής, η τριμελής επιτροπή οφείλει να υποβάλλει εντός τριμήνου στη ΓΣΕΣ αίτηση συγκρότησης επταμελούς εξεταστικής επιτροπής. Αν η προθεσμία παρέλθει χωρίς αποτέλεσμα, το θέμα συζητείται στη ΣΕΜΣ, η οποία μπορεί να ορίσει αντικαταστάτη του επόπτη.

Παράλληλα, η τριμελής εισηγητική επιτροπή, με ευθύνη του επόπτη, υποβάλλει στη Γραμματεία του Τμήματος εισηγητική έκθεση, η οποία διαβιβάζεται στα μέλη της επταμελούς εξεταστικής επιτροπής καθώς και στον υποψήφιο 30 ημέρες πριν από την προφορική δοκιμασία του υποψηφίου.

Για την τελική αξιολόγηση και κρίση της διατριβής του υποψηφίου διδάκτορα, μετά την ολοκλήρωση των υποχρεώσεών του, ορίζεται από τη ΓΣΕΣ επταμελής εξεταστική επιτροπή, στην οποία μετέχουν και τα μέλη της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής. Τέσσερα (4) τουλάχιστον μέλη της επταμελούς εξεταστικής επιτροπής πρέπει να είναι μέλη Δ.Ε.Π., εκ των οποίων τουλάχιστον δύο (2) πρέπει να ανήκουν στο οικείο Τμήμα. Τα υπόλοιπα μέλη της επιτροπής μπορεί να είναι μέλη Δ.Ε.Π. Πανεπιστημίων της ημεδαπής ή ομοταγών ιδρυμάτων της αλλοδαπής, αποχωρήσαντες λόγω ορίου ηλικίας καθηγητές Α.Ε.Ι., καθηγητές Α.Σ.Ε.Ι. ή μέλη Ε.Π. των Τ.Ε.Ι. και της Α.Σ.Π.ΑΙ.Τ.Ε. ή ερευνητές των βαθμίδων Α', Β', Γ' αναγνωρισμένου ερευνητικού κέντρου του εσωτερικού ή εξωτερικού, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Όλα τα μέλη της επταμελούς εξεταστικής επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με αυτή, στην οποία ο υποψήφιος διδάκτορας εκπόνησε τη διατριβή του (νόμος 3685/2008, άρθρο 9, § 4α).

Η προφορική δοκιμασία του υποψηφίου είναι δημόσια και αναγγέλλεται με ανακοινώσεις και προσκλήσεις προς το διδακτικό προσωπικό, τους φοιτητές και τα μέλη της επιστημονικής κοινότητας. Δέον όπως έχει επίσημο και πανηγυρικό χαρακτήρα. Το πρακτικό της επταμελούς επιτροπής θα πρέπει να κατατίθεται στη Γραμματεία του Τμήματος.

Η διαδικασία ολοκληρώνεται με τον επίσημη ορκωμοσία του διδάκτορος ενώπιον της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος και την παραλαβή του Διδακτορικού Διπλώματος.

8. Μεταδιδακτορικό

Το Τμήμα με απόφαση της ΣΕΜΣ στη συνεδρία της 22-5-2003 δέχεται μεταδιδάκτορες ερευνητές για τη διεξαγωγή της έρευνάς τους, εφόσον μέλος ΔΕΠ του Τμήματος αναλαμβάνει με γραπτή διαβεβαίωση την επίβλεψη εκάστου μεταδιδάκτορα ερευνητή μετά από αίτηση του υποψηφίου στην Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών. Ο επόπτης μεταδιδακτορικής έρευνας θα πρέπει να προέρχεται από το ίδιο γνωστικό αντικείμενο με την αιτούμενη προς έρευνα ιστορική περίοδο. Η μεταδιδακτορική αυτή έρευνα μπορεί να διαρκέσει από ένα έως τρία ακαδημαϊκά έτη. Ο μεταδιδάκτορας ερευνητής οφείλει να καταθέτει γραπτή έκθεση της πορείας της έρευνάς του στο τέλος εκάστου ακαδημαϊκού έτους, συνοδευόμενη από σχετική έκθεση του επόπτη καθηγητή. Μετά την ολοκλήρωση της έρευνάς του ο μεταδιδάκτορας ερευνητής καταθέτει στη γραμματεία του ΠΜΣ συνοπτική έκθεση των αποτελεσμάτων της, έκτασης τουλάχιστον 6.000 λέξεων, που θα δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα του ΠΜΣ. Η πιστοποίηση της ολοκλήρωσης της έρευνας θα γίνεται μετά την υποβολή της τελικής έκθεσης. Οι μεταδιδάκτορες ερευνητές του Τμήματος οφείλουν να αναφέρουν τη συναφή ιδιότητά τους στις δημοσιεύσεις που πραγματοποιούν επί του αντικειμένου της έρευνάς τους.

Εάν η απορρέουσα από τη μεταδιδακτορική έρευνα μελέτη φθάσει σε στάδιο δημοσίευσης θα πρέπει να εγκρίνεται από τριμελή επιτροπή.

9. Μεταβατικές ρυθμίσεις

Ο κανονισμός αυτός ισχύει έως τις 31.12.2014. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές οι οποίοι φοιτούσαν στο προϋπάρχον Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα του Τμήματος εντάχθηκαν αυτομάτως στο νέο πρόγραμμα. Οι σπουδαστές Β΄ Κύκλου συνεχίζουν υπό την καθοδήγηση των επιτροπών που έχουν ήδη ορισθεί.

Οι φοιτητές Β΄ κύκλου που έχουν εγγραφεί έως και τον Ιούνιο του 2006 έχουν περιθώριο να ολοκληρώσουν τη διατριβή τους και να την καταθέσουν στα μέλη της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής έως τον Ιούνιο του 2013. Οι φοιτητές Β΄ κύκλου που έχουν εγγραφεί από τον Δεκέμβριο του 2006 έως και τον Ιούνιο του 2008 έχουν περιθώριο να ολοκληρώσουν τη διατριβή τους και να την καταθέσουν στα μέλη της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής έως τον Ιούνιο του 2014. Μετά την παρέλευση αυτού του διαστήματος θα επέλθει η διαγραφή τους.

***ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
& ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ***

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Θρησκεία και λατρευτικές πρακτικές στην προϊστορική Κρήτη και Κύπρο, με έμφαση στην Ύστερη Χαλκοκρατία <i>E. Μαντζουράνη</i></p> <p>Religion and ritual practices in prehistoric Crete and Cyprus, with emphasis on the Late Bronze Age <i>E. Mantzourani</i></p>
<p>Παλαιολιθικοί κυνηγοί-τροφοσυλλέκτες στην Ελλάδα : Ιστορία και ιστορίες <i>Γ. Κουρτέση-Φιλιππάκη</i></p> <p>Palaeolithic hunter-gatherers in Greece: History and histories <i>G. Kourtesi-Philippakis</i></p>
<p>Η ανθρώπινη μορφή στη μικροτεχνία της Εποχής του Χαλκού στην Ηπειρωτική Ελλάδα <i>Α. Παπαδημητρίου-Γραμμένου</i></p> <p>The human figure in the works of minor art of the Bronze Age in mainland Greece <i>A. Papadimitriou-Grammenou</i></p>
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Αναζητώντας την πολιτιστική ταυτότητα. Από την Μέση στην Ύστερη Χαλκοκρατία <i>Ν. Πολυχρονάκου-Σγουρίτσα – Α. Χασιακού</i></p> <p>Search for cultural identities: from the Middle to the Late Bronze Age <i>N. Polychronakou- Sgouritsa – A. Hassiacou</i></p>
<p>Το φαινόμενο του εκμινωισμού στο Αιγαίο κατά τη Μέση και Ύστερη Εποχή του Χαλκού <i>Ι. Παπαδότος</i></p> <p>“Minoanization” in the Aegean during the Middle and Late Bronze Age <i>I. Papadatos</i></p>
<p>Εικόνα και επιστημονικός λόγος στην αρχαιολογία του προϊστορικού Αιγαίου <i>Γ. Βαβουρανάκης</i></p> <p>Image and disciplinary discourse in the archaeology of the Prehistoric Aegean <i>G. Vavouranakis</i></p>

ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΤΖΟΥΡΑΝΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Θρησκεία και λατρευτικές πρακτικές στην προϊστορική Κρήτη και Κύπρο, με έμφαση στην Ύστερη Χαλκοκρατία.

Subject: Religion and ritual practices in prehistoric Crete and Cyprus, with emphasis on the Late Bronze Age.

Περίληψη: Στόχος του σεμιναρίου αυτού είναι η διερεύνηση των θρησκευτικών αντιλήψεων και λατρευτικών πρακτικών των κοινωνιών της προϊστορικής Κρήτης και Κύπρου, ιδιαίτερα κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού. Το θέμα προσεγγίζεται σε δύο επίπεδα. Πρώτον, εξετάζονται τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα θέσεων, οι οποίες παραδοσιακά θεωρούνται ιεροί χώροι επί τη βάσει της δομής και της σκευής τους. Στη δομή εγγράφονται στοιχεία όπως η οργάνωση του χώρου και η παρουσία σταθερών κατασκευών με ιερό χαρακτήρα, ενώ στην σκευή περιλαμβάνονται κινητά ευρήματα με εξειδικευμένη χρήση, όπως πήλινα και λίθινα αγγεία, ειδώλια κατασκευασμένα από διάφορα υλικά και άλλα. Σε δεύτερο επίπεδο μελετώνται οι σχετικές παραστάσεις στην εικονογραφία και οι ποικίλες ερμηνείες που έχουν εκφραστεί αναφορικά με το περιεχόμενό τους. Στον όρο εικονογραφία συμπεριλαμβάνονται κυρίως οι απεικονίσεις στη μεγάλη ζωγραφική, τη σφραγιδογλυφία, τα πήλινα ομοιώματα και/ή παραστάσεις σε άλλα μέσα.

Σε αυτό το ευρύτερο πλαίσιο θα συζητηθούν μία σειρά προβλημάτων, όπως η ταύτιση των επίσημων και ανεπίσημων χώρων λατρείας, οι ιδιότητες της θεότητας ή των θεοτήτων, ο χαρακτήρας των τελετουργιών και η ενδεχόμενη σύνδεση της θρησκείας με τις ομάδες άσκησης εξουσίας.

Summary: This seminar aims at the research of religious beliefs and ritual practices of the societies of prehistoric Crete and Cyprus, particularly during the Late Bronze Age. The subject is approached at two levels. First, the architectural remains of sites, traditionally considered as sacred places, on the basis of their design and equipment, are examined. The term design includes issues like the organization of space and the presence of structures with religious character, while equipment refers to objects of specialized use, as for instance clay and stone vessels, figurines made of different materials and other. At a second level, the relevant iconographic representations and the various interpretations suggested regarding their meaning, will be studied. The term iconography includes mainly representations on fresco paintings, seal engraving, the clay models and/or representations in other means.

Within this larger context a series of problems will be discussed: the identification of formal and informal areas of worship, the status of deity or deities, the character of the ceremonies and the possible association of religion with groups exercising power.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

CMS (Corpus der minoischen und mykenischen Siegel), επιμ. Matz, F. – Biesantz, H., Berlin 1964-2000, Mainz 2002-.

Betancourt, P., *Introduction to Aegean Art*, Philadelphia 2007.

Δημοπούλου-Ρεθεμιωτάκη, Ν., *Το Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου*, Αθήνα 2005.

- Gesell, G. C., *Town, Palace and House Cult in Minoan Crete*, SIMA 67, Gothenburg 1985.
- Hitchcock, L., *Minoan Architecture: A Contextual Analysis*, SIMA 155, Jonsered 2000.
- Hägg, R. (επιμ.), *The Function of "Minoan Villa"*, Stockholm 1997.
- Hägg, R. - Marinatos, N. (επιμ.), *The Function of the Minoan Palaces*, Stockholm 1987.
- Immerwahr, S. A., *Aegean Painting in the Bronze Age*, Philadelphia 1989.
- Koehl, R., *Aegean Bronze Age Rhyta*, Philadelphia 2006.
- Μαντζουράνη, Ε., *Η Αρχαιολογία της Προϊστορικής Κύπρου*, Αθήνα 2001.
- Μαντζουράνη, Ε., *Προϊστορική Κρήτη - Τοπογραφία και Αρχιτεκτονική*, Αθήνα 2002.
- Marinatos, N., *Minoan Religion: Ritual, Image and Symbol*, Columbia, South Carolina 1993.
- Nilsson, M., *Minoan-Mycenaean Religion and its Survival in the Greek Religion*, Lund 1968 (2^η εκδ.).
- Pararas, Y., *Immovable Offertory Installations in Late Bronze Age Cyprus*, SIMA Pocket-book 174, Säverlanden 2008.
- Preziosi, D. - Hitchcock, L., *Aegean Art and Architecture*, Oxford 1999.
- Rutkowski, B., *The Cult Places of the Aegean*, New Haven and London 19862.
- Webb, J. M., *Ritual Architecture, Iconography and Practice in Cypriot Bronze Age*, SIMA Pocket-book 75, Jonsered 1999.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΟΥΡΤΕΣΗ-ΦΙΛΙΠΠΑΚΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Παλαιολιθικοί κυνηγοί-τροφοσυλλέκτες στην Ελλάδα: Ιστορία και ιστορίες.

Subject: Palaeolithic hunter-gatherers in Greece: History and histories

Περίληψη: Ο όρος «παλαιολιθικός» εμφανίζεται για πρώτη φορά στην Ευρωπαϊκή Αρχαιολογία κατά το δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνα, εποχή μεγάλων κοινωνικοοικονομικών ανακατατάξεων που σηματοδότησε η βιομηχανική επανάσταση. Έκτοτε η Παλαιολιθική αρχαιολογία γνώρισε ιδιαίτερη ανάπτυξη στη Δυτική Ευρώπη. Στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης η έρευνα της Παλαιολιθικής εποχής άρχισε πολύ αργότερα και αναπτύχθηκε άνισα ακολουθώντας τα ιστορικά γεγονότα (παγκόσμιοι και βαλκανικοί πόλεμοι κ.ά.) και τις επικρατούσες κατά χώρα οικονομικές, κοινωνικές και ιδεολογικές συνθήκες οι οποίες όριζαν με τη σειρά τους την αρχαιολογική πολιτική. Στόχος του σεμιναρίου είναι η διερεύνηση των συνθηκών μέσα από τις οποίες διαμορφώθηκε και αναπτύχθηκε η αρχαιολογική σκέψη και ερευνητική δραστηριότητα στην Ελλάδα σε σχέση με τα καιρία ζητήματα της Παλαιολιθικής αρχαιολογίας όπως η αποδοχή της φυσικής ιστορίας και της

αρχαιότητας του ανθρώπου, η διαδικασία της ανθρωπογένεσης, η προέλευση των λίθινων εργαλείων κ.α. καθώς και η περαιτέρω διάδοση της γνώσης στη σύγχρονη κοινωνία.

Summary: The term «Palaeolithic» is introduced it to European archaeology in the second half of the 19th century, a period of major socioeconomic changes involved by the industrial revolution. Since Palaeolithic archaeology had a particular development in Western Europe. In the South-East Europe research on Palaeolithic started much more later and she has been unequally developed following the historical events (World and Balkan Wars etc) and the economical, social and ideological conditions in each country, conditions which defined the archaeological politics. The aim of this seminar is to examine the conditions of the definition and development of the archaeological thought and research activity in Greece in relation to the basic questions of the Palaeolithic archaeology, as the acceptance of the physical history and antiquity of Man, the process of the Hominization, the origin of the stone tools etc as well as the diffusion of the knowledge in the contemporary society.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Bailey G. N. (επιμ.), *Klithi: Palaeolithic Settlement and Quaternary Landscapes in Northwest Greece*. Vol. 1 : Excavation and Intra-Site Analysis at Klithi. Vol. 2 : Klithi in its Local and Regional Setting Cambridge 1997.
- Bailey, G. N. *et al.* (επιμ.), *The Palaeolithic Archaeology of Greece and Adjacent Areas, Proceedings of the ICOPAG Conference*, Ioannina, Athens 1999.
- Βαλαβάνης, Π. (επιμ.), *Μεγάλες στιγμές της Ελληνικής Αρχαιολογίας*, Αθήνα 2007.
- Grayson, D. K., *The Establishment of Human Antiquity*, New York 1983.
- Groenen, M., *Pour une histoire de la préhistoire: le Paléolithique*, Grenoble 1994.
- Kourtessi-Philippakis, G., *Le Paléolithique de la Grèce continentale. Etat de la question et perspectives de recherche*, Paris 1986.
- Κουρτέση-Φιλιππάκη, Γ., “Η Παλαιολιθική εποχή στην Ελλάδα”, *Αρχαιολογία και Τέχνες*, 1996, τεύχη 58-61.
- Kourtessi-Philippakis, G., “Chasseurs-cueilleurs paléolithiques dans le monde égéen : veut-on de ces ancêtres?” στο *Mythos: la préhistoire égéenne du XIXe au XXIe s. ap. J.-C.*, Actes de la Table ronde internationale tenue à Athènes, Athènes 2006, 245-256.
- Kourtessi-Philippakis, G., “Le Paléolithique et le Mésolithique”, στο Treuil, R. *et al.* (επιμ.), *Les civilisations égéennes du Néolithique et de l'Age du Bronze*, Paris 2008, 50-55.
- Kourtessi-Philippakis, G. (επιμ.), *La Préhistoire du Sud-Est européen. Traditions et innovations*, Paris 2008.
- Kyparissi-Apostolika N. (επιμ.), *Theopetra cave. Twelve years of excavations and research 1987-1998*. Proceedings of the International Conference. Trikala 6-7 November 1998. Athens 2000.
- Schnapp, A., *The Discovery of the Past: the Origins of Archaeology*, London 1996 (μτφρ. *Η κατάκτηση του παρελθόντος. Οι απαρχές της αρχαιολογίας*, Ηράκλειο 1998).
- Trigger, B., *History of the Archaeological Thought*, Cambridge 1989 (μτφρ. *Μια ιστορία της αρχαιολογικής σκέψης*, Αθήνα 2005).

ANNA ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ- ΓΡΑΜΜΕΝΟΥ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Η ανθρώπινη μορφή στη μικροτεχνία της Εποχής του Χαλκού στην Ηπειρωτική Ελλάδα

Subject: The human figure in the works of minor art of the Bronze Age in mainland Greece

Περίληψη: Σκοπός του σεμιναρίου είναι η μελέτη και η ανάλυση του τρόπου με τον οποίο η ανθρώπινη μορφή παρουσιάζεται στα έργα της μικροτεχνίας, συγκεκριμένα στην ελεφαντουργία, κοσμηματοποιία, σφραγιδογλυφία, υαλόμαζα κλπ. Εξετάζεται ο τρόπος της απεικόνισης σε συνδυασμό με το εκάστοτε υλικό, ο συσχετισμός με τον τρόπο απεικόνισης σε άλλες μορφές τέχνης και κυρίως η απόπειρα ερμηνείας του χαρακτήρα της ανθρώπινης μορφής (π.χ. θρησκευτικός, κοσμικός). Χρονικό πλαίσιο αποτελεί η Εποχή του Χαλκού και γεωγραφικό η ηπειρωτική Ελλάδα.

Summary: The aim of the seminar is the study and analysis of the way in which the human figure is represented in the works of minor art, specifically in ivory, jewellery, seals, glass-paste etc. Several aspects are assessed: the way of representation in the different materials, also in other categories of art and mainly the endeavour of interpreting the character of the human figure (eg. religious, secular). The chronological frame is the Bronze Age and the geographical one is mainland Greece.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία/ Selected Bibliography

- Βαρβαρρήγος, Α., *Το οδοντόφρακτον Μυκηναϊκόν κράνος*, Αθήνα 1981.
- Barnett, R.D., *Ancient Ivories in the Middle East and Adjacent Countries*, Jerusalem 1982.
- CMS (Corpus der minoischen und mykenischen Siegel)*, επιμ. Matz, F. – Biesantz, H., Berlin 1964-2000, Mainz 2002-.
- Fitton, J.L. (επιμ.), *Ivory in Greece and the Eastern Mediterranean from the Bronze Age to the Hellenistic period*, British Museum Occasional Paper 85, London 1992.
- Foster, P. K., *Aegean Faience of the Bronze Age*, New Haven and London 1979.
- Krzyszkowska, O., “The Bone Industries of the Aegean Bronze Age: A Technological Study”, Bristol 1981(αδημοσίευτη διατριβή).
- Krzyszkowska, O., “Ivory in the Aegean Bronze Age: Elephant Tusk or hippopotamus ivory?”, *BSA* 1988, 209-233.
- Krzyszkowska, O., *Ivory and Related Materials, An Illustrated Guide*, London 1990.
- Krzyszkowska, O., *Aegean Seals. An Introduction*, BICS Supplement 85, London 2005.
- Poursat, J.Cl., *Catalogue des Ivoires Mycéniens du Musée National d’Athènes*, Paris 1977.
- Poursat, J.Cl., *Les Ivoires Mycéniens*, Paris 1977.
- Σακελλαράκης, Γ., *Το ελεφαντόδοντο και η κατεργασία του στα Μυκηναϊκά χρόνια*, Αθήνα 1979.

Younger, J.G., *The Iconography of the Late Minoan-Mycenaean Sealstones and Finger-rings*, Bristol 1988.

ΝΑΓΙΑ ΠΟΛΥΧΡΟΝΑΚΟΥ-ΣΓΟΥΡΙΤΣΑ – ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΧΑΣΙΑΚΟΥ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Αναζητώντας την πολιτιστική ταυτότητα. Από την Μέση στην Ύστερη Χαλκοκρατία

Subject: In search for cultural identities: from the Middle to the Late Bronze Age

Περίληψη: Ο προσδιορισμός της πολιτιστικής ταυτότητας στις μεταβατικές περιόδους είναι, κατά κανόνα, δύσκολος. Ειδικότερα, κατά το τέλος της Μέσης Χαλκοκρατίας και την αρχή της Ύστερης η αλλαγή που επιτελείται σε όλες τις συνιστώσες της κοινωνίας, του πολιτικοοικονομικού συστήματος, της τέχνης και της τεχνολογίας, είναι καταλυτική. Τότε αναδύεται μέσα από μακρά και συνδυαστική διεργασία δυνάμεων ο Μυκηναϊκός πολιτισμός. Κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου, από τη διερεύνηση των αρχαιολογικών δεδομένων αναμένεται να προκύψουν στοιχεία, που θα βοηθήσουν στην ανίχνευση της δημιουργίας, της εξέλιξης και της πορείας του ισχυρού αυτού πολιτισμού, που εγκαθιδρύεται στην ηπειρωτική Ελλάδα και εξαπλώνεται στη συνέχεια σε όλο το Αιγαίο.

Summary: The character of cultural identity in transitional periods is, as a rule, difficult to be determined. More specifically, as far as the end of the Middle and the beginning of the Late Bronze Age are concerned, the change that occurs in the society, the political and economical system as well as in art and technology is catalytic. The Mycenaean civilization emerges through a long and complex process and a combination of different dynamics. The examination of the archaeological data aims at the detection of evidence concerning the creation and evolution of this powerful civilization, that, after it has been established on mainland Greece, expands throughout the Aegean.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Boyd, M., *Middle Helladic and Early Mycenaean Mortuary Practices in the Southern and Western Peloponnese*, BAR-IS 1009, Oxford 2002.

Cavanagh, W.-Mee. Chr., *A Private Place: Death in Prehistoric Greece*, Jonsered 1998.

Cline, E., (επιμ.), *The Oxford Handbook of the Bronze Age Aegean*, Oxford 2010.

Felten, Fl.- Gaus, W. - Smetana, R., (επιμ.), *Middle Helladic Pottery and Synchronisms, Proceedings of the International Workshop held at Salzburg, Oct.31st- Nov.2nd 2004*, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien 2007.

Gates, C., "Rethinking the Building History of Grave Circle A at Mycenae", *AJA* 89 (1985), 265-67.

- Graziadio, G., "The Chronology of the Graves of Circle B: A new hypothesis", *AJA* 92 (1988), 343-72.
- Graziadio, G., "The Process of Social Stratification at Mycenae in the Shaft Grave Period: A Comparative Examination of the Evidence", *AJA* 95 (1991), 403-44.
- Kilian-Dirlmeier, I., "Reiche Gräber der mittelhelladischen Zeit" στο Laffineur, R., Niemeier W.- D. (επιμ.), *Politeia, Society and State in the Aegean Bronze Age, Proceedings of the 5th International Aegean Conference / 5e Rencontre égéenne internationale, University of Heidelberg, Archäologisches Institut, 10-13 April, 1994*, Vol. I, Université de Liège, Histoire de l'art et archéologie de la Grèce antique; University of Texas at Austin, Program in Aegean Scripts and Prehistory, *Aegaeum* 12, 1995, 49-53.
- Κορρές, Γ., "Ο τύμβος της Βοϊδοκοιλιάς και η γένεσις του τύπου του θολωτού τάφου της Ηπειρωτικής Ελλάδος", *Αρχαιολογικά Διατριβαί επί θεμάτων της Εποχής του Χαλκού*, Αθηνά 21, Εν Αθήναις 1979-1984.
- Laffineur, R., (επιμ.), *Transition. Le monde égéen du Bronze moyen au Bronze récent, Actes de la deuxième Rencontre égéenne internationale de l'Université de Liège, 18-20 avril 1988*, Université de Liège, Histoire de l'art et archéologie de la Grèce antique, *Aegaeum* 3, 1989.
- Μυλωνάς, Γ.Ε., *Ο Ταφικός Κύκλος Β των Μυκηνών*, Εν Αθήναις 1973.
- Nordquist, G., *A Middle Helladic Village. Asine in the Argolid*, Uppsala 1987.
- Papadimitriou, N., *Built Chamber Tombs of Middle and Late Bronze Age Date in Mainland Greece and the Islands*, BAR International Series 925, Oxford 2001.
- Philippa-Touchais, A., Touchais, G., Voutsaki, S., Wright, J., (επιμ.), *MESOHELLADIKA - ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΑ, La Grèce continentale au Bronze Moyen – Η ηπειρωτική Ελλάδα στη Μέση Εποχή του Χαλκού – The Greek Mainland in the Middle Bronze Age*, Actes du colloque international organisé par l' Ecole française d' Athènes en collaboration avec L' American School of Classical Studies at Athens et le Netherlands Institute in Athens, Athènes, 8-12 mars 2006, *BCH Supplément* 52, 2010.
- Rutter, J.B. and S., *The Transition to Mycenaean. A Stratified Middle Helladic II to Late Helladic IIA Pottery Sequence from Ayios Stephanos in Laconia*, The Institute of Archaeology, *Monumenta Archeologica*, Vol.4, Los Angeles 1976.
- Voutsaki, S., "Mortuary Display, Prestige and Identity in the Shaft Grave Era", *Eliten in der Bronzezeit: Ergebnisse zweier Kolloquien in Mainz und Athen, Vol. 1.*, Monographien 43.1, Mainz 1999, 103-118.
- Voutsaki, S., "Social and Cultural Change in the Middle Helladic Period: Presentation of a New Project" στο Dakouri-Hild, An. Sherratt S. (επιμ.), *Autochthon: Papers Presented to O. T. P. K. Dickinson on the Occasion of his Retirement*, Institute of Classical Studies, University of London, 9 November 2005, BAR-IS 1432, Oxford 2005, 134-143.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Το φαινόμενο του εκμινωισμού στο Αιγαίο κατά τη Μέση και Ύστερη Εποχή του Χαλκού

Subject: "Minoanization" in the Aegean during the Middle and Late Bronze Age

Περίληψη: Μέσα από τη μελέτη του υλικού πολιτισμού των νησιωτικών και παράκτιων κοινοτήτων του Αιγαίου εξετάζεται η ιστορική τους πορεία, οι σχέσεις που ανέπτυξαν και οι επιδράσεις που δέχτηκαν από τα ανακτορικά κέντρα της Κρήτης κατά το πρώτο μισό της 2ης χιλιετίας π.Χ. (ΜΕΧ και ΥΕΧ Ι), φαινόμενο γνωστό στη βιβλιογραφία ως «εκμινωισμός». Εξετάζονται οι κρητικές επιρροές στον υλικό πολιτισμό (κεραμική, αρχιτεκτονική, τοιχογραφίες, οικιακά σκεύη και εργαλεία), στις πρακτικές (από το καθημερινό μαγείρεμα μέχρι τις ταφικές πρακτικές και τις τελετουργίες θρησκευτικού χαρακτήρα), στην εικονογραφία, την οικονομία και τη διοίκηση. Συζητώνται επίσης σχετικά ζητήματα όπως το θαλάσσιο εμπόριο, το πρόβλημα των μινωικών αποικιών, ο υλικός πολιτισμός ως ένδειξη της ταυτότητας και της καταγωγής κοινωνικών ομάδων, και η σχέση γλώσσας και γραφής. Τελικός σκοπός του σεμιναρίου είναι να καταδειχθεί η πολυπλοκότητα του φαινομένου του εκμινωισμού και η μεγάλη ποικιλία που παρατηρείται στον τρόπο πρόσληψης και στο βαθμό υιοθέτησης μινωικών πολιτισμικών στοιχείων από τις νησιωτικές και παράκτιες κοινότητες του Αιγαίου αυτής της περιόδου. Το σεμινάριο θα γίνει σε συνεργασία με τον μεταδιδακτορικό ερευνητή του ΕΚΠΑ, Δρ. Santo Privitera.

Summary: This course examines the history of the insular and coastal Aegean communities, with particular emphasis on the relations and the influences from the palatial centres of Crete in the first half of the 2nd millennium BC (MBA and LBA I), a phenomenon known as “minoanization”. Minoan affinities can be seen in material culture (pottery, architecture, frescoes, domestic implements), practices (from everyday cooking to mortuary practices and rituals of religious character), iconography, economy and administration. Related issues to be addressed include sea trade, the problem of minoan colonies, the validity of material culture as indicator of the ethnic identity and/or the origin of social groups, and the relation between scripts and language. Final aim of the seminar is to show the complex character of the phenomenon of minoanization, and the great variety seen in the way and the extent to which insular and coastal Aegean communities of this period adopted Minoan cultural elements. The seminar will be taught jointly with the post-doctoral fellow, Dr Santo Privitera.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Broodbank, C., “Minoanisation” *PCPS* 2004, 50, 46-91.
- Davis, J.L., Gorogianni, E., “Potsherds from the Edge: the Construction of Identities and the Limits of Minoanized Areas of the Aegean” στο Brodie, N., Doole, J., Gavalas, G., Renfrew C. (επιμ.), *Horizon: A Colloquium on the Prehistory of the Cyclades*, Cambridge 2008, 339-348.
- Doumas, C., “The Minoan Thalassocracy and the Cyclades”, *AA* 1982, 5-14.
- Hägg, R., Marinatos, N., (επιμ.), *The Minoan Thalassocracy: Myth and Reality*. Göteborg 1983.
- Hitchcock, L.A., “Blending the Local with the Foreign: Minoan Features at Ayia Irini, House A” στο Mendoni, L. G., Mazarakis Ainian A., (επιμ.), *Kea-Kythnos: History and Archaeology*, Meletimata 27, Athens 1998, 269-174.
- Knappett, C., Nikolakopoulou, I., “Exchange and Affiliation Networks in the MBA Southern Aegean: Crete, Akrotiri and Miletus” στο Laffineur, R., Greco E.,

- (επιμ.), *Emporia: Aegeans in the Central and Eastern Mediterranean*, Aegaeum 25, Liège, Austin 2005, 175-184.
- MacDonald, C.F., Hallager E., Niemeier W.-D. (επιμ.), *The Minoans in the Central, Eastern and Northern Aegean - new evidence*, Monographs of the Danish Institute at Athens 8, Athens 2009.
- Marketou, T. “Excavations at Trianda (Ialysos) on Rhodes: New Evidence for the Late Bronze Age I Period”, *RendLinc* 9 (1998), 39-82.
- Michailidou, A. “Measuring by Weight in the Late Bronze Age Aegean: The People behind the Measuring tools”, στο Morley, I., Renfrew C., (επιμ.), *The Archaeology of Measurement: Comprehending Heaven, Earth and Time in Ancient Societies*, Cambridge 2010, 71-87.
- Palyvou, C., *Akrotiri Thera: An Architecture of Affluence 3,500 Years Old*, INSTAP Academic Press Prehistory Monographs 15, Philadelphia 2005.
- Papagiannopoulou, A., *The Influence of Middle Minoan Pottery on the Cyclades*, SIMA 96, Göteborg 1991.
- Sakellarakis, Y., “Minoan Religious Influence in the Aegean: The Case of Kythera” *BSA* 91 (1996), 81-99.
- Shaw, J., “Consideration of the Site of Akrotiri as a Minoan Settlement”, στο C. Doumas (επιμ.), *Thera and the Aegean World I*, London 1978, 429-436.
- Wedde, M., “Aegean Bronze Age Ship Imagery: Regionalisms, a Minoan Bias, and a ‘Thalassocracy’”, στο Laffineur, R., Basch L. (επιμ.), *Thalassa. L’Egée préhistorique et la mer*, Aegaeum 7, Liège 1991, 73-94.
- Whitelaw, T. “A Tale of Three Cities: Chronology and Minoanisation at Phylakopi in Melos” στο Dakouri-Hild A., Sherratt S. (επιμ.), *Autochthon: Papers Presented to O. T. P. K. Dickinson on the Occasion of his Retirement*, BAR-IS 1432. Oxford 2005.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΑΒΟΥΡΑΝΑΚΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Εικόνα και επιστημονικός λόγος στην αρχαιολογία του προϊστορικού Αιγαίου

Subject: Image and disciplinary discourse in the archaeology of the Prehistoric Aegean

Περίληψη: Η αρχαιολογία ως επιστήμη στηρίζεται εξίσου στην εικόνα όσο και στη γλώσσα για να εκφράσει τα πορίσματα της έρευνας. Το σεμινάριο εστιάζει στη θέση και τη λειτουργία των εικόνων (φωτογραφιών, γραμμικών σχεδίων, αναπαραστάσεων) στις τελικές δημοσιεύσεις προϊστορικών ερευνών πεδίου στο Αιγαίο. Εξετάζεται ο αριθμός και η αναλογία διαφορετικών ειδών εικόνων σε σχέση με τους ερευνητικούς στόχους της κάθε δημοσίευσης και τους αντίστοιχους τρόπους παρουσίασης, μελέτης και ερμηνείας των υλικών καταλοίπων σε αυτή. Στόχος του σεμιναρίου είναι η κατανόηση των εικόνων ως σημαντικών εργαλείων στη διάθεση του αρχαιολόγου και η άμεση σύνδεσή τους με το επιστημολογικό του/της υπόδειγμα.

Summary: Archaeology as a discipline is based upon the image as much as on language in order to express the results of its research. The seminar focuses upon the place and function of images (photographs, linear drawings, representations) in final

publications of prehistoric field research in the Aegean. It examines the number and ratio of different types of images in relation to the research goals of each publication and the related ways of presenting, studying and interpreting the material remains in it. The aim of the seminar is the understanding of images as important epistemological tools in the disposition of the archaeologist and their direct link to his/her epistemological paradigm.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία/ Selected Bibliography

- Barceló, J.A.-Forte, M.,-Sanders, D.H. (επιμ.), *Virtual Reality in Archaeology. Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology*, BAR International Series 843, Oxford 2000.
- Ευαγγελίδης, Β., “Τρισδιάστατες απεικονίσεις-αποκαταστάσεις και εικονική πραγματικότητα στην αρχαιολογία”, *ΕΓΝΑΤΙΑ*, 7 (2003), 243-260.
- Flusser, V., *Προς το σύμπαν των τεχνικών εικόνων*, Αθήνα 2008.
- German, S.C., “Photography and Fiction: The Publication of the Excavations at the Palace of Minos at Knossos”, *JMA*, 18 (2005), 209-230.
- Goodrick, G.T. - Gillings, M., “Constructs, Simulations and Hyperreal Worlds: The Role of Virtual Reality (VR) in Archaeological Research”, στο Lock, G.-Smith, K. (επιμ.), *On the theory and practice of archaeological computing*, Oxford 2000, 41-58.
- Hodder, I. (επιμ.), *Towards Reflexive Method in Archaeology: The Example at Çatalhöyük*, McDonald Institute for Archaeological Research / British Institute of Archaeology at Ankara Monograph No.28, London 2000 (ιδίως τα κεφάλαια των N. Leibhammer 129-142 και M. Emele 219-228).
- Klynne, A., «Reconstructions of Knossos: Artists' Impressions, Archaeological Evidence and Wishful Thinking», *JMA*, 11 (1998), 206-229.
- Αντωνιάδης, Κ. (επιμ.), *Η δημιουργική φωτογραφία στην αρχαιολογία: Από τους ταξιδιώτες φωτογράφους του 19ου αιώνα στη δημιουργική φωτογραφία του 20ού*, Αθήνα 2008.
- Mitchell, W.J.T., *Iconology: Image, Text, Ideology*, Chicago 1986.
- Molyneaux, B. (επιμ.), *The Cultural Life of Images: Visual Representation in Archaeology*, London 1997.
- Papadopoulos, J.K., *Ο Piet de Jong και η αρχαία αγορά: Η τέχνη της αρχαιότητας*, Αθήνα 2006.
- Porter, V.-Thornes, R., *A Guide to the Description of Architectural Drawings*, Los Angeles 2000.
- Vavouranakis, G., “The multifarious past: illustrating and understanding prehistoric architecture in Crete and Cyprus”, στο A.P. McCarthy (επιμ.), *Proceedings of the Postgraduate Cypriot Archaeology Conference, POCA 2006: Island Dialogues: Cyprus in the Mediterranean Network*, University of Edinburgh Occasional Papers Series 21, Edinburgh 2008, 75-99.

ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Τέχνη και αρχιτεκτονική στην αρχαία Μακεδονία και Θράκη 4^{ος} – 2^{ος} αι. π.Χ. <i>Ο. Παλαγιά</i></p> <p>Art and architecture in ancient Macedonia and Thrace 4th-2nd c. B.C. <i>O. Palagia</i></p>
<p>Αρχαία ελληνικά ιερά και τοπίο. <i>Λ. Παλαιοκρασσά-Κόπιτσα</i></p> <p>Ancient Greek sanctuaries and landscape <i>L. Palaiokrassa-Kopitsa</i></p>
<p>Το πορτρέτο στην μικροτεχνία της ελληνιστικής περιόδου <i>Δ. Πλάντζος</i></p> <p>Portraits in Hellenistic miniature arts <i>D. Plantzos</i></p>
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Μνημεία, αγώνες και πολιτική στα πανελλήνια ιερά <i>Κ. Μπουραζέλης, Π. Βαλαβάνης</i></p> <p>Monuments, contests and politics at the Panhellenic sanctuaries <i>K. Buraselis – P. Valavanis</i></p>
<p>Θέματα Αρχιτεκτονικής και Τοπογραφίας των Αθηνών από την Κλασική εποχή έως και την περίοδο της Ρωμαϊκρατίας V <i>Ε. Πέππα-Παπαϊωάννου, Τ. Τανούλας</i></p> <p>Topics of Athenian Architecture and Topography from the Classical to the Roman Period V <i>E. Peppra-Papaioannou – T. Tanoulas</i></p>
<p>Η αρχιτεκτονική του 4^{ου} αιώνα π.Χ. Οι μεγάλοι κλασικοί. <i>Χρ. Κανελλόπουλος</i></p> <p>The architecture of the 4th century B.C. The great classics. <i>Chr. Kanellopoulos</i></p>

ΟΛΓΑ ΠΑΛΑΓΓΙΑ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Τέχνη και αρχιτεκτονική στην αρχαία Μακεδονία και Θράκη 4^{ος} – 2^{ος} αι. π.Χ.

Subject: Art and architecture in ancient Macedonia and Thrace 4th-2nd c. B.C.

Περίληψη: Χάρη στις ανασκαφές των τελευταίων 30 ετών έχουν έρθει στο φως σημαντικά αρχιτεκτονήματα, μωσαϊκά, τοιχογραφίες και έργα μεταλλοτεχνίας εξαιρετικής τέχνης. Ένα μεγάλο μέρος των έργων αυτών χρηματοδοτήθηκε από τον πλούτο που δέχθηκαν η Μακεδονία και η Θράκη μετά τις κατακτήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Τα ανάκτορα, οι υπόγειοι τάφοι με τις τοιχογραφίες και τα εικονογραφικά θέματα σχετικά με την μετά θάνατο ζωή και την βασιλική αυλή αντανakλούν μια κοινωνία και ένα τρόπο ζωής που διαφέρει ριζικά από αυτόν της κλασσικής Αθήνας. Στο σεμινάριο θα εξεταστεί η τυπολογία των μακεδονικών και θρακικών τάφων, η αρχιτεκτονική των ανακτόρων, η τορευτική, καθώς και η τεχνική και η θεματογραφία της ζωγραφικής των μακεδονικών και θρακικών τάφων.

Summary: The excavations in Macedonia and Thrace in the last 30 years have revealed a great wealth of tombs, palaces, mosaics, wall-paintings and metal vessels of very high quality. These were primarily financed with the spoils of Alexander the Great's conquest of Asia. The palaces, painted underground tombs and painterly themes dealing with the afterlife and the royal court reflect a society and a way of life which is very different from that of classical Athens. The seminar will examine the architecture of Macedonian and Thracian tombs, Macedonian palaces, metalwork, and the technique and iconography of funerary paintings.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Πέτσας, Φ., *Ο τάφος των Λευκαδίων*, 1966.
Zhivkova, I., *Das Grabmal von Kasanlak*, Recklinghausen 1973.
Σαατσόγλου-Παλιαδέλη, Χ., *Τα επιτάφια μνημεία από τη Μεγάλη Τούμπα της Βεργίνας*, Θεσσαλονίκη 1984.
Μακαρόνας Χ., Γιούρη, Ε., *Οι οικίες αρπαγής της Ελένης και Διονύσου της Πέλλας*, Αθήνα 1989.
Miller, S. G., *The Tomb of Lyson and Kallikles*, Mainz am Rhein 1993.
Ανδρόνικος, Μ., *Βεργίνα II, Ο τάφος της Περσεφόνης*, Αθήνα 1994.
Hoepfner W., Brands G. (επιμ.), *Basileia. Die Paläste der hellenistischen Könige*, Mainz 1996.
Σισμανίδης, Κ., *Κλίνες και κλινοειδείς κατασκευές των Μακεδονικών τάφων*, Αθήνα 1997.
Λιλιμπάκη-Ακαμάτη, Μ., Ακαμάτης, Ι., *Πέλλα και η περιοχή της*, Αθήνα 2004.
Τσιμπίδου-Αυλωνίτη, Μ., *Μακεδονικοί τάφοι στον Φοίνικα και τον Άγιο Αθανάσιο Θεσσαλονίκης*, Αθήνα 2005.
Valeva, J., *The Painted Coffers of the Ostrusha Tomb*, Sofia 2005.
Λιλιμπάκη-Ακαμάτη, Μ., *Πέλλης 1*, Θεσσαλονίκη 2007.
Huguenot, C., *ERETRIA XIX*, Lausanne 2008.

Rhomiopoulou K., Schmidt-Dounas, B., *Das Palmettengrab in Lefkadia*, Mainz am Rhein 2010.
von Mangoldt, H., *Makedonische Grabarchitektur*, Tübingen, Berlin 2012.

ΛΥΔΙΑ ΠΑΛΑΙΟΚΡΑΣΣΑ-ΚΟΠΙΤΣΑ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Αρχαία ελληνικά ιερά και τοπίο

Subject: Ancient Greek sanctuaries and landscape

Περίληψη: Στόχος του σεμιναρίου είναι η εξέταση της ένταξης των ιερών στο φυσικό τοπίο, καθώς και της μορφής και της εξέλιξής τους υπό την επίδραση φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων. Το σεμινάριο θα επικεντρωθεί στα στοιχεία που συνέβαλαν στη χωροθέτηση των ιερών και σε πολλές όψεις των θρησκευτικών και κοινωνικών εξελίξεων κατά την αρχαιότητα. Το σεμινάριο θα πλαισιωθεί με επισκέψεις σε Μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους.

Summary: The subject of the seminar is the examination of the conditions under which the sanctuaries were situated in the surrounding landscape, as well as their shape and their evolution under the influence of physical factors and human intervention. The seminar will focus on the elements that determined the spatial setting of the sanctuaries, as well as on various aspects of religious and social evolution during antiquity. The seminar will include visits in Archaeological Museums and in sites of sanctuaries.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Alcock, S.E., *Archaeologies of the Greek Past, Landscape, Monuments, and Memories*, Cambridge, New York, 2002.
- Alcock, S.E., Osborne, R. (επιμ.), *Placing the Gods. Sanctuaries and Sacred Space in Ancient Greece*, Oxford 1994.
- Baumer L., *Kult im Kleinen, Ländliche Heiligtümer spätarchaischer bis hellenistischer Zeit. Attika, Arkadien, Argolis, Kynouria*, Rahden 2004.
- Burkert, W., *Αρχαία Ελληνική Θρησκεία*, Αθήνα 1993.
- Cole, S.-G., *Landscapes, Gender, and Ritual Space: the Ancient Greek Experience*, Berkeley, London 2004.
- Hellström, P. - Alroth, B. (επιμ.), *Religion and Power in the Ancient Greek World*, Uppsala, Gustavianum, Stockholm 1996.
- Höpfner W., *Kult und Kultbauten auf der Akropolis*, Berlin 1997.
- Jones N. F., *Rural Athens under Democracy*, Philadelphia 2004.
- Καλτσάς, Ν., (επιμ.), *Γυναικών λατρείες: Τελετουργίες και καθημερινότητα*, Αθήνα 2009.
- Langdon, S., *From Pasture to Polis*, Columbia 1993.
- Marinatos, N., Hägg, R. (επιμ.), *Greek Sanctuaries, New Approaches*, London, New York 1993.
- Parker R., *Athenian Religion. A History*, Oxford 2004².

Pedley, J., *Sanctuaries and the Sacred in the Ancient Greek World*, Cambridge, New York, Melbourne 2005.

De Polignac, F., *Η Γέννηση της αρχαίας ελληνικής πόλης*, Αθήνα 2000.

Stavrianopoulou, E., *Ritual and Communication in the Graeco-Roman world*, *Kernos* Suppl. 16, 2006.

ThesCRA: Thesaurus Cultus et Rituum Antiquorum.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΛΑΝΤΖΟΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Το πορτρέτο στην μικροτεχνία της ελληνιστικής περιόδου

Subject: Portraits in Hellenistic miniature arts

Περίληψη: Το σεμινάριο μελετά την ανάπτυξη της προσωπογραφίας στην ελληνιστική μικροτεχνία, με έμφαση στην σφραγιδογλυφία και την νομισματική. Ερευνάται παράλληλα η αλληλεπίδραση της μικροτεχνίας με τις μνημειακές τέχνες της περιόδου, όπως η πλαστική και η ζωγραφική, και η συμβολή της σφραγιστικής και της νομισματικής στη μελέτη της ελληνιστικής προσωπογραφίας.

Summary: The seminar studies the development of portraiture in the minor arts of the Hellenistic period, with an emphasis on gem-cutting and numismatics. The interaction of minor and luxury arts with monumental sculpture and painting will also be studied, as well as the contribution of sphragistics and numismatics to our understanding of Hellenistic portraiture at large.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Ashton, S.-A., *Ptolemaic Royal Sculpture from Egypt. The Interaction between Greek and Egyptian Traditions*, Oxford 2001.

Boussac, M.-F., Invernizzi A., (επιμ.), *Archives et sceaux du monde hellénistique*, *BCH* Suppl. 29, Athènes 1996.

Boardman, J., *Greek Gems and Finger Rings. Early Bronze to Late Classical*, London 1970/2001.

Kyrieleis, H., *Bildnisse der Ptolemäer*, Berlin 1975.

La gloire d'Alexandrie, Κατάλογος έκθεσης, Paris 1998.

Mørkholm, O., *Early Hellenistic Coinage*, Cambridge 1991.

Plantzos, D., *Hellenistic Engraved Gems*, Oxford 1999.

Richter, G.M.A., *The Portraits of the Greeks*. Abridged and revised by R.R.R. Smith, Oxford 1984.

Smith, R.R.R., *Hellenistic Royal Portraits*, Oxford 1988.

Stanwick, P.E., *Portraits of the Ptolemies: Greek Kings as Egyptian Pharaohs*, Austin 2002.

Thompson, D.B., *Ptolemaic Oinochoai and Portraits in Faience*, Oxford 1973.

Walker, S., Higgs P. (επιμ.), *Cleopatra of Egypt. From History to Myth*, London 2001.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΑΖΕΛΗΣ – ΠΑΝΟΣ ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Μνημεία, αγώνες και πολιτική στα πανελλήνια ιερά.

Subject: Monuments, contests and politics at the Panhellenic sanctuaries.

Περίληψη: Θέμα του σεμιναρίου θα είναι η εξέταση της ανέγερσης και ανάθεσης μνημείων αλλά και της όλης διαμόρφωσης του χώρου και της οργάνωσης και διεξαγωγής των αγώνων σε ιερά πανελληνίας εμβέλειας (κυρίως τα τέσσερα βασικά ιερά Ολυμπίας, Δελφών, Ισθμού και Νεμέας) σε σχέση με παράλληλες δραστηριότητες και συμφέροντα των αρχαίων ελληνικών κρατών (πόλεων και τυράννων ή μοναρχών). Θα επιχειρηθεί ιδιαίτερα συνδυασμός μιας ειδικότερης αρχαιολογικής-μνημειακής και μιας ιστορικής προβληματικής, δηλ. ερμηνεία των μνημείων με τη βοήθεια των συγχρόνων/μεταγενεστέρων γραπτών πηγών και σε διάλογο με τη σχετική νεότερη έρευνα.

Η επί μέρους θεματική θα συνεξαρτηθεί από τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα όσων θα συμμετάσχουν.

Summary: The seminar will examine the erection and dedication of monuments and the whole arrangement of space as well as the organization and realization of contests at ancient Greek sanctuaries of Panhellenic status (mainly the four basic ones of Olympia, Delphi, Isthmos and Nemea) in connection with parallel activities and interests of ancient Greek states (poleis and tyrants or monarchs). Emphasis will be laid on combining a specialist archaeological approach to the monuments with a historical problematic, attempting an interpretation of those data with the aid of written sources, contemporary or later, and in dialogue with modern research.

The subjects to be presented as papers of the seminar will be agreed upon in the beginning of the lessons after considering also the special interests of the participants.

Επιλεγμένη Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Bartels, J., *et al.*, *Sportschau. Antike Athleten in Aktion*, Bonn 2004.
- Baumeister, P., “The Treasuries and Ancient Olympia's Foreign Relations”, στο *Olympics, Past and Present*, 2012, 119-125.
- Brandt, J.R., Iddeng, J. W. (επιμ.), *Greek and Roman Festivals. Content, Meaning and Practice*, Oxford 2012.
- Bringmann, K., von Steuben H. (επιμ.), *Schenkungen hellenistischer Herrscher an griechische Städte und Heiligtümer, I: Zeugnisse und Kommentare*, Berlin 1995.
- Christesen, P., “The Transformation of Athletics in 6th c. Greece” στο Schaus, G., St. Hornblower, S., *Thucydides and Pindar. Historical Narrative and the World of Epinician Poetry*, Oxford 2004.
- Decker, W., *Sport in der griechischen Antike. Vom minoischen Wettkampf bis zu den Olympischen Spielen*, München 1995.
- Golden, M., *Sport and Society in Ancient Greece*, Cambridge 1998.

- Golden, M., *Sport in the Ancient World from A to Z*, London 2004.
- Hellstroem, P., Alroth B. (επιμ.), *Religion and Power in the Ancient Greek World*, Boreas 24, 1996.
- Hornblower, S., Morgan, C. (επιμ.), *Pindar's Poetry, Patrons and Festivals from Archaic Greece to the Roman Empire*, Oxford 2007.
- Jacquemin, A., *Offrandes monumentales à Delphes*, Paris 1999.
- Koenig, J., (επιμ.), *Greek Athletics*, Edinburgh 2010.
- Mann, C., *Athlet und Polis im archaischen und frühklassischen Griechenland*, Göttingen 2001.
- Marinatos N., Hägg, R. (επιμ.), *Greek Sanctuaries. New Approaches*, London 1993.
- Morgan, C., *Athletes and Oracles. The Transformation of Olympia and Delphi in the 8th c. B.C.*, Cambridge 1990.
- Nafissi, M. "Olympia and its Relationships in the West", στο *Olympics, Past and Present*, 2012 76-77.
- Neer, R., "The Athenian Treasury at Delphi and the Material of Politics", *Classical Antiquity* 22 (2004), 63-93.
- Neer, R., "Delphi, Olympia and the Art of Politics", στο Shapiro H.A. (επιμ.), *The Cambridge Companion to Archaic Greece*, Cambridge 2007, 225-264.
- Papakonstantinou, Z., (επιμ.), *Sport in the Cultures of the Ancient World: New Perspectives*, London 2009.
- Pedley, J., *Sanctuaries and the Sacred in the Ancient Greek World*, Cambridge 2005.
- Perlman, P., *City and Sanctuary in Ancient Greece. The Theorodokia in the Peloponnese*, Göttingen 2000.
- Philipp, H., "Olympia, die Peloponnes und die Westgriechen", *JdI* 109 (1992), 77-92.
- Pleket, H., "Zur Soziologie des antiken Sports", *Nikephoros* 14 (2001), 157-212.
- Raschke, W., (επιμ.), *The Archaeology of the Olympics. The Olympics and other Festivals in Antiquity*, Madison 1988.
- Schmidt Dounas, B., *Geschenke erhalten die Freundschaft. Politik und Selbstdarstellung im Spiegel der Monumente (Schenkungen hellenistischer Herrscher an griechische Städte und Heiligtümer, II. 2)*, Berlin 2000.
- Scott, M., *Delphi and Olympia. The Spatial Politics of Panhellenism in the Archaic and Classical Periods*, Cambridge 2010.
- Βαλαβάνης, Π., *Ιερά και αγώνες στην αρχαία Ελλάδα*, Αθήνα 2004.
- Valavanis, P., "The Political and Social Role of Olympia" στο *Olympics, Past and Present*, 2012, 45-51.
- Weiler, I., *Der Sport bei den Völkern der alten Welt*, Darmstadt 1988.
- Wenn, S., Schaus, G. (επιμ.), *Onward to the Olympics. Historical Perspectives on the Olympic Games*, Waterloo (Ont.) 2007.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΕΠΠΑ-ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ, ΤΑΣΟΣ ΤΑΝΟΥΛΑΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Θέματα Αρχιτεκτονικής και Τοπογραφίας των Αθηνών από την Κλασική εποχή έως και την περίοδο της Ρωμαιοκρατίας V.

Subject: Topics of Athenian Architecture and Topography from the Classical to the Roman Period V.

Περίληψη: Το σεμινάριο περιλαμβάνει: 1) Καταγραφή και μελέτη αποσπασματικού αρχιτεκτονικού υλικού από το «Διογένειον Γυμνάσιον» με σκοπό την συγγραφή πρωτότυπων δοκιμίων. 2) Καταγραφή αρχιτεκτονικών μελών από τους λιθοσφρούς της Ρωμαϊκής Αγοράς των Αθηνών (σε συνεργασία με την Α΄ ΕΠΚΑ).

Summary: The seminar includes: 1) The description and study of fragmentary architectural material from the «Diogeneion Gymnasium» intended for written documented contributions. 2) The description of architectural members from the *lapidaria* of the Roman Agora at Athens (in collaboration with the 1st Ephorate of the Acropolis).

Επιλεγμένη Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Adam J.-P., *La construction romaine*², Paris 1989.
Αρχείον των Μνημείων των Αθηνών και της Αττικής (2 τόμοι), Αθήνα 1992 - 1993.
Bauer H., *Korinthische Kapitelle des 4. und 3. Jahrhunderts v. Chr.* (3. Beih. AM) Berlin 1973.
Börker Ch., *Blattkelchkapitelle*, Berlin 1965.
Dinsmoor W. B., *The Architecture of Ancient Greece*³, New York 1975.
Ginouvés R., Martin R. *et al.*, *Dictionnaire méthodique de l'architecture grecque et romaine, I - III*, Paris 1980.
Hellmann M.-Chr., *L'architecture grecque. I Les principes de la construction*, Paris 2002.
von Hesberg H., *Konsolengeisa des Hellenismus und der frühen Kaiserzeit* (24. Ergb. RM), Mainz 1980.
Κορρές Μ., Μπούρας, Χ., *Μελέτη Αποκαταστάσεως του Παρθενώνος*, Αθήνα 1983.
Müller-Wiener W., *Η Αρχιτεκτονική στην Αρχαία Ελλάδα*, (ελλην. έκδ. μετ. Μπ. Σμιτ-Δούνα), Θεσσαλονίκη 1995.
Ορλάνδος Α. Κ., *Τα Υλικά Δομής των Αρχαίων Ελλήνων και οι Τρόποι Εφαρμογής αυτών*, Αθήνα², 2004.
Τανούλας Τ., Ιωαννίδου, Μ., *Μελέτη Αποκαταστάσεως των Προπυλαίων*, Αθήνα 2002.
Travlos J., *Bildlexikon zur Topographie des antiken Athen*, Tübingen 1971.
Wesenberg B., *Kapitelle und Basen. Beobachtungen zur Entstehung der griechischen Säulenformen*, Düsseldorf 1971.
Willers D., *Hadrians Panhellenisches Programm*, Basel 1990.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Η αρχιτεκτονική του 4^{ου} αιώνα π.Χ. Οι μεγάλοι κλασικοί.

Subject: The architecture of the 4th century B.C. The great classics.

Περίληψη: Στο σεμινάριο θα εξεταστεί κατά πόσον η μνημειακή αρχιτεκτονική του 4^{ου} αιώνα μπορεί να κατηγοριοποιηθεί ως ανεξάρτητο σύστημα κατακτήσεων ανάμεσα στις αττικές, κατά κύριο λόγο, ιδέες του 5^{ου} αιώνα και τις ελληνιστικές συλλήψεις

ωσάν η ελληνιστική εποχή να μην υπήρξε ποτέ. Εξετάζεται, μεταξύ άλλων, η κυριαρχία της Πελοποννήσου και των Μακεδονικών ιδεών.

Το σεμινάριο προσφέρει ταχύρυθμη εξοικείωση με το Auto CAD και περιλαμβάνει καταγραφή αρχιτεκτονικών μελών από τους λιθοσφρούς της Βιβλιοθήκης του Αδριανού στην Αθήνα (συνεργασία με την Α΄ ΕΠΚΑ).

Summary: During the seminar the monumental architecture of the 4th century BC will be examined as an individual system of evolution, between the 5th century Athenian ideas and the Hellenistic concepts, as if the Hellenistic period never occurred. The dominance of the Peloponnese and the appearance of Macedonian attitudes are two of the themes to be examined. The seminar also offers quick knowledge of Auto CAD and documentation of architectural members in the Library of Hadrian in Athens (collaboration with the 1st Ephorate of Prehistoric and Classical Archaeology).

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Bauer, H., *Korinthische Kapitelle des 4. und 3. Jhs. v. Chr.*, Berlin 1973.
- Coulton, J. J., “The Stoa at the Amphiaraeion, Oropos”, *BSA* 63 (1968), 147-184.
- Dinsmoor, W. B., *The Architecture of Ancient Greece*, London 1950.
- Etienne, R., Braun, J. P., *Le Sanctuaire de Poseidon at d’Amphtrite. Tenos I*, Paris 1986.
- Gruben, G., *Ιερά και ναοί των αρχαίων Ελλήνων* (μτφρ. Δ. Ακτσελή), Αθήνα 2000.
- Lehmann, P. W., *The Hieron. Samothrace 3*, New York 1982.
- Norman, N., “The Temple of Athena Alea at Tegea”, *AJA* 88 (1984), 169-194.
- Ορλάνδος, Α., “Ο ναός του Απόλλωνος Πτώου”, *ΑΔ* 1B (1915), 94-100.
- Østby, E., Luce, J-M., Nordquist, G.C., Tarditic, C., Voyatzis, M.E., “The Sanctuary of Athena Alea at Tegea: First Preliminary Report (1990-1992)”, *Opuscula Atheniensi* 20, 8, (1994), 89-141.
- Roux, G., *L’architecture de l’Argolide aux IVe et IIIe siècles avant J.-C.*, Paris 1961.
- Seiler, F., *Die Griechische Tholos: Untersuchungen zur Entwicklung, Typologie and Funktion*, Mainz 1986.
- Townsend, R. “The Philippeion and Fourth Century Athenian Architecture.” στο *The Macedonians in Athens 322-229 B.C.*, Palagia, O., Tracy, S.V. (επιμ.), Oxford 2003, 93-101.

BYZANTINΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Ο Χρόνος και ο Εσχατολογικός χρόνος στο Βυζάντιο: διερεύνηση της εικονογραφικής αποτύπωσης των εννοιών. <i>B. Κέπετζη</i></p> <p>Time and eschatological time in Byzantium: exploring their visual rendering. <i>V. Keretzi</i></p>
<p>Η επιγραφική της μέσης βυζαντινής περιόδου. <i>Γ. Πάλλης</i></p> <p>Epigraphy of Middle Byzantine Era. <i>G. Pallis</i></p>
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Διεπιστημονικό Σεμινάριο “Νίκος Οικονομίδης” Πανεπιστήμιο Αθηνών – Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών-Τμήμα Βυζαντινών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών</p> <p>Το Βυζάντιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης κατά την περίοδο των Κομνηνών και των Αγγέλων (1081-1204) <i>A. Κόλια-Δερμιτζάκη και Σ. Καλοπίση-Βέρτη (σε συνεργασία με τον Στ. Λαμπάκη)</i></p> <p>Byzantium between East and West at the time of the Komnenoi and the Angeloi (1081-1204) <i>A. Kolia-Dermitzaki and S. Kalopissi-Verti (in collaboration with St. Lambakis)</i></p>
<p>Όψεις και ταυτότητα της ζωγραφικής στα κέντρα και την περιφέρεια του Βυζαντίου κατά την υστεροβυζαντινή περίοδο. <i>M. Κωνσταντουδάκη-Κιτρομηλίδου και M. Παναγιωτίδη</i></p> <p>Aspects and identity of painting in the centres and periphery of Byzantium during the late Byzantine period. <i>M. Constantoudaki –Kitromilides and M. Panayotidi</i></p>

Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (El Greco). Οι διαδρομές και η εξέλιξη του μεγάλου ζωγράφου από τον Χάνδακα της βυζαντινής παράδοσης στην Ιταλία και στο Τολέδο της καθολικής Ισπανίας.

M. Κωνσταντουδάκη-Κιτρομηλίδου και E. Μαυρομιχάλη

Domenikos Theotokopoulos (El Greco). The course and development of the great artist from Candia of the Byzantine tradition to Italy and to Toledo of Catholic Spain.

M. Constantoudaki –Kitromilides and E. Mavromichali

ΒΙΚΤΩΡΙΑ ΚΕΠΕΤΖΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Ο Χρόνος και ο Εσχατολογικός χρόνος στο Βυζάντιο: διερεύνηση της εικονογραφικής αποτύπωσης των εννοιών.

Subject: Time and eschatological time in Byzantium: exploring their visual rendering.

Περίληψη: Στόχος του σεμιναρίου είναι η διερεύνηση της έννοιας και της πρόσληψης του χρόνου και η αποτύπωσή της στο Βυζάντιο. Παράλληλα θα εξετασθούν οι αντιλήψεις των βυζαντινών σχετικά με την μετά θάνατο ζωή και η εικονογραφική τους απόδοση. Ο συσχετισμός των δύο αυτών θεμάτων, του ιστορικού χρόνου και του εσχατολογικού, θα μελετηθεί κατά περίοδο, με στόχο να αναζητηθεί η εικονογραφική τους συνάφεια στις αποτυπώσεις τους στη μνημειακή ζωγραφική και σε εικονογραφημένα χειρόγραφα. Προς αυτό το σκοπό θα εξετασθούν πρώτα οι επιβιώσεις και οι επιδράσεις σχετικών θεμάτων της Ύστερης Αρχαιότητας και η εικονογραφική τους προσαρμογή κατά τη μέση και ύστερη βυζαντινή περίοδο. Στη διαμόρφωση των εικονογραφικών αυτών σχημάτων θα αξιολογηθεί επίσης και η συμβολή των κειμένων, τόσο των βιβλικών όσο και των λειτουργικών.

Summary: The seminar is aimed, first, at the notion of time and its visual rendering in Byzantium and, secondly, at the eschatological ideas of the Byzantines and their iconography. In order to grasp the mutual iconographic influences in monumental painting and illustrated manuscripts, the parallel examination of visual evidence will be taken into consideration throughout the byzantine art. Another issue is the survival of related iconographic subjects of Late Antiquity and their influence on compositions of the middle and late byzantine period. Finally, the importance of various textual sources in the formation of all these eschatological compositions will be evaluated.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Αντωνόπουλος, Η., “Το τίμημα της τέρψης: Βίος και αναβιώσεις του Καιρού στη βυζαντινή τέχνη”, *ΔΧΑΕ Κ*’(1998-1999), 201-211.
- Brenk, B., *Tradition und Neuerung in der christlichen Kunst des ersten Jahrtausends*, Wien 1966.
- Christe, Y., *La Vision de Matthieu, (Matth. XXIV-XXV): Origines et développement d’une image de la Seconde Parousie*, Paris 1973.
- Grabar, A., *L’iconographie de la Parousie, Lex Orandi, Paris 1966*[=*L’ Art de la fin de l’Antiquité et du Moyen Age*, Paris 1968, v. I-III, v. I, no 46]
- Hellemo, G., *Adventus Domini. Eschatological Thought in 4th-Century Apses and Catecheses*, Köln 1989.
- Καϊμάκης, Δ., *Η ιουδαϊκή αποκαλυπτική γραμματεία και η θεολογία της*, Θεσσαλονίκη 2007.
- Kepetzi, V., “Quelques remarques sur le motif de l’enroulement du ciel dans l’iconographie byzantine du Jugement Dernier” *ΔΧΑΕ Κ*’(1998-1999), 99-112.
- Magdalino, P., “The Year 1000 in Byzantium”, στο Magdalino, P. (επιμ.), *Byzantium in the year 1000*, Leiden-Boston: Brill, 2003, 233-270.
- Millet, G., *La Dalmatique du Vatican*, Paris 1945.

- Ovadia, A., "Symbolism in Jewish and Christian works of art in Late Antiquity", *ΔΧΑΕ Κ'*(1998-1999), 55-63.
- Thierry, N., "L'Apocalypse de Jean et l'iconographie byzantine", *L'Apocalypse de Jean. Traditions exégétiques et iconographiques, III-XIIIe siècles* (Actes du Colloque de la Fondation Hardt, 29 février-3 mars 1976), Genève 1979, 319-339.
- Vasiliev, A., "Medieval Ideas of the End of the World, West and East", *Byzantion* 16, 462-499.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΛΛΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Η επιγραφική της μέσης βυζαντινής περιόδου.

Subject: Epigraphy of Middle Byzantine Era.

Περίληψη: Με το τέλος της ύστερης αρχαιότητας σημειώθηκε μεταξύ άλλων δραστική μείωση των επιγραφών, που αποτελούσαν ως τότε αναπόσπαστο στοιχείο του δημόσιου και ιδιωτικού βίου. Κατά τους μεσοβυζαντινούς χρόνους (843-1204) η αναγραφή κειμένων σε λίθο συνεχίζεται σε συγκριτικά πολύ περιορισμένη κλίμακα, αλλά αποτελεί πολύτιμη πηγή πληροφοριών για πλήθος πτυχές της ζωής της περιόδου. Οι μεσοβυζαντινές επιγραφές απαντούν κυρίως σε οχυρώσεις, εκκλησιαστικά κτίσματα, λειτουργικές κατασκευές (τέμπλα, τράπεζες, φιάλες) και ταφικά μνημεία. Οι περισσότερες έχουν αφιερωματικό περιεχόμενο, με επικλήσεις για τη θεία μεσολάβηση και σωτηρία, ενώ συχνά μεταφέρονται χωρία από λειτουργικά και άλλα εκκλησιαστικά κείμενα.

Στόχος του σεμιναρίου είναι η εισαγωγή στην επιγραφική της μέσης βυζαντινής περιόδου, μέσα από την επισκόπηση των σημαντικότερων επιγραφικών μνημείων της. Προκαταρκτικά θα διδαχθούν οι βασικές αρχές της μεθόδου μελέτης των επιγραφών, με εξάσκηση στη μεταγραφή κειμένων, και η σχετική βιβλιογραφία. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην ιδεολογική και συμβολική σημασία των επιγραφικών κειμένων, καθώς και στον προβληματισμό σχετικά με το ρόλο τους σε μία κοινωνία όπου το μεγαλύτερο μέρος της δεν ήταν σε θέση να τις αναγνώσει.

Στο πλαίσιο του σεμιναρίου θα πραγματοποιηθούν επισκέψεις σε μουσεία και μνημεία της Αθήνας όπου εκτίθενται και σώζονται μεσοβυζαντινές επιγραφές.

Summary: The long tradition of ancient epigraphy tends to be interrupted by the end of Late Antiquity, when a dramatic decrease in the number of public and private inscriptions is observed. Comparatively rather few, the written on stone texts of the Middle Byzantine era (843-1204) continue this tradition, composing a precious source of information on many aspects of life of the period. Middle Byzantine inscriptions are found on fortifications, churches, liturgical structures (templon screens, altars, fonts) and grave monuments. Most of them are dedicatory ones, including invocations for holy intervention and salvation, while others reproduce quotations from liturgical texts and hymnography.

The seminar aims to introduce students to the epigraphy of the Middle Byzantine era, through the most important epigraphic monuments of the time. A preliminary course will focus on the method of studying inscriptions, with practice on the transcription of

texts, and the bibliography. Special emphasis is going to be given on the ideological and symbolic value of the inscribed texts, as well as on the question of their role in a society where most people were unable to read them.

Visits in Athenian museums and monuments that preserve epigraphic material of the Middle Byzantine era will take place during the lessons.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

Avraméa, A., Feissel, D., “Inventaires en vue d’un recueil des inscriptions historiques de Byzance. IV. Inscriptions de Thessalie (à l’exception de Météores)” *TM* 10 (1987), 357-398.

Feissel, D., Philippidis-Braat, A., “Inventaires en vue d’un recueil des inscriptions historiques de Byzance. III. Inscriptions du Péloponnèse (à l’exception de Mistra)”, *TM* 9 (1985) 267-395.

Grégoire, H., *Recueil des inscriptions grecques-chrétiennes d’Asie Mineure*, Paris 1922.

Guillou, A., *Recueil des inscriptions grecques médiévales d’Italie*, Rome 1996.

James, L. (επιμ.), *Art and Text in Byzantine Culture*, New York 2007.

Kalopissi-Verti, S., “Epigraphic Evidence in Middle-Byzantine Churches of the Mani. Patronage and Art Production”, στο Ασπρά-Βαρδαβάκη Μ. (επιμ.), *Λαμπηδών. Αφιέρωμα στη μνήμη της Ντούλας Μουρίκη*, τ. 1, Αθήνα 2003, 339–354.

Mango, C.A., “The Byzantine Inscriptions of Constantinople. A Bibliographical Survey”, *AJA* 55 (1951), 52-66.

Mango, C.A., “Byzantine Epigraphy (4th to 10th Centuries)”, στο Harlfinger, D., Prato G. (επιμ.), *Paleografia e Codicologia Greca. Atti del II Colloquio internazionale* (Berlino-Wolfwenbüttel, 17-21 ottobre 1983), Alessandria 1991, 235-249.

Μητσάνη, Α., “Η χορηγία στις Κυκλάδες από τον 6ο μέχρι τον 14ο αι. Η μαρτυρία των επιγραφών”, *ΕΕΒΣ* 42 (2004-2006), 391–446.

Millet G., Pargoire, J., Petit, L., *Recueil des inscriptions chrétiennes de l’Athos*, I, Paris 1904.

Oikonomides, N., “Pour une nouvelle lecture des inscriptions de Skripou en Béotie”, *TM* 12 (1994), 479-493.

Rhoby, A., “The Meaning of Inscriptions for the Early and Middle Byzantine Culture. Remarks on the Interaction of Word, Image and Beholder”, στο *Scrivere e leggere nell’alto medioevo* (Spoleto, 28 aprile – 4 maggio 2011), Spoleto 2012, 731-753.

ΑΘΗΝΑ ΚΟΛΙΑ-ΔΕΡΜΙΤΖΑΚΗ και ΣΟΦΙΑ ΚΑΛΟΠΙΣΗ-ΒΕΡΤΗ
(Πανεπιστήμιο Αθηνών) με τη συνεργασία του **ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΛΑΜΠΙΑΚΗ**
(Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών-Τμήμα Βυζαντινών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών)

Εαρινό εξάμηνο (έναρξη τον Ιανουάριο)

Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»

Θέμα: Το Βυζάντιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης κατά την περίοδο των Κομνηνών και των Αγγέλων (1081-1204)

Interdisciplinary Postgraduate Seminar «Nikos Oikonomides»

Subject: Byzantium between East and West at the time of the Komnenoi and the Angeloi (1081-1204)

Περίληψη: Η γεωγραφική θέση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας στο μεταίχμιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης, κατά την περίοδο των Κομνηνών και των Αγγέλων, συνιστά τον καταλύτη των εξελίξεων που θα οδηγήσουν στο τραγικό γεγονός της Άλωσης της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους. Η εποχή αυτή σηματοδοτείται από την αλλαγή του γεωπολιτικού χάρτη στη Μικρά Ασία και την Εγγύς Ανατολή (εγκαθίδρυση σελτζουκικών ηγεμονιών και σταυροφορικών κρατιδίων), την πρώτη ευρείας κλίμακας επαφή των κατοίκων της Αυτοκρατορίας με τους Δυτικούς σε βυζαντινά εδάφη (Νορμανδούς, σταυροφόρους) και τις συνέπειές της και χαρακτηρίζεται από ριζικές μεταβολές σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό πεδίο. Διαμορφώνει (και εν μέρει διαμορφώνεται από) νέα ιδεολογικά πλαίσια, αποτελώντας τη βάση μετεξέλιξης του Βυζαντίου σε μία κοινωνία, η οποία διατηρεί μεν τα βασικά της στοιχεία, τα αξιοποιεί δε και τα μεταλλάσσει προσαρμοζόμενη στα νέα δεδομένα. Η εξέταση, επομένως, στο σεμινάριο των παραπάνω παραμέτρων σε συνάρτηση με τη στάση του Βυζαντίου (πολιτική και ιδεολογική) απέναντι σε Ανατολή και Δύση και το αντίστροφο, θα συμβάλει στην αποσαφήνιση και την κατανόηση των εξελίξεων στο εσωτερικό και στις σχέσεις με τους ξένους, τους «άλλους».

Στον τομέα της Τέχνης, με επίκεντρο το πολυτελές σύμπλεγμα των τριών ναών της μονής Παντοκράτορα, χορηγία του αυτοκράτορα Ιωάννη Β΄ Κομνηνού και της συζύγου του Ειρήνης, θα εξεταστούν τα μεγάλα εκκλησιαστικά καθιδρύματα των Κομνηνών στην Κωνσταντινούπολη από άποψη αρχιτεκτονικής μορφής αλλά και διακόσμου. Ενδιαφέρουσες είναι οι εξελίξεις της μνημειακής τέχνης σε όλη τη βυζαντινή επικράτεια. Πολλοί ναοί είναι καθιδρύματα μελών της οικογένειας των Κομνηνών ή κρατικών αξιωματούχων ή και τοπικών αριστοκρατών. Σημαντική είναι η ακτινοβολία της βυζαντινής τέχνης στις όμορες χώρες ιδιαίτερα στην Ιταλία (Βενετία, Σικελία), όπου μπορεί κανείς να παρακολουθήσει τη συνάντηση του Βυζαντίου με τη Δύση αλλά και με τον αραβικό κόσμο (παλατινό παρεκκλήσι των Νορμανδών στο Παλέρμιο). Παράλληλα, μπορεί κανείς να διαπιστώσει τον αντίκτυπο στην τέχνη της ιδεολογίας των δυτικών ηγεμόνων.

Όπως έχει επισημανθεί από την έρευνα, η λογοτεχνία του 12ου αι. παρουσιάζει πολλά κοινά χαρακτηριστικά με τη λογοτεχνία της περιόδου της β΄ σοφιστικής, το διάστημα δηλαδή μεταξύ του 1ου και του 3ου αι. μ. Χ.. Σημαντική είναι η επίδραση της ρητορικής και του αττικισμού και έντονη η μίμηση συγγραφέων της Ύστερης Αρχαιότητας. Για τον λόγο αυτόν ο Κ. Krumbacher στην Ιστορία της Βυζαντινής Λογοτεχνίας του είναι επιφυλακτικός και διατυπώνει αρνητικούς χαρακτηρισμούς για τη συγγραφική παραγωγή του 12ου αι. Πάντως οι νεώτερες έρευνες, του Η. Hunger αλλά και άλλων βυζαντινολόγων, έχουν συντελέσει ώστε να αποκατασταθεί η εικόνα της λογοτεχνίας της περιόδου και να αντιμετωπιστεί στις πραγματικές της διαστάσεις. Στο σεμινάριο θα σκιαγραφηθούν οι κυριότερες συγγραφικές μορφές της εποχής και θα επιχειρηθεί να απεικονιστεί η σημερινή κατάσταση της έρευνας.

Summary: In the period of the Komnenoi and the Angeloi, the position of the Byzantine Empire at the meeting point of East and West is the catalyst for the developments which will eventually lead to the dramatic event of the Conquest of Constantinople by the Latins. This period is marked by changes in the geopolitical map of Asia Minor and the Near East (the establishment of Seljuk principalities and

crusader states), as well as by the first large-scale interaction between the empire's inhabitants and Westerners (Normans and crusaders) on Byzantine soil; it is also characterized by radical changes on the economic, social and political fields. The period shapes (and to an extent, is shaped by) a new ideological framework constituting the basis of the transformation of Byzantium into a society which, while preserving its defining characteristics, actively adapts them to the new realities. The seminar, therefore, will examine these parameters in the context of Byzantium's attitude (both political and ideological) towards East and West – and vice versa – and will thus contribute to our understanding of developments both within the empire and in its relations with the foreign “others”.

In the field of Art, with the luxurious complex of the Pantokrator monastery (founded by John II Komnenos and his wife Eirene) as a focal point, we will examine the great Komnenian ecclesiastical foundations in Constantinople, from the perspective of both architectural form and decoration. There are interesting developments in monumental art throughout the Byzantine territories. Numerous churches are founded by members of the Komnenian family, state dignitaries, or local nobles. The influence of Byzantine art radiates in the neighbouring lands, particularly Italy (Venice, Sicily), where we can observe the meeting of Byzantium with the West as well as with the Arab world (for example, in the Norman palatine chapel in Palermo). At the same time, reflections of the Norman rulers' ideology on art are evident.

Research has shown that the literature of the twelfth century shares many common characteristics with the literature of the Second Sophistic – that is, the period from the first to the third century AD. The influence of rhetoric and atticism is considerable and the mimesis of the Late antiquity's authors is strong. For this reason, K. Krumbacher, in his *History of Byzantine Literature*, was rather critical and negative in his judgement of the twelfth-century literary production. However, more recent research by H. Hunger and other Byzantinists has helped restore the image of the literature of the period and set it in its proper dimensions. The seminar will provide an overview of the major authors of the period and will outline the current state of research in the field.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

Angold, M., *Church and Society in Byzantium under the Comneni, 1081-1261*, Cambridge 1995.

Angold, M.J., *Η Βυζαντινή αυτοκρατορία από το 1025 έως το 1204. Μια πολιτική ιστορία*, Αθήνα 2^η 1997 [=Angold, M.J., *The Byzantine Empire from 1025 up to 1204. A political history*, London 1984].

Βασιλικοπούλου-Ιωαννίδου, Α., *Η Αναγέννησις των γραμμάτων κατά τον ΙΒ' αιώνα εις το Βυζάντιον και ο Όμηρος* [Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν. Σαριπόλου 14], Αθήνα 1971-1972.

Brand, Ch.M., *Byzantium Confronts the West 1180-1204*, Cambridge-Massachusetts 1968.

Demus, O., *The Mosaics of Norman Sicily*, London 1949.

Demus, O., *The Mosaics of San Marco in Venice*, 2 τόμοι, Chicago 1984.

Δρακοπούλου, Ε., *Η πόλη της Καστοριάς τη βυζαντινή και μεταβυζαντινή εποχή (12ος - 16ος αι.)*. *Ιστορία -Τέχνη -Επιγραφές*, Αθήνα 1997.

Hadermann-Misguich, L., *Kurbinovo. Les fresques de Saint-Georges et la peinture byzantine du XIIIe siècle*, Bruxelles 1975.

- Hunger, H., *Die byzantinische Literatur der Komnenenzeit. Versuch einer Neubewertung*, Wien 1968.
- Lilie, R.J., *Byzantium and the Crusader States 1096-1204*, Oxford 1988 [=Lilie R.J., *Byzanz und die Kreuzfahrerstaaten: Studien zur Politik des byzantinischen Reiches gegenüber den Staaten der Kreuzfahrer in Syrien und Palästina bis zum Vierten Kreuzzug (1096-1204)*, Poikila Byzantina 1, München 1981].
- Lilie, R. J., *Handel und Politik zwischen dem byzantinischen Reich und den italienischen Kommunen Venedig, Pisa und Genua in der Epoche der Komnenen und der Angeloi (1081-1204)*, Amsterdam 1984.
- Magdalino, P., *Η αυτοκρατορία του Μανουήλ Α΄ Κομνηνού 1143-1180*, μτφρ. Κάσδαγλη Αγ., Αθήνα 2008 [=Magdalino P., *The Empire of Manuel I Komnenos, 1143-1180*, Cambridge 1983].
- Mullet, M., Smythe D. (επιμ.), *Alexios I Komnenos, Papers of the Second Belfast Byzantine International Colloquium, 14-16 April 1989*, Belfast 1996.
- Παπαγεωργίου, Α, “Ο Ιωάννης Β΄ Κομνηνός και η εποχή του (1118-1143)”, διδ. διατριβή, Αθήνα 2007
- Tronzo, W., *The Cultures of his Kingdom: Roger II and the Cappella Palatina in Palermo*, Princeton- N.J. 1997.
- Vryonis, Sp., *Η παρακμή του μεσαιωνικού ελληνισμού της Μ. Ασίας και η διαδικασία εξισλαμισμού (11^{ος}-15^{ος} αι.)*, Αθήνα 1996 [=Vryonis Sp., *The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamisation from the Eleventh through the Fifteenth Century*, Berkeley - Los Angeles 1971.].

ΜΑΡΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΔΑΚΗ - ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΟΥ & ΜΑΡΙΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗ
Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Όψεις και ταυτότητα της ζωγραφικής στα κέντρα και την περιφέρεια του Βυζαντίου κατά την υστεροβυζαντινή περίοδο.

Subject: Aspects and identity of painting in the centres and periphery of Byzantium during the late Byzantine period.

Περίληψη: Θα εξεταστούν τα χαρακτηριστικά της ζωγραφικής σημαντικών κέντρων παραγωγής της Βυζαντινής τέχνης και η αντανάκλασή τους στην περιφέρεια του κάθε κέντρου ως παράγοντες διαμόρφωσης της τέχνης εκάστης περιφέρειας κατά την ύστερη βυζαντινή περίοδο. Σκοπός είναι να κατανοηθούν οι εκφάνσεις της τέχνης στις διάφορες περιοχές και η καλλιτεχνική παραγωγή σε σχέση με τις εντόπιες κοινωνικές δομές και τις πολιτικές και οικονομικές συνθήκες. Εξετάζονται η τέχνη της Κωνσταντινούπολης και η μεταλαμπάδευσή της στον Μυστρά αλλά και η διαμόρφωση της ζωγραφικής στην περιφέρεια του Δεσποτάτου, τα παλαιολόγια ρεύματα ζωγραφικής όπως εκφράζονται σε μνημεία της Κρήτης, η ζωγραφική στη Θεσσαλονίκη και η τέχνη στην ευρύτερη περιφέρειά της κ. ά.

Summary: We will examine the characteristics of painting in important production centres of Byzantine art and their repercussions in the broader area of each centre as factors of artistic development in its periphery during the late Byzantine period. Our aim is to understand the manifestations of art in various regions and to follow artistic production in relation to local social structures and political and economic conditions.

Focus will be placed on: the art of Constantinople and its transmission to Mystras as well as on the evolution of painting in the periphery of the Despotate; the Palaiologan artistic trends as they were expressed in monuments of Crete; painting in Thessaloniki and the art in the broader area etc.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Angold, M. (επιμ.), *The Byzantine Aristocracy*, BAR, International Series 221, Oxford 1984.
- Ασπρά-Βαρδαβάκη, Μ., Εμμανουήλ Μ., *Η Μονή της Παντάνασσας στον Μυστρά*, Αθήνα 2005.
- Belting, H., *The Image and its Public in the Middle Ages*, New York 1990.
- Buchthal, H., *The "Musterbuch" of Wolfenbüttel and its Position in the Art of the Thirteenth Century*, Wien 1979.
- Chatzidakis, M., "Classicisme et tendances populaires au XIVe siècle. Les recherches sur l'évolution du style", *Actes du XIVe CIEB* (Bucarest 1971) 1974, 179-180.
- Cormack, R., *Writing in Gold: Byzantine Society and its Icons*, London 1985.
- Cutler, A., *Transfigurations. Studies in the Dynamics of Byzantine Iconography*, University Park, Pa - London 1975.
- Cutler, A., Nesbitt J., *L'arte bizantina e il suo pubblico*, Torino 1986.
- Eastmond, A., *Art and Identity in Thirteenth-Century Byzantium. Hagia Sophia and the Empire of Trebizond*, Aldershot 2004.
- Kazhdan, A., Constable, G., *People and Power in Byzantium: an Introduction to Modern Byzantine Studies*, Washington DC 1982.
- Λούβη-Κίζη, Α., "Οι κτήτορες της Περιβλέπτου του Μυστρά", *ΔΧΑΕ*, περ. Δ', ΚΔ' (2003), 100-118.
- Morris, R. (επιμ.), *Church and People in Byzantium*, Birmingham 1991.
- Orient et Occident méditerranéens au XIIIe siècle. Les programmes picturaux* (sous la direction de Jean-Pierre Caillet et Fabienne Joubert), Paris 2012.
- Panayotidi, M., "Les tendances de la peinture de Thessalonique en comparaison avec celles de Constantinople, comme expression de la situation politico-économique de ces villes pendant le XIVe siècle", στο *Βυζάντιο και Σερβία κατά τον ΙΔ' αιώνα*, Αθήνα 1996, 351-362.
- Παναγιωτίδη, Μ., "Παρατηρήσεις για ένα τοπικό «εργαστήρι» στην περιοχή της Επιδαύρου Λιμηράς", *ΔΧΑΕ* 26 (2007), 193-206.
- Παπαμαστοράκης, Τ., *Ο διάκοσμος του τρούλου των ναών της παλαιολόγειας περιόδου στη Βαλκανική χερσόνησο και την Κύπρο*, Αθήνα 2001.
- Spatharakis, I., *Dated Byzantine Wall Paintings of Crete*, Leiden 2001.
- Winfield, D., "Middle and Later Byzantine Wall Painting Methods. A Comparative Study", *DOP* 22 (1968), 61-139.

ΜΑΡΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΔΑΚΗ-ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΟΥ και ΕΥΘΥΜΙΑ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (El Greco). Οι διαδρομές και η εξέλιξη του μεγάλου ζωγράφου από τον Χάνδακα της βυζαντινής παράδοσης στην Ιταλία και στο Τολέδο της καθολικής Ισπανίας.

Subject: Domenikos Theotokopoulos (El Greco). The course and development of the great artist from Candia of the Byzantine tradition to Italy and to Toledo of Catholic Spain.

Περίληψη: Εξετάζονται η διαμόρφωση και η εξέλιξη του κορυφαίου καλλιτέχνη από τις βυζαντινές απαρχές στον Χάνδακα, την πρωτεύουσα της υπό βενετική διακυβέρνηση Κρήτης, στη Βενετία και τη Ρώμη και εν τέλει στο Τολέδο, όπου σημειώνεται το απόγειο της προσωπικής του εξέλιξης με την αφομοίωση στοιχείων από την Αναγέννηση και τον Μανιερισμό και από το πνευματικό κλίμα της εποχής. Η μελέτη της παραγωγής του σε καθένα από αυτά τα στάδια γίνεται σε συνάρτηση με την τέχνη και το πολιτισμικό και κοινωνικό περιβάλλον των σταθμών της διαδρομής του. Τίθενται ζητήματα εικονογραφίας, τεχνοτροπίας, επιδράσεων, χορηγίας, καλλιτεχνικής προσωπικότητας, επιρροής του Θεοτοκόπουλου στη νεότερη ευρωπαϊκή ζωγραφική καθώς και της πρόσληψής του στη νεότερη Ελλάδα μετά την επανεκτίμηση της τέχνης του. Στο σεμινάριο εντάσσονται και επισκέψεις σε μουσεία και συλλογές.

Summary: This seminar will examine the formation and development of this prominent artist from his Byzantine beginnings in Candia, the capital of Crete under Venetian rule, to his residence in Venice and Rome and finally in Toledo, where his personal artistic style culminated with the assimilation of Renaissance and Mannerist trends and influences from the spiritual climate of the period. The study of his artistic production during each one of these stages will also focus on the respective artistic, cultural and social environment in each place. The seminar will also touch on issues of iconography, style, influences, patronage and artistic personality. Theotokopoulos' impact on modern European art as well as his reception in modern Greece after the reevaluation of his art will also be examined. Seminar offers visits to museums and galleries.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Álvarez Lopera, J. (επιμ.), *El Greco. Ταυτότητα και μεταμόρφωση. Κρήτη-Ιταλία-Ισπανία*, Κατάλ. έκθεσης (Μαδρίτη-Ρώμη-Αθήνα, 1999-2000), Milano 1999 (ελλ. έκδ. με επιμ. Ν. Χατζηνικολάου).
- Álvarez Lopera, J., *El Greco: Estudio y catálogo. I*, Madrid 2005 και *II.1*, Madrid 2007.
- Brown, J. (επιμ.), *Figures of Thought: El Greco as Interpreter of History, Tradition and Ideas*, Studies in the History of Art 11, National Gallery of Art, Washington, D.C. 1982.
- Brown J. *et al.* (επιμ.), *El Greco. Themes and Variations*, Κατάλ. έκθ., The Frick Collection, New York 2001.
- Brown, J., Pita Andrade, J.M. (επιμ.), *El Greco. Italy and Spain. Studies in the History of Art 13*, National Gallery of Art, Washington, D.C. 1984.
- Constantoudaki M., "D. Théotocopoulos de Candie à Venise. Documents inédits (1566-1568)", *Θησαυρίσματα* 12 (1975), 292-308 (ελλ. έκδ.: *ΔΧΑΕ*, Η', 1975-76, 55-71).
- Davies D. (επιμ.), *El Greco*, Κατάλ. έκθ. (Ν. Υόρκη-Λονδίνο 2003-04), London 2003.

- Ferino-Pagden, S., Checa Cremades, F. (επιμ.), *El Greco. Eine Ausstellung des Kunsthistorischen Museums Wien*, Κατάλ. έκθ. (Βιέννη 2001), επιμ. έκδ. Seipel, W., Milano 2001.
- Hadjinicolaou, N. (επιμ.), *El Greco in Italy and Italian Art. Proceedings of the International Symposium (Rethymno, Crete, 1995)*, Rethymno 1999.
- Hadjinicolaou, N. (επιμ.), *El Greco. The First Twenty Years in Spain. Proceedings of the International Symposium (Rethymno, Crete 1999)*, Rethymno 2005.
- Mann, R.G., *El Greco and his Patrons. Three Major Projects*, Cambridge 1986.
- Marías, F., *Greco. Biographie d'un peintre extravagant*, Paris 1997 (και ισπαν.).
- Παναγιωτάκης, Ν. Μ., *Τα νεανικά χρόνια του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου*, Ηράκλειο 1999 (αναδημ. μελετών του συγγρ.). Αγγλ. έκδ.: Panagiotakes, N.M., *El Greco – The Cretan Years*, Beaton, R. (επιμ.), Furnham, Surrey 2009.
- Rawlings, H., *Church, Religion and Society in Early Modern Spain*, Basingstoke 2002.
- Ruiz Gómez, L., *El Greco en el Museo Nacional del Prado. Catálogo razonado*, Madrid 2007.
- Χατζηδάκης, Μ., *Δομήνικος Θεοτοκόπουλος Κρης*, Αθήνα 1990 (συλλ. παλαιότ. μελετών του συγγρ.).
- Χατζηνικολάου, Ν. (επιμ.), *Δομήνικος Θεοτοκόπουλος Κρης – El Greco of Crete*. Κατάλ. έκθ., Ηράκλειο 1990 (ελλ.-αγγλ.).
- Χατζηνικολάου, Ν. (επιμ.), *El Greco of Crete. Πρακτικά συνεδρίου (Ηράκλειο, 1-5 Σεπτεμβρίου 1990)*, Ηράκλειο 1995.
- Χατζηνικολάου, Ν. (επιμ.), *Ο Γκρέκο στην Ιταλία και η ιταλική τέχνη*, Κατάλ. έκθ. (Αθήνα, Εθν. Πινακοθήκη), Αθήνα 1995.
- Χατζηνικολάου, Ν. (επιμ.), *Ο Γκρέκο και το εργαστήριό του / El Greco y su taller*, [Αθήνα] 2007 (ελλ. και ισπαν.).
- Schroth, S., Baer, R. (επιμ.), *El Greco to Velázquez. Art during the Reign of Philip III*, Κατάλ. έκθ. (Museum of Fine Arts, Boston and Nasher Museum of Art at Duke University 2008), Boston 2008.
- Wethey, H.E., *El Greco and His School*, I-II, Princeton, N. J. 1962.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Όψεις της νεοελληνικής γλυπτικής στην Αθήνα κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα <i>Δ. Παυλόπουλος</i></p> <p>Aspects of the Modern Greek Sculpture in Athens during the second half of the 19th century <i>D. Pavlopoulos</i></p>
<p>Caravaggio (1571-1610): Υποδοχή και πρόσληψη του έργου του κατά τον 17^ο αιώνα. <i>Ε. Μαυρομιχάλη</i></p> <p>Caravaggio (1571-1610): Reception of his work during the 17th century. <i>E. Mavromichali</i></p>
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Όψεις της νεοελληνικής γλυπτικής στην Αθήνα κατά το πρώτο μισό του 20ού αιώνα. <i>Δ. Παυλόπουλος</i></p> <p>Aspects of the Modern Greek Sculpture in Athens during the first half of the 20th century. <i>D. Pavlopoulos</i></p>
<p>Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (El Greco). Οι διαδρομές και η εξέλιξη του μεγάλου ζωγράφου από τον Χάνδακα της βυζαντινής παράδοσης στην Ιταλία και στο Τολέδο της καθολικής Ισπανίας. <i>Μ. Κωνσταντουδάκη-Κιτρομηλίδου και Ε. Μαυρομιχάλη</i></p> <p>Domenikos Theotokopoulos (El Greco). The course and development of the great artist from Candia of the Byzantine tradition to Italy and to Toledo of Catholic Spain. <i>M. Constantoudaki –Kitromilides and E. Mavromichali</i></p>

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Όψεις της νεοελληνικής γλυπτικής στην Αθήνα κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα .

Subject: Aspects of the Modern Greek Sculpture in Athens during the second half of the 19th century.

Περίληψη: Το σεμινάριο εξετάζει όψεις της νεοελληνικής γλυπτικής στην Αθήνα κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα —γλύπτες, εκθέσεις, δημόσια μνημεία, ελεύθερες συνθέσεις.

Summary: The seminar is examining aspects of the Modern Greek Sculpture in Athens during the second half of the 19th century —the sculptors, the exhibitions, the public monuments, the free compositions.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Αντωνοπούλου, Ζ., *Τα γλυπτά της Αθήνας. Υπαίθρια Γλυπτική, 1834-2004*, Αθήνα 2003.
- Γιαννουδάκη, Τ., *Εθνική Γλυπτοθήκη. Μόνιμη Συλλογή*, Αθήνα 2006.
- Γουλάκη-Βουτυρά, Α., *Μουσείο Τηνίων Καλλιτεχνών Πύργου Τήνου*, Αθήνα 1994.
- Γουλάκη-Βουτυρά, Α., *Ο Γιαννούλης Χαλεπάς στο Ίδρυμα Τηνιακού Πολιτισμού*, Αθήνα 2005.
- Λογοθέτης Ν., *Γλύπτες της τηνιακής οικογένειας Περάκη, 19ος-20ός αιώνας*, Αθήνα 2011.
- Λυδάκης Σ., *Η νεοελληνική γλυπτική. Ιστορία - Τυπολογία*, Αθήνα 2011.
- Μαυρομιχάλη, Ε.Ε., *Ο γλύπτης Δημήτριος Ζ. Φιλιππότης*, Αθήνα 2003.
- Μπόλης, Γ., Παυλόπουλος, Δ. (επιστ. επιμ.), *Γιαννούλης Χαλεπάς. Τραγικότητα και Μύθος*, Τήνος 2004.
- Μυκονιάτης, Η., *Ελληνική Τέχνη. Νεοελληνική Γλυπτική*, Αθήνα 1996.
- Νομπιλάκης, Η.Β., *Τήνιοι Γλύπτες στην Αίγυπτο (Κάιρο - Αλεξάνδρεια), 19ος-20ός αιώνας*, δίγλωσση έκδοση (ελληνικά - αγγλικά), Αθήνα 2009.
- Παυλόπουλος, Δ., *Ζητήματα νεοελληνικής γλυπτικής*, Αθήνα 1998.
- Στεφανίδης, Μ., *Εισαγωγή στην ελληνική γλυπτική από την αρχαιότητα ως σήμερα*, δεύτερη έκδοση συμπληρωμένη, Αθήνα 2006.
- Φλωράκης, Α.Ε., *Η τηνιακή μαρμαροτεχνία. Ιστορία - Τεχνική*, Αθήνα 2008.
- Χρήστου Χ.-Κουμβακάλη-Αναστασιάδη Μ., *Νεοελληνική γλυπτική, 1800-1940*, Αθήνα 1982.

ΕΥΘΥΜΙΑ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Caravaggio (1571-1610):Υποδοχή και πρόσληψη του έργου του κατά τον 17^ο αιώνα.

Subject: Caravaggio (1571-1610): Reception of his work during the 17th century.

Περίληψη: Στο σεμινάριο αυτό θα εξετασθεί το έργο του Caravaggio, με έμφαση στη θρησκευτική του ζωγραφική, και η υποδοχή και πρόσληψή του κατά τον 17^ο αιώνα. Θα παρουσιαστούν επίσης οι ερμηνευτικές προσεγγίσεις που έχουν επιχειρηθεί έως τώρα στις εικονογραφικές και τεχνοτροπικές καινοτομίες που εισάγει.

Summary: This seminar will examine Caravaggio's work, with an emphasis on his religious painting, as well as its reception during the 17th century. Interpretative approaches to the iconographic and stylistic innovations that he introduces will be also presented.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία/ Selected Bibliography

- Bayer, A. (επιμ.), *Painters of Reality: The Legacy of Leonardo and Caravaggio in Lombardy*, Exh. Cat., Yale 2004.
- Carrier D., *Principles of Art History Writing*, University Park, Pennsylvania, 1991.
- Fried, M., *The Moment of Caravaggio*, N. Jersey 2010.
- Hibbard, H., *Caravaggio*, Icon ed., Boulder 1983.
- Gash, J., *Caravaggio*, London 2004.
- Graham-Dixon, A., *Caravaggio: A Life Sacred and Profane*, London 2009.
- Koch, P., *Caravaggio, the Painter of Blood and Darkness*, Rome 2004.
- Langdon, H., *Caravaggio: A Life*, London 1998.
- Morfitt, J.F., *Caravaggio in Context: Learned Naturalism and Renaissance Humanism*, Mcfarland and Company, 2004.
- Smith O' Neil, M., *Giovanni Baglione: Artistic Reputation in Baroque Rome*, N. York 2001.
- Varriano, J.L., *Caravaggio: The Art of Realism*, Pennsylvania 2006.
- Wohl, A., Wohl, H., Montanari T. (επιμ.), *Giovan Pietro Bellori: The Lives of the Modern Painters, Sculptors and Architects*, Cambridge 2006.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Όψεις της νεοελληνικής γλυπτικής στην Αθήνα κατά το πρώτο μισό του 20ού αιώνα.

Subject: Aspects of the Modern Greek Sculpture in Athens during the first half of the 20th century.

Περίληψη: Το σεμινάριο εξετάζει όψεις της νεοελληνικής γλυπτικής στην Αθήνα κατά το πρώτο μισό του 20ού αιώνα —γλύπτες, εκθέσεις, δημόσια μνημεία, ελεύθερες συνθέσεις.

Summary: The seminar is examining aspects of the Modern Greek Sculpture in Athens during the first half of the 20th century —the sculptors, the exhibitions, the public monuments, the free compositions.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Αντωνοπούλου, Ζ., *Τα γλυπτά της Αθήνας. Υπαίθρια Γλυπτική, 1834-2004*, Αθήνα 2003.
- Γιαννουδάκη, Τ., *Εθνική Γλυπτοθήκη. Μόνιμη Συλλογή*, Αθήνα 2006.
- Γουλάκη-Βουτυρά, Α., *Μουσείο Τηνίων Καλλιτεχνών Πύργου Τήνου*, Αθήνα 1994.
- Γουλάκη-Βουτυρά, Α., *Ο Γιαννούλης Χαλεπάς στο Ίδρυμα Τηνιακού Πολιτισμού*, Αθήνα 2005.
- Η Μάχη της Κρήτης του γλύπτη Νίκου Σοφιαλάκη*, δίγλωσση έκδοση (ελληνικά - αγγλικά), κείμενα Δ. Παυλόπουλου - Ζ. Αντωνοπούλου, Αθήνα 2013.
- Λογοθέτης, Ν., *Γλύπτες της τηνιακής οικογένειας Περάκη, 19ος-20ός αιώνας*, Αθήνα 2011.
- Λυδάκης Σ., *Η νεοελληνική γλυπτική. Ιστορία - Τυπολογία*, Αθήνα 2011.
- Μυκονιάτης, Η., *Ελληνική Τέχνη. Νεοελληνική Γλυπτική*, Αθήνα 1996.
- Νομπιλάκης, Η. Β., *Τήνιοι Γλύπτες στην Αίγυπτο (Κάιρο - Αλεξάνδρεια), 19ος-20ός αιώνας*, δίγλωσση έκδοση (ελληνικά - αγγλικά), Αθήνα 2009.
- Παυλόπουλος, Δ., *Ζητήματα νεοελληνικής γλυπτικής*, Αθήνα 1998.
- Παυλόπουλος, Δ., *Ζογγολόπουλος*, Αθήνα 2007.
- Στεφανίδης, Μ., *Εισαγωγή στην ελληνική γλυπτική από την αρχαιότητα ως σήμερα*, δεύτερη έκδοση συμπληρωμένη, Αθήνα 2006.
- Φλωράκης, Α. Ε., *Η τηνιακή μαρμαροτεχνία. Ιστορία - Τεχνική*, Αθήνα 2008.
- Χρήστου Χ., Κουμβακάλη-Αναστασιάδη, Μ., *Νεοελληνική γλυπτική, 1800-1940*, Αθήνα 1982.

ΜΑΡΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΔΑΚΗ-ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΟΥ και ΕΥΘΥΜΙΑ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (El Greco). Οι διαδρομές και η εξέλιξη του μεγάλου ζωγράφου από τον Χάνδακα της βυζαντινής παράδοσης στην Ιταλία και στο Τολέδο της καθολικής Ισπανίας.

Subject: Domenikos Theotokopoulos (El Greco). The course and development of the great artist from Candia of the Byzantine tradition to Italy and to Toledo of Catholic Spain.

Περίληψη: Εξετάζονται η διαμόρφωση και η εξέλιξη του κορυφαίου καλλιτέχνη από τις βυζαντινές απαρχές στον Χάνδακα, την πρωτεύουσα της υπό βενετική διακυβέρνηση Κρήτης, στη Βενετία και τη Ρώμη και εν τέλει στο Τολέδο, όπου σημειώνεται το απόγειο της προσωπικής του εξέλιξης με την αφομοίωση στοιχείων από την Αναγέννηση και τον Μανιερισμό και από το πνευματικό κλίμα της εποχής. Η μελέτη της παραγωγής του σε καθένα από αυτά τα στάδια γίνεται σε συνάρτηση με την τέχνη και το πολιτισμικό και κοινωνικό περιβάλλον των σταθμών της διαδρομής του. Τίθενται ζητήματα εικονογραφίας, τεχνοτροπίας, επιδράσεων, χορηγίας, καλλιτεχνικής προσωπικότητας, επιρροής του Θεοτοκόπουλου στη νεότερη ευρωπαϊκή ζωγραφική καθώς και της πρόσληψής του στη νεότερη Ελλάδα μετά την επανεκτίμηση της τέχνης του. Στο σεμινάριο εντάσσονται και επισκέψεις σε μουσεία και συλλογές.

Summary: This seminar will examine the formation and development of this prominent artist from his Byzantine beginnings in Candia, the capital of Crete under Venetian rule, to his residence in Venice and Rome and finally in Toledo, where his personal artistic style culminated with the assimilation of Renaissance and Mannerist trends and influences from the spiritual climate of the period. The study of his artistic production during each one of these stages will also focus on the respective artistic, cultural and social environment in each place. The seminar will also touch on issues of iconography, style, influences, patronage and artistic personality. Theotokopoulos' impact on modern European art as well as his reception in modern Greece after the reevaluation of his art will also be examined. Seminar offers visits to museums and galleries.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Álvarez Lopera, J. (επιμ.), *Ελ Γκρέκο. Ταυτότητα και μεταμόρφωση. Κρήτη-Ιταλία-Ισπανία*, Κατάλ. έκθεσης (Μαδρίτη-Ρώμη-Αθήνα, 1999-2000), Milano 1999 (ελλ. έκδ. με επιμ. Ν. Χατζηνικολάου).
- Álvarez Lopera, J., *El Greco: Estudio y catálogo. I*, Madrid 2005 και *II.1*, Madrid 2007.
- Brown, J. (επιμ.), *Figures of Thought: El Greco as Interpreter of History, Tradition and Ideas*, Studies in the History of Art 11, National Gallery of Art, Washington, D.C. 1982.
- Brown J. *et al.* (επιμ.), *El Greco. Themes and Variations*, Κατάλ. έκθ., The Frick Collection, New York 2001.
- Brown, J., Pita Andrade, J.M. (επιμ.), *El Greco. Italy and Spain*, Studies in the History of Art 13, National Gallery of Art, Washington, D.C. 1984.
- Constantoudaki M., “D. Théotocopoulos de Candie à Venise. Documents inédits (1566-1568)”, *Θησαυρίσματα* 12 (1975), 292-308 (ελλ. έκδ.: ΔΧΑΕ, Η', 1975-76, 55-71).
- Davies D. (επιμ.), *El Greco*, Κατάλ. έκθ. (Ν. Υόρκη-Λονδίνο 2003-04), London 2003.
- Ferino-Pagden, S., Checa Cremades, F. (επιμ.), *El Greco. Eine Ausstellung des Kunsthistorischen Museums Wien*, Κατάλ. έκθ. (Βιέννη 2001), επιμ. έκδ. Seipel, W., Milano 2001.
- Hadjinicolaou, N. (επιμ.), *El Greco in Italy and Italian Art. Proceedings of the International Symposium (Rethymno, Crete, 1995)*, Rethymno 1999.
- Hadjinicolaou, N. (επιμ.), *El Greco. The First Twenty Years in Spain. Proceedings of the International Symposium (Rethymno, Crete 1999)*, Rethymno 2005.
- Mann, R.G., *El Greco and his Patrons. Three Major Projects*, Cambridge 1986.
- Marías, F., *Greco. Biographie d'un peintre extravagant*, Paris 1997 (και ισπαν.).
- Παναγιωτάκης, Ν. Μ., *Τα νεανικά χρόνια του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου*, Ηράκλειο 1999 (αναδημ. μελετών του συγγρ.). Αγγλ. έκδ.: Panagiotakes, N.M., *El Greco – The Cretan Years*, Beaton, R. (επιμ.), Furnham, Surrey 2009.
- Rawlings, H., *Church, Religion and Society in Early Modern Spain*, Basingstoke 2002.
- Ruiz Gómez, L., *El Greco en el Museo Nacional del Prado. Catálogo razonado*, Madrid 2007.
- Χατζηδάκης, Μ., *Δομήνικος Θεοτοκόπουλος Κρης*, Αθήνα 1990 (συλλ. παλαιότ. μελετών του συγγρ.).

- Χατζηνικολάου, Ν. (επιμ.), *Δομήνικος Θεοτοκόπουλος Κρης – El Greco of Crete*. Κατάλ. έκθ., Ηράκλειο 1990 (ελλ.-αγγλ.).
- Χατζηνικολάου, Ν. (επιμ.), *El Greco of Crete. Πρακτικά συνεδρίου (Ηράκλειο, 1-5 Σεπτεμβρίου 1990)*, Ηράκλειο 1995.
- Χατζηνικολάου, Ν. (επιμ.), *Ο Γκρέκο στην Ιταλία και η ιταλική τέχνη*, Κατάλ. έκθ. (Αθήνα, Εθν. Πινακοθήκη), Αθήνα 1995.
- Χατζηνικολάου, Ν. (επιμ.), *Ο Γκρέκο και το εργαστήριό του / El Greco y su taller*, [Αθήνα] 2007 (ελλ. και ισπαν).
- Schroth, S., Baer, R. (επιμ.), *El Greco to Velázquez. Art during the Reign of Philip III*, Κατάλ. έκθ. (Museum of Fine Arts, Boston and Nasher Museum of Art at Duke University 2008), Boston 2008.
- Wethey, H.E., *El Greco and His School*, I-II, Princeton, N. J. 1962.

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Οι Αθηναίοι ως τύραννοι και οι Σπαρτιάτες ως ελευθερωτές στον Θουκυδίδη.

A. Ραμού-Χαψιάδη

The Athenians as tyrants and the Spartans as liberators in Thucydides.

A. Ramou-Hapsiadi

Μεγάλα επιγραφικά σύνολα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορικής περιόδου.

X. Κοκκινιά

Large epigraphic dossiers of Roman Imperial date.

Ch. Kokkinia

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Μνημεία, αγώνες και πολιτική στα πανελλήνια ιερά.

K. Μπουραζέλης – Π. Βαλαβάνης

Monuments, contests and politics at the Panhellenic sanctuaries.

K. Burselis – P. Valavanis

Πολιτειακή οργάνωση των ελληνικών αποικιών της Μεσογείου κατά την αρχαϊκή εποχή (7^{ος}-6^{ος} αι.).

N. Μπιργάλιας

The Constitutional Organization of Greek Colonies in the Mediterranean in the Archaic Era (7th-6th BC).

N. Birgalias

ANNA PAMOY - ΧΑΨΙΑΔΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Οι Αθηναίοι ως τύραννοι και οι Σπαρτιάτες ως ελευθερωτές στον Θουκυδίδη.

Subject: The Athenians as tyrants and the Spartans as liberators in Thucydides.

Περίληψη: Με βάση κυρίως τον Θουκυδίδη θα εξετασθεί : ποιοι και γιατί κατηγορούν τους Αθηναίους ότι υποδουλώνουν Έλληνες και ασκούν τυραννική πολιτική, η σύνδεση αυτών των κατηγοριών με τη διακήρυξη της Σπάρτης ότι αναλαμβάνει τον πόλεμο για την απελευθέρωση των Ελλήνων και ποιοι παράγοντες συντελούν ώστε οι ίδιοι οι Αθηναίοι να παρομοιάζουν ή να ταυτίζουν την *αρχή* τους με τυραννίδα.

Summary: Using mainly Thucydides we will examine who accuse the Athenians of enslaving Greeks and of ruling like (or as) tyrants, the connection of these accusations with the proclamation of Sparta as liberator of Hellas and the conditions under which the Athenians themselves compare or identify their *αρχή* with tyranny.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Bradeen, D., "The Popularity of the Athenian Empire", *Historia*, 9 1960, 257-69.
- Connor, W.R. , "Tyrannis Polis", στο *Ancient and Modern*, επιμ., J.H. D'Arms και J.W.Eadie, Ann Arbor 1977, 95-109.
- Davies, J., *Democracy and Classical Athens*, Glasgow 1981.
- Gomme, A.W.II, *A Historical Commentary on Thucydides*, Oxford 1969.
- Hornblower, S., *Thucydides*, London 1987.
- Jones, A.H.M., *The Athenian Democracy*, Oxford 1964.
- Levi, Ed., "Autonomia et éleuthéria au Ve siècle", *Revue de Philologie*, LVII (1983), 249-70.
- Low, P., "Looking for the Language of Athenian Imperialism", *JHS*, 125 (2005), 93-111.
- MacLeod, C.W., "Reason and Necessity: Thucydides III 9-14, 37-48", *JHS* , 98 (1978), 64-78.
- Meiggs, R., *The Athenian Empire*, Oxford 1972.
- Osborne, R., "Changing the Discourse", στο *Popular Tyranny*, επιμ. Kathryn Morgan, Austin, TX 2003, 251-72.
- Ostwald, M., *Autonomia: Its Genesis and Early History*, American Classical Studies II, Oxford 1982.
- Powell, A., *Athens and Sparta*, London, 2001.
- Raaflaub, K., "Athens 'Ideologie der Macht' und die Freiheit des Tyrannen", στο *Studien zum Attischen Seebund*, επιμ. W.Schuller, Konstanz 1984, 45-86.

- _____, “Stick and Glue: The Function of Tyranny in Fifth-Century Athenian Democracy”, στο *Popular Tyranny*, επιμ. Kathryn Morgan, Austin, TX 2003, 59-94.
- _____, “Learning from the Enemy: Athenian and Persian ‘Instruments of Empire’”, στο *Interpreting the Athenian Empire*, επιμ. John Ma, Nicolaos Papazarkadas, Robert Parker, London 2009, 89-124.
- Ραμού-Χαυριάδη, Ά., *Αρχίδαμος ο Ζευξιδάμου και η εξωτερική πολιτική της Σπάρτης επί της βασιλείας του*, Αθήναι 1978.
- _____, *Σωτήρες της Ελλάδος (Ηροδ. VII 139.5). Ναυκράτορες (Θουκ. V 97,109, VI 18.5)*, Αθήναι 1994.
- _____, “The Delian League Fighting on behalf of the Hellenes”, στο *The Idea of European Community in History*, επιμ. K.Buraselis, Kl.Zoumboulakis, Athens 2003, 11-18.
- _____, “Λακεδαιμόνιοι Ελευθερωτές”, στο *The Contribution of Ancient Sparta to Political Thought and Practice*, επιμ. N.Birgalias, K.Buraselis, P.Cartledge, Athens 2007, 23-31.
- Rhodes, P.J., “The Delian League to 449 b.C.”, στην *The Cambridge Ancient History*, 2nd edition, v.V, Cambridge 1992, 34-61.
- Romilly, J.de, *Thucydide et l’Impérialisme Athénien*, Paris 1951.
- _____, *Histoire et Raison chez Thucydide*, Paris 1956.
- Schuller, W. *Die Herrschaft der Athener im Ersten Attischen Seebund*, Berlin-New York 1974
- _____, *Die Stadt als Tyrann: Athens Herrschaft über seine Bundesgenossen*, Konstanz 1978.
- Ste. Croix, G.E.M. de, “The Character of the Athenian Empire”, *Historia*, 3 (1955), 1-41.
- _____, *The Origins of the Peloponnesian War*, London 1972.
- Tuplin, Chr., “Imperial Tyranny: Some Reflections on a Classical Greek Political Metaphor”, στο *Crux, Essays in Greek History presented to G.E.M. de Ste. Croix on his 75th birthday*, επιμ. P.Cartledge & F.Harvey, London 1985, 348-75.
- Westlake, H.D., “The Commons at Mytilene”, *Historia*, 25 (1976), 429-40.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΚΟΚΚΙΝΙΑ (Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών).
Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Μεγάλα επιγραφικά σύνολα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορικής περιόδου.

Subject: Large epigraphic dossiers of Roman Imperial date.

Περίληψη: Το σεμινάριο θα προσφέρει μια εισαγωγή σε θέματα που αφορούν την μελέτη και ερμηνεία --τόσο από επιγραφική όσο και από φιλολογική, αρχαιολογική και ιστορική σκοπιά-- μακροσκελών κειμένων που έχουν διασωθεί λαξευμένα σε λίθο. Θα επικεντρωθεί σε ερωτήματα που θέτουν τέτοια επιγραφικά μνημεία όσον αφορά τον ρόλο του μνημειοποιημένου λόγου στο αστικό τοπίο της μετακλασσικής πόλης και γενικότερα στην επιγραφική κουλτούρα (epigraphic habit) της εποχής. Επίσης θα εξεταστούν ειδικότερα θέματα που αφορούν τον ρόλο τέτοιων κειμένων για τη μελέτη της ιστορίας της ελληνικής γλώσσας, αλλά και της κοινωνίας και πολιτικής των ελληνόφωνων επαρχιών του ρωμαϊκού κόσμου.

Summary: This course will offer an introduction to the study and analysis, from an epigraphical, philological, archaeological and historical perspective, of long texts that have been preserved on stone (in most cases consisting of a number of documents). The course will focus on questions concerning the role of monumentalized writing in the civic landscape of the post-classical polis, and more generally on the significance of such inscriptions for understanding the epigraphic habit in the Roman Imperial age. Further, there will be a more detailed discussion of the contribution of large epigraphic dossiers to the study of the evolution of the Greek language as well as the society, and politics, in the Greek-speaking provinces of the Roman world.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

- Alföldy, G., “Augustus und die Inschriften: Tradition und Innovation. Die Geburt der imperialen Epigraphik”, *Gymnasium*, 98 (1991), 289-324.
- Berling, L. G., “Das Iason-Monument von Kyaneai”, στο *Lykische Studien*, 1 (Asia Minor Studien 9) (1993), 25-37.
- Bodel, J., *Epigraphic Evidence. Ancient History from inscriptions*, London 2001.
- Bresson, A., *Les cités grecques et leurs inscriptions*, στο: Bresson, A. / Cocula, A.-M. / Pébarthe, Ch. (επιμ.), *L'écriture publique du pouvoir*, Bordeaux 2005.
- Kokkinia, Ch., *Die Opramoas-Inschrift von Rhodiapolis. Euergetismus und Soziale Elite in Lykien*, Bonn 2000.
- Kokkinia, Ch., “Verdiente Ehren. Zu den Inschriften für Opramoas von Rhodiapolis und Iason von Kyaneai”, *Antike Welt*, 32 (2001), 17-23.
- MacMullen, R., “The Epigraphic Habit in the Roman Empire”, *American Journal of Philology*, 103 (1982), 233-46.

- Mitchell, S. / French, D. (επιμ.), *The Greek and Latin Inscriptions of Ankara (Ancyra)*, Vol. I: *From Augustus to the end of the third century AD*, Munich 2012.
- Reynolds, J., *Aphrodisias and Rome. Documents from the Excavation of the Theatre at Aphrodisias*, London 1982.
- Smith, M. F., *The Philosophical Inscription of Diogenes of Oinoanda*, Βιέννη 1996.
- Woolf, G., "Monumental Writing and the Expansion of Roman Society", *Journal of Roman Studies*, 86 (1996), 22-39.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΟΥΡΑΖΕΛΗΣ – ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Μνημεία, αγώνες και πολιτική στα πανελλήνια ιερά.

Subject: Monuments, contests and politics at the Panhellenic sanctuaries.

Περίληψη: Θέμα του σεμιναρίου θα είναι η εξέταση της ανέγερσης και ανάθεσης μνημείων αλλά και της όλης διαμόρφωσης του χώρου και της οργάνωσης και διεξαγωγής των αγώνων σε ιερά πανελλήνιας εμβέλειας (κυρίως τα τέσσερα βασικά ιερά Ολυμπίας, Δελφών, Ισθμού και Νεμέας) σε σχέση με παράλληλες δραστηριότητες και συμφέροντα των αρχαίων ελληνικών κρατών (πόλεων και τυράννων ή μοναρχών). Θα επιχειρηθεί ιδιαίτερα συνδυασμός μιας ειδικότερης αρχαιολογικής-μνημειακής και μιας ιστορικής προβληματικής, δηλ. ερμηνεία των μνημείων με τη βοήθεια των συγχρόνων/μεταγενεστέρων γραπτών πηγών και σε διάλογο με τη σχετική νεότερη έρευνα. Η επί μέρους θεματική θα συνεξαρτηθεί από τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα όσων θα συμμετάσχουν.

Summary: The seminar will examine the erection and dedication of monuments and the whole arrangement of space as well as the organization and realization of contests at ancient Greek sanctuaries of Panhellenic status (mainly the four basic ones of Olympia, Delphi, Isthmos and Nemea) in connection with parallel activities and interests of ancient Greek states (poleis and tyrants or monarchs). Emphasis will be laid on combining a specialist archaeological approach to the monuments with a historical problematic, attempting an interpretation of those data with the aid of written sources, contemporary or later, and in dialogue with modern research. The subjects to be presented as papers of the seminar will be agreed upon in the beginning of the lessons after considering also the special interests of the participants.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

Bartels, J., et al., *Sportschau. Antike Athleten in Aktion*, Bonn 2004.

- Baumeister, P., "The Treasuries and Ancient Olympia's Foreign Relations", στο *Olympics, Past and Present*, 2012, 119-125.
- Brandt, J.R., Iddeng, J. W. (επιμ.), *Greek and Roman Festivals. Content, Meaning and Practice*, Oxford 2012.
- Bringmann, K., von Steuben H. (επιμ.), *Schenkungen hellenistischer Herrscher an griechische Städte und Heiligtümer, I: Zeugnisse und Kommentare*, Berlin 1995.
- Christesen, P., "The Transformation of Athletics in 6th c. Greece" στο Schaus, G., St. Hornblower, S., *Thucydides and Pindar. Historical Narrative and the World of Epinician Poetry*, Oxford 2004.
- Decker, W., *Sport in der griechischen Antike. Vom minoischen Wettkampf bis zu den Olympischen Spielen*, München 1995.
- Golden, M., *Sport and Society in Ancient Greece*, Cambridge 1998.
- Golden, M., *Sport in the Ancient World from A to Z*, London 2004.
- Hellstroem, P., Alroth B. (επιμ.), *Religion and Power in the Ancient Greek World*, Boreas 24, 1996.
- Hornblower, S., Morgan, C. (επιμ.), *Pindar's Poetry, Patrons and Festivals from Archaic Greece to the Roman Empire*, Oxford 2007.
- Jacquemin, A., *Offrandes monumentales à Delphes*, Paris 1999.
- Koenig, J., (επιμ.), *Greek Athletics*, Edinburgh 2010.
- Mann, C., *Athlet und Polis im archaischen und frühklassischen Griechenland*, Göttingen 2001.
- Marinatos N., Hägg, R. (επιμ.), *Greek Sanctuaries. New Approaches*, London 1993.
- Morgan, C., *Athletes and Oracles. The Transformation of Olympia and Delphi in the 8th c. B.C.*, Cambridge 1990.
- Nafissi, M. "Olympia and its Relationships in the West", στο *Olympics, Past and Present*, 2012 76-77.
- Neer, R., "The Athenian Treasury at Delphi and the Material of Politics", *Classical Antiquity* 22 (2004), 63-93.
- Neer, R., "Delphi, Olympia and the Art of Politics", στο Shapiro H.A. (επιμ.), *The Cambridge Companion to Archaic Greece*, Cambridge 2007, 225-264.
- Papakonstantinou, Z., (επιμ.), *Sport in the Cultures of the Ancient World: New Perspectives*, London 2009.
- Pedley, J., *Sanctuaries and the Sacred in the Ancient Greek World*, Cambridge 2005.
- Perlman, P., *City and Sanctuary in Ancient Greece. The Theorodokia in the Peloponnese*, Göttingen 2000.
- Philipp, H., "Olympia, die Peloponnes und die Westgriechen", *JdI*, 109 (1992), 77-92.
- Pleket, H., "Zur Soziologie des antiken Sports", *Nikephoros*, 14 (2001), 157-212.
- Raschke, W., (επιμ.), *The Archaeology of the Olympics. The Olympics and other Festivals in Antiquity*, Madison 1988.
- Schmidt Dounas, B., *Geschenke erhalten die Freundschaft. Politik und Selbstdarstellung im Spiegel der Monumente (Schenkungen hellenistischer Herrscher an griechische Städte und Heiligtümer, II. 2)*, Berlin 2000.
- Scott, M., *Delphi and Olympia. The Spatial Politics of Panhellenism in the Archaic and Classical Periods*, Cambridge 2010.
- Βαλαβάνης, Π., *Ιερά και αγώνες στην αρχαία Ελλάδα*, Αθήνα 2004.
- Valavanis, P., "The Political and Social Role of Olympia" στο *Olympics, Past and Present*, 2012, 45-51.
- Weiler, I., *Der Sport bei den Völkern der alten Welt*, Darmstadt 1988.

Wenn, S., Schaus, G. (επιμ.), *Onward to the Olympics. Historical Perspectives on the Olympic Games*, Waterloo (Ont.) 2007.

ΝΙΚΟΣ ΜΠΙΡΓΑΛΙΑΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Πολιτειακή οργάνωση των ελληνικών αποικιών της Μεσογείου κατά την αρχαϊκή εποχή (7^{ος} – 6^{ος} αι.).

Subject: *The Constitutional Organization of Greek Colonies in the Mediterranean in the Archaic Era (7th-6th BC)*

Περίληψη: Η λεκάνη της Μεσογείου (παράλια Μ. Ασίας, Αφρικής, Ιταλίας, Γαλλίας), απαλλαγμένες από τα προβλήματα της αριστοκρατικής οργάνωσης των μητροπόλεων τους, παρέχουν ένα πλήθος πληροφοριών σχετικά με τους διάφορους πολιτικούς πειραματισμούς που επιχειρούν οι Έλληνες που τις ιδρύουν. Με βάση τις γραμματειακές πηγές, στο σεμινάριο διερευνάται η σύνδεση της κοινωνικής σύνθεσης και εξέλιξης αυτών των πόλεων με τις διάφορες μορφές πολιτειακής οργάνωσης που δημιουργούν.

Summary: The Greek *poleis* founded on the shores of the Mediterranean (Asia Minor, Africa, Italy and France), relieved from the problems of the aristocratic organization of their *metropoleis*, provide us with vast information regarding political experiments attempted by their Greek founders. On the basis of literary evidence the seminar explores the association of the social formation and development of these poleis with the various types of constitutional organization they produced.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία /Selective bibliography

- Birgalias, N., “La possession de la terre: facteur de concorde et de paix au sein de la Cité au VIIe – VIe s. av. J.-C.”, στο *Salvare le poleis, construire la concordia, progettare la pace*, επιμ., S. Cataldi, E. Bianco, G. Cuniberti, Torino 2012.
- Casevitz, M., *Le vocabulaire de la colonisation en grec ancien*, Paris 1985.
- Descoedres, J. P., (επιμ.), *Greek Colonists and Native Populations*, Oxford 1990.
- Dunbabin, T. J., *The Greeks and their Eastern Neighbours*, London 1957.
- Dougherty, C., *The Poetics of Colonization: From City to Text in Archaic Greece*, Oxford 1993.
- Graham, A. J., *Colony and Mother City in Ancient Greece*, Manchester 1964 (reed. 1999).

- Lepore, E., “Citta, statto e movimenti coloniali: structura economica e dinamica sociale”, dans B. BANDINELLI (επιμ.), *Storia e Civiltà dei Greci*, t. I, *Origini e Siviluppo della città: Il medioevo Greco*, Milano 1978, 183-253.
- Mossé, Cl., *La colonisation dans l’Antiquité*, Paris 1970.
- Μπιργάλιας, Ν., *Από την κοινωνική στην πολιτική πλειονοψηφία: Το στάδιο της Ισονομίας*, Αθήνα 2009.
- Ridgway, D., *The First Western Greeks*, Cambridge 1992.
- Rouillard, P., *Les Grecs et la péninsule Ibérique du VIII^{em} au IV^{em} s. av. J.-C.*, Paris 1991.
- Sakellariou, M. B., *La Migration grecque en Ionie*, Athènes 1958.

BYZANTINΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης» (για πρωτοετείς μεταπτυχιακούς του Α΄ Κύκλου Βυζαντινής Ιστορίας).

Το Βυζάντιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης κατά την περίοδο των Κομνηνών και των Αγγέλων (1081-1204).

A. Κόλια-Δερμιτζάκη

Interdisciplinary Postgraduate Seminar “Nikos Oikonomidis” (for first-year postgraduate students of the First Cycle in Byzantine History).

Byzantium between East and West at the time of the Komnenoi and the Angeloi (1081-1204).

A. Kolia-Dermitzaki

Βυζαντινά έγγραφα της υστεροβυζαντινής περιόδου: από τον τύπο στην ουσία.

Tr. Μανιάτη-Κοκκίνη

Byzantine documents of the late period: from form to essence.

Tr. Maniati-Kokkini

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»

Πανεπιστήμιο Αθηνών – Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών-Τμήμα Βυζαντινών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών.

Το Βυζάντιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης κατά την περίοδο των Κομνηνών και των Αγγέλων (1081-1204)

A. Κόλια-Δερμιτζάκη, Σ. Καλοπίση-Βέρτη (Πανεπιστήμιο Αθηνών) σε συνεργασία με τον *Στ. Λαμπάκη* (Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών-Τμήμα Βυζαντινών Ερευνών/ Ε.Ι.Ε.)

Interdisciplinary Postgraduate Seminar «Nikos Oikonomides»

University of Athens – Department of History & Archaeology in collaboration with the Institute for Historical Research - Department of Byzantine Research / National Hellenic Research Foundation

Byzantium between East and West at the time of the Komnenoi and the Angeloi (1081-1204).

A. Kolia-Dermitzaki, S. Kalopisi-Verti, St. Lampakis

Ο ρόλος των γυναικών στην πορεία του θεσμού της αντιβασιλείας στο Βυζάντιο.

K. Νικολάου

The role of women in the evolution of the institution of regency in Byzantium.

K. Nikolaou

ΑΘΗΝΑ ΚΟΛΙΑ-ΔΕΡΜΙΤΖΑΚΗ

Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης» (για πρωτοετείς μεταπτυχιακούς του Α΄ Κύκλου Βυζαντινής Ιστορίας). Interdisciplinary Postgraduate Seminar (for first-year postgraduate students of the First Cycle in Byzantine History).

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Το Βυζάντιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης κατά την περίοδο των Κομνηνών και των Αγγέλων (1081-1204).

Subject: Byzantium between East and West at the time of the Komnenoi and the Angeloi (1081-1204).

Περίληψη: Το σεμινάριο αποτελεί το πρώτο εισαγωγικό μέρος στο θέμα του διεπιστημονικού σεμιναρίου «Νίκος Οικονομίδης», που θα διεξαχθεί κατά το εαρινό εξάμηνο. Στόχος του είναι η εισαγωγή των πρωτοετών μεταπτυχιακών φοιτητών Α΄ Κύκλου στη θεματική του διεπιστημονικού σεμιναρίου μέσω της προσέγγισης των στοιχείων εκείνων, που δίνουν στην εποχή των Κομνηνών και των Αγγέλων τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της. Θα παρουσιαστούν και θα αναλυθούν οι τάσεις της σύγχρονης έρευνας πάνω στις σχέσεις του Βυζαντίου με τους λαούς της Δύσης και της Ανατολής, μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο των γεωπολιτικών και ιδεολογικών αλλαγών που σημειώθηκαν και επηρέασαν τόσο την εξωτερική πολιτική της Αυτοκρατορίας όσο και τις εξελίξεις στο εσωτερικό στον τομέα κυρίως της κοινωνίας, της οικονομίας και της διοίκησης. Επίσης θα γίνει παρουσίαση και ανάλυση ποικίλων πηγών της περιόδου. Με τον τρόπο αυτό, οι πρωτοετείς φοιτητές θα προετοιμαστούν και θα αποκομίσουν ουσιαστικότερα οφέλη από την διεπιστημονική προσέγγιση του θέματος, που θα ακολουθήσει στο εαρινό εξάμηνο με τη συμμετοχή ειδικών επιστημόνων, ιστορικών, αρχαιολόγων-ιστορικών τέχνης, φιλολόγων και ιστορικών του δικαίου.

Summary: The seminar is the first introductory section on the interdisciplinary seminar "Nikos Oiconomides" with the same subject, which will follow during the spring semester. Its aim is the introduction of first-class postgraduate students of the First Circle in the thematic of the interdisciplinary seminar by approximating those elements that give the era of the Komnenoi and Angeloi its special character. There will be presented and analyzed trends of modern research on the relations between Byzantium and the peoples of the West and the East, in the broader context of geopolitical and ideological changes that have occurred and affected both, the foreign policy of the Empire and the developments within, mainly in the fields of society and economy. In addition, various sources of this period will be presented and analysed. In this way, the first year students will be prepared and reap more substantial benefits from the interdisciplinary approach that will follow in the spring semester with the participation of scientists, specialized in history, archaeology, art-history, literature and history of the law.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective bibliography

- Angold, M., *Church and Society in Byzantium under the Comneni, 1081-1261*, Cambridge 1995.
- Angold, M.J., *Η Βυζαντινή αυτοκρατορία από το 1025 έως το 1204. Μια πολιτική ιστορία*, Αθήνα ²1997 [=Angold, M.J., *The Byzantine Empire from 1025 up to 1204. A political history*, London 1984].
- Βασιλικοπούλου-Ιωαννίδου, Α., *Η Αναγέννησις των γραμμάτων κατά τον ΙΒ΄ αιώνα εις το Βυζάντιον και ο Όμηρος* [Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν. Σαριπόλου 14], Αθήνα 1971-72.
- Brand, Ch.M., *Byzantium Confronts the West 1180-1204*, Cambridge-Massachusetts 1968.
- Demus, O., *The Mosaics of Norman Sicily*, London 1949.
- Demus, O., *The Mosaics of San Marco in Venice*, 2 τόμοι, Chicago 1984.
- Δρακοπούλου, Ε., *Η πόλη της Καστοριάς τη βυζαντινή και μεταβυζαντινή εποχή (12ος - 16ος αι.)*. Ιστορία -Τέχνη -Επιγραφές, Αθήνα 1997.
- Hadermann-Misguich, L., *Kurbinovo. Les fresques de Saint-Georges et la peinture byzantine du XIIe siècle*, Bruxelles 1975.
- Hunger, H., *Die byzantinische Literatur der Komnenenzeit. Versuch einer Neubewertung*, Wien 1968.
- Lilie, R.J., *Byzantium and the Crusader States 1096-1204*, Oxford 1988 [=Lilie R.J., *Byzanz und die Kreuzfahrerstaaten: Studien zur Politik des byzantinischen Reiches gegenüber den Staaten der Kreuzfahrer in Syrien und Palästina bis zum Vierten Kreuzzug (1096-1204)*, Poikila Byzantina 1, München 1981].
- Lilie, R. J., *Handel und Politik zwischen dem byzantinischen Reich und den italienischen Kommunen Venedig, Pisa und Genua in der Epoche der Komnenen und der Angeloi (1081-1204)*, Amsterdam 1984.
- Magdalino, P., *Η αυτοκρατορία του Μανουήλ Α΄ Κομνηνού 1143-1180*, μτφρ. Κάσδαγλη Αγ., Αθήνα 2008 [=Magdalino P., *The Empire of Manuel I Komnenos, 1143-1180*, Cambridge 1983].
- Mullet, M., Smythe D. (επιμ.), *Alexios I Komnenos, Papers of the Second Belfast Byzantine International Colloquium, 14-16 April 1989*, Belfast 1996.
- Παπαγεωργίου, Α., “Ο Ιωάννης Β΄ Κομνηνός και η εποχή του (1118-1143)”, διδ. διατριβή, Αθήνα 2007
- Tronzo, W., *The Cultures of his Kingdom: Roger II and the Cappella Palatina in Palermo*, Princeton- N.J. 1997.
- Vryonis, Sp., *Η παρακμή του μεσαιωνικού ελληνισμού της Μ. Ασίας και η διαδικασία εξισλαμισμού (11^{ος}-15^{ος} αι.)*, Αθήνα 1996 [=Vryonis Sp., *The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamisation from the Eleventh through the Fifteenth Century*, Berkeley - Los Angeles 1971.].

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΤΣΑ ΜΑΝΙΑΤΗ-ΚΟΚΚΙΝΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Βυζαντινά έγγραφα της υστεροβυζαντινής περιόδου: από τον τύπο στην ουσία.

Subject: Byzantine documents of the late period: from form to essence.

Περίληψη: Αποτελώντας την πλέον άμεση από τις πηγές για τη βυζαντινή πραγματικότητα 11ου-15ου αι., τα κείμενα των εγγράφων διασώζουν στοιχεία για την ταυτότητα, για την οικογενειακή, κοινωνική και οικονομική κατάσταση συγκεκριμένων Βυζαντινών όλων των τάξεων, καθώς και για τη σχέση τους με το Κράτος, την Εκκλησία ή τους συγγενείς και τους συντοπίτες τους. Παραλλήλως, προβάλλουν ανάγλυφη εικόνα της δημογραφικής σύνθεσης μιας περιοχής και προδίδουν την ισχύ ή την αδυναμία της κεντρικής εξουσίας, στο πλαίσιο των εσωτερικών και εξωτερικών εξελίξεων και της κοινωνικής, δημοσιονομικής αλλά και εξωτερικής πολιτικής της αυτοκρατορίας.

Τα στάδια προσεγγίσεως περιλαμβάνουν τα εισαγωγικά στοιχεία μορφής (A.1-3) και, κυρίως, την ερμηνεία-σχολιασμό αντιπροσωπευτικών κειμένων (B.1-2):

A.1. Το έγγραφο ως ιστορική πηγή. Τύποι κρατικών και κατηγορίες ιδιωτικών εγγράφων. Διπλωματική έκδοση - αρχεία και εκδόσεις. 2. Μορφή και ορολογία κρατικών εγγράφων. Το κείμενο: επανάληψη και πρωτοτυπία. Χρονολόγηση και υπογραφή - αυτοκράτορας και υπαλληλία. Το βυζαντινό κρατικό έγγραφο ως πρότυπο για τα έγγραφα των Σέρβων ηγεμόνων. 3. Μορφή και γλωσσικά στοιχεία των ιδιωτικών εγγράφων. Η εγγραμματοσύνη λαϊκών, μοναχών και νοταρίων.

B.1. Το περιεχόμενο συγκεκριμένων εγγράφων (τα πρόσωπα και οι υποθέσεις) σε σχέση με την ιστορική συγκυρία. 2. Κοινωνικά-οικονομικά στοιχεία και οι αντίστοιχοι θεσμοί στο πλαίσιο των γενικότερων εξελίξεων στον ανατολικό μεσογειακό χώρο (Μακεδονία, Μ. Ασία και νησιά Αιγαίου Πελάγους).

Summary: Documents are the most direct source on Byzantine reality of the 11th-15th centuries, as they preserve elements concerning the identity of named individuals belonging to all social ranks, their familial, social and financial situation, as well as their relationship with the State, the Church, their relatives and their fellow citizens. Moreover, they offer vivid images of the demographic reality of different regions and point to the power, or lack of it, of central authority, within the framework of internal and external developments and the social, fiscal and foreign policy of the empire.

The course will include an introduction regarding form (A.1-3), and, mainly, the interpretation and discussion of representative documents (B.1-2):

A.1. The document as historical source. Forms of state and categories of private documents. Archives - editions. 2. Form and terminology of state documents. The text: repetition and originality. Chronological elements and signature by the emperor or the authorities. The Byzantine state document used as a model for Serbian rulers' acts. 3. Morphological and linguistic characteristics of private documents. The literacy of the laity, clergy and notaries.

B.1. The content of specific documents (persons and cases) in relation to the historical context. 2. Socio-economic elements and institutions within the context of development and change in the eastern Mediterranean (Macedonia, Asia Minor and Aegean islands).

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

- “Archives de l’Athos”, τόμοι I-XXIII κ. εξ., [C.N.R.S.] Paris (πρβλ. την παλαιότερη σειρά «Actes de l’Athos»).
- Βέης, Ν. (επιμ.), “Σερβικά και βυζαντινά γράμματα Μετεώρου”, *Βυζαντις*, 2 (1911-12), 1-100.
- Βρανούση, Έ. (επιμ.), *Βυζαντινά έγγραφα της μονής Πάτμου*, Α΄: Αυτοκρατορικά, [E.I.E./K.B.E.] Αθήναι 1980.
- Dölger, F., *Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453...*, 2.T. (έκδ. 2^η από P. Wirth) -- 5.T. *Regesten 1025-1453...*, München 1965-1995.
- Dölger, F., - J. Karayannopoulos, *Byzantinische Urkundenlehre, I. Die Kaiserurkunden*, München 1968. / Ι.Ε. Καραγιαννόπουλος, *Βυζαντινή διπλωματική. Α΄ Αυτοκρατορικά έγγραφα*, Θεσσαλονίκη 1972².
- Hunger, H., *Schreiben und Lesen in Byzanz. Die byzantinische Buchkultur*, München 1989. / (και σε μτφρ.) *Ο κόσμος του βυζαντινού βιβλίου. Γραφή και ανάγνωση στο Βυζάντιο*, Αθήνα 1995.
- Καραγιαννόπουλος, Ι., *Βυζαντινή διπλωματική βιβλιογραφία...*, Αθήνα 1995.
- Karayannopoulos, J., - G. Weiss, *Quellenkunde zur Geschichte von Byzanz (324-1453)*, 1-2, Wiesbaden 1982.
- Kravari, V. “Nouveaux documents du monastère de Philothée”, *Travaux et Mémoires*, 10 (1987), 261-356.
- Laiou, A., “The Emperor’s Word: Chrysobulls, Oaths and Synallagmatic Relations in Byzantium (11th-12th c.)”, *Travaux et Mémoires*, 14 (2002), 347-362.
- Lemerle, P., “Un praktikon inédit des archives de Karakala (janvier 1342) et la situation en Macédoine orientale au moment de l’usurpation de Cantacuzène”, *Χαριστήριον εις Αναστάσιον Κ. Ορλάνδον Ι*, Αθήναι 1964, 278-298 [= P. Lemerle, *Le monde de Byzance: Histoire et institutions*, VR, London 1978, αρ. XVIII].
- Miklosich, Fr., – J. Müller (επιμ.), *Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana* I-VI, Wien 1860-1890 (= ανατύπωση).
- Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Μ., (επιμ.), *Βυζαντινά έγγραφα της μονής Πάτμου*, Β΄: *Δημοσίων Λειτουργιών*, Αθήναι 1980.
- Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Μ., “Τα πλαστά έγγραφα στους Μέσους Χρόνους στο Βυζάντιο και στα Βαλκάνια. Κριτήρια πλαστότητας, στόχοι και τεχνικές”, *Εώα και Εσπέρια*, 7 (2007), 25-45.
- Oikonomides, N., “Byzantine Archives of the Palaiologan Period, 1258-1453. Pragmatic Literacy” στο R. Britnell (επιμ.), *East and West, 1200-1330*, Woodbridge 1997, 189-197.
- Soloviev, A.,-V. Mošin (επιμ.), *Grčke povelije srpskih vladara (Diplomata graeca regum et imperatorum Serviae)*, Beograd 1936 (Πολλά από τα έγγραφα έχουν επανεκδοθεί σε νεώτερες διπλωματικές εκδόσεις).

ΑΘΗΝΑ ΚΟΛΙΑ-ΔΕΡΜΙΤΖΑΚΗ – ΣΟΦΙΑ ΚΑΛΟΠΙΣΗ-ΒΕΡΤΗ σε συνεργασία με τον **ΣΤΥΛΙΑΝΟ ΛΑΜΠΙΑΚΗ** (Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών-Τμήμα Βυζαντινών Ερευνών/ Ε.Ι.Ε.)

Θέμα: Το Βυζάντιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης κατά την περίοδο των Κομνηνών και των Αγγέλων (1081-1204).

Subject: Byzantium between East and West at the time of the Komnenoi and the Angeloi (1081-1204).

Περίληψη: Η γεωγραφική θέση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας στο μεταίχμιο μεταξύ Ανατολής και Δύσης, κατά την περίοδο των Κομνηνών και των Αγγέλων, συνιστά τον καταλύτη των εξελίξεων που θα οδηγήσουν στο τραγικό γεγονός της Άλωσης της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους. Η εποχή αυτή σηματοδοτείται από την αλλαγή του γεωπολιτικού χάρτη στη Μικρά Ασία και την Εγγύς Ανατολή (εγκαθίδρυση σελτζουκικών ηγεμονιών και σταυροφορικών κρατιδίων), την πρώτη ευρείας κλίμακας επαφή των κατοίκων της Αυτοκρατορίας με τους Δυτικούς σε βυζαντινά εδάφη (Νορμανδούς, σταυροφόρους) και τις συνέπειές της και χαρακτηρίζεται από ριζικές μεταβολές σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό πεδίο. Διαμορφώνει (και εν μέρει διαμορφώνεται από) νέα ιδεολογικά πλαίσια, αποτελώντας τη βάση μετεξέλιξης του Βυζαντίου σε μία κοινωνία, η οποία διατηρεί μεν τα βασικά της στοιχεία, τα αξιοποιεί δε και τα μεταλλάσσει προσαρμοζόμενη στα νέα δεδομένα. Η εξέταση, επομένως, στο σεμινάριο των παραπάνω παραμέτρων σε συνάρτηση με τη στάση του Βυζαντίου (πολιτική και ιδεολογική) απέναντι σε Ανατολή και Δύση και το αντίστροφο, θα συμβάλει στην αποσαφήνιση και την κατανόηση των εξελίξεων στο εσωτερικό και στις σχέσεις με τους ξένους, τους «άλλους».

Στον τομέα της Τέχνης, με επίκεντρο το πολυτελές σύμπλεγμα των τριών ναών της μονής Παντοκράτορα, χορηγία του αυτοκράτορα Ιωάννη Β΄ Κομνηνού και της συζύγου του Ειρήνης, θα εξεταστούν τα μεγάλα εκκλησιαστικά καθιδρύματα των Κομνηνών στην Κωνσταντινούπολη από άποψη αρχιτεκτονικής μορφής αλλά και διακόσμου. Ενδιαφέρουσες είναι οι εξελίξεις της μνημειακής τέχνης σε όλη τη βυζαντινή επικράτεια. Πολλοί ναοί είναι καθιδρύματα μελών της οικογένειας των Κομνηνών ή κρατικών αξιωματούχων ή και τοπικών αριστοκρατών. Σημαντική είναι η ακτινοβολία της βυζαντινής τέχνης στις όμορες χώρες ιδιαίτερα στην Ιταλία (Βενετία, Σικελία), όπου μπορεί κανείς να παρακολουθήσει τη συνάντηση του Βυζαντίου με τη Δύση αλλά και με τον αραβικό κόσμο (παλατινό παρεκκλήσι των Νορμανδών στο Παλέρμο). Παράλληλα, μπορεί κανείς να διαπιστώσει τον αντίκτυπο στην τέχνη της ιδεολογίας των δυτικών ηγεμόνων.

Όπως έχει επισημανθεί από την έρευνα, η λογοτεχνία του 12ου αι. παρουσιάζει πολλά κοινά χαρακτηριστικά με τη λογοτεχνία της περιόδου της β΄ σοφιστικής, το διάστημα δηλαδή μεταξύ του 1ου και του 3ου αι. μ. Χ.. Σημαντική είναι η επίδραση της ρητορικής και του αττικισμού και έντονη η μίμηση συγγραφέων της Ύστερης Αρχαιότητας. Για τον λόγο αυτόν ο Κ. Krumbacher στην Ιστορία της Βυζαντινής

Λογοτεχνίας του είναι επιφυλακτικός και διατυπώνει αρνητικούς χαρακτηρισμούς για τη συγγραφική παραγωγή του 12ου αι. Πάντως οι νεώτερες έρευνες, του Η. Hunger αλλά και άλλων βυζαντινολόγων, έχουν συντελέσει ώστε να αποκατασταθεί η εικόνα της λογοτεχνίας της περιόδου και να αντιμετωπιστεί στις πραγματικές της διαστάσεις. Στο σεμινάριο θα σκιαγραφηθούν οι κυριότερες συγγραφικές μορφές της εποχής και θα επιχειρηθεί να απεικονιστεί η σημερινή κατάσταση της έρευνας.

Summary: In the period of the Komnenoi and the Angeloi, the position of the Byzantine Empire at the meeting point of East and West is the catalyst for the developments which will eventually lead to the dramatic event of the Conquest of Constantinople by the Latins. This period is marked by changes in the geopolitical map of Asia Minor and the Near East (the establishment of Seljuk principalities and crusader states), as well as by the first large-scale interaction between the empire's inhabitants and Westerners (Normans and crusaders) on Byzantine soil; it is also characterized by radical changes on the economic, social and political fields. The period shapes (and to an extent, is shaped by) a new ideological framework constituting the basis of the transformation of Byzantium into a society which, while preserving its defining characteristics, actively adapts them to the new realities. The seminar, therefore, will examine these parameters in the context of Byzantium's attitude (both political and ideological) towards East and West – and vice versa – and will thus contribute to our understanding of developments both within the empire and in its relations with the foreign “others”.

In the field of Art, with the luxurious complex of the Pantokrator monastery (founded by John II Komnenos and his wife Eirene) as a focal point, we will examine the great Komnenian ecclesiastical foundations in Constantinople, from the perspective of both architectural form and decoration. There are interesting developments in monumental art throughout the Byzantine territories. Numerous churches are founded by members of the Komnenian family, state dignitaries, or local nobles. The influence of Byzantine art radiates in the neighbouring lands, particularly Italy (Venice, Sicily), where we can observe the meeting of Byzantium with the West as well as with the Arab world (for example, in the Norman palatine chapel in Palermo). At the same time, reflections of the Norman rulers' ideology on art are evident.

Research has shown that the literature of the twelfth century shares many common characteristics with the literature of the Second Sophistic – that is, the period from the first to the third century AD. The influence of rhetoric and atticism is considerable and the mimesis of the Late antiquity's authors is strong. For this reason, K. Krumbacher, in his *History of Byzantine Literature*, was rather critical and negative in his judgement of the twelfth-century literary production. However, more recent research by H. Hunger and other Byzantinists has helped restore the image of the literature of the period and set it in its proper dimensions. The seminar will provide an overview of the major authors of the period and will outline the current state of research in the field.

Ενδεικτική βιβλιογραφία/ Selective bibliography

- Angold, M., *Church and Society in Byzantium under the Comneni, 1081-1261*, Cambridge 1995.
- Angold, M.J., *Η Βυζαντινή αυτοκρατορία από το 1025 έως το 1204. Μια πολιτική ιστορία*, Αθήνα ²1997 [=Angold, M.J., *The Byzantine Empire from 1025 up to 1204. A political history*, London 1984].
- Βασιλικοπούλου-Ιωαννίδου, Α., *Η Αναγέννησις των γραμμάτων κατά τον ΙΒ΄ αιώνα εις το Βυζάντιον και ο Όμηρος* [Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν. Σαριπόλου 14], Αθήνα 1971-72.
- Brand, Ch.M., *Byzantium Confronts the West 1180-1204*, Cambridge-Massachusetts 1968.
- Demus, O., *The Mosaics of Norman Sicily*, London 1949.
- Demus, O., *The Mosaics of San Marco in Venice*, 2 τόμοι, Chicago 1984.
- Δρακοπούλου, Ε., *Η πόλη της Καστοριάς τη βυζαντινή και μεταβυζαντινή εποχή (12ος - 16ος αι.)*. Ιστορία -Τέχνη -Επιγραφές, Αθήνα 1997.
- Hadermann-Misguich, L., *Kurbinovo. Les fresques de Saint-Georges et la peinture byzantine du XIIe siècle*, Bruxelles 1975.
- Hunger, H., *Die byzantinische Literatur der Komnenenzeit. Versuch einer Neubewertung*, Wien 1968.
- Lilie, R.J., *Byzantium and the Crusader States 1096-1204*, Oxford 1988 [=Lilie R.J., *Byzanz und die Kreuzfahrerstaaten: Studien zur Politik des byzantinischen Reiches gegenüber den Staaten der Kreuzfahrer in Syrien und Palästina bis zum Vierten Kreuzzug (1096-1204)*, Poikila Byzantina 1, München 1981].
- Lilie, R. J., *Handel und Politik zwischen dem byzantinischen Reich und den italienischen Kommunen Venedig, Pisa und Genua in der Epoche der Komnenen und der Angeloi (1081-1204)*, Amsterdam 1984.
- Magdalino, P., *Η αυτοκρατορία του Μανουήλ Α΄ Κομνηνού 1143-1180*, μτφρ. Κάσδαγλη Αγ., Αθήνα 2008 [=Magdalino P., *The Empire of Manuel I Komnenos, 1143-1180*, Cambridge 1983].
- Mullet, M., Smythe D. (επιμ.), *Alexios I Komnenos, Papers of the Second Belfast Byzantine International Colloquium, 14-16 April 1989*, Belfast 1996.
- Παπαγεωργίου, Α, “Ο Ιωάννης Β΄ Κομνηνός και η εποχή του (1118-1143)”, διδ. διατριβή, Αθήνα 2007
- Tronzo, W., *The Cultures of his Kingdom: Roger II and the Cappella Palatina in Palermo*, Princeton- N.J. 1997.
- Vryonis, Sp., *Η παρακμή του μεσαιωνικού ελληνισμού της Μ. Ασίας και η διαδικασία εξισλαμισμού (11^{ος}-15^{ος} αι.)*, Αθήνα 1996 [=Vryonis Sp., *The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamisation from the Eleventh through the Fifteenth Century*, Berkeley - Los Angeles 1971.].

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Ο ρόλος των γυναικών στην πορεία του θεσμού της αντιβασιλείας στο Βυζάντιο.

Subject: The role of women in the evolution of the institution of regency in Byzantium.

Περίληψη: Ο θεσμός της αντιβασιλείας, η βυζαντινή επιτροπεία, διαμορφώθηκε κατά τη μέση βυζαντινή εποχή προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της ύπαρξης ανήλικου ως μοναδικού ηγεμόνα στο βυζαντινό θρόνο. Το φαινόμενο αυτό ήταν απότοκο της σταδιακής εδραίωσης της κληρονομικής διαδοχής. Από την εμπειρική, πρόχειρη και με αυτοσχεδιασμούς αντιμετώπισή του προβλήματος αρχικά, η πρακτική οδήγησε στη διαμόρφωση ορισμένων κανόνων που καθόρισαν το πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτούργησε ο θεσμός. Ουσιαστικό ρόλο στην εξέλιξή του διαδραμάτισε η εκάστοτε βασιλομήτωρ με την ανάδειξή της ως μοναδικής εκπρόσωπό του αυτοκράτορα ή ως μέλους ευρύτερης ομάδας επιτρόπων. Τούτο συνέβαλε, με τη σειρά του, στην αποδοχή των γυναικών στην εξουσία.

Κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου θα αναλυθούν και θα ερμηνευθούν ο τρόπος σύστασης και η μορφή συγκρότησης της αντιβασιλείας, η νομική βάση άσκησης της εξουσίας από τον ή τους επιτρόπους και ο χρόνος λήξης της. Σκοπός είναι με την έρευνα αυτή να αναδειχθεί η συμβολή των γυναικών αυτοκρατειρών στην παγίωση του θεσμού, αλλά και να προβληθεί το ιδιαίτερο για το μεσαιωνικό κόσμο φαινόμενο της γυναικείας εξουσίας στο Βυζάντιο από τον 7^ο ως τον 11^ο αιώνα.

Summary: The institution of regency, Byzantine *epitropeia*, evolved during the Middle Byzantine period in order to deal with the issue of having a minor as sole heir to the Byzantine throne. This phenomenon was a result of the gradual consolidation of hereditary succession. A practice that originally dealt with this problem in an empirical, haphazard and improvised manner, it later led to the promulgation of certain rules that defined the framework within which the institution functioned. An essential part in the latter's evolution was played by the Queen Mother at the time, who was singled out as the emperor's sole representative or was a member of a larger group of regents. This in turn contributed to the acceptance of women in power.

During the course of the seminar we will analyze and interpret the way of forming and the method of structuring a council of regents, the legal base for exercising power on the part of the sole regent or council of regents, as well as the life expectancy of such a council. The aim of the seminar is to use research into the aforementioned issues in order to facilitate a better understanding of the contribution of women in the consolidation of the institution in question, but also to showcase a phenomenon that

was exceptional in the medieval world, that of women exercising political power in Byzantium from the seventh to the eleventh centuries.

Ενδεικτική βιβλιογραφία/ Selective bibliography

- Beck, H.-G., *Η βυζαντινή χιλιετία*, (ελλ. μετάφρ.) Αθήνα 1992 [το κεφ. Κράτος και Σύνταγμα].
- Cheyne, J.C., *Pouvoir et contestation à Byzance (963--1210)*, Paris 1990.
- Χέριν, Τζ., *Γυναίκες στην πορφύρα. Ηγεμόνες του μεσαιωνικού Βυζαντίου*, Αθήνα 2002.
- Χριστοφιλοπούλου, Αικ., *Εκλογή, αναγόρευσις και στέψις του βυζαντινού αυτοκράτορος*, [Πραγματεία της Ακαδημίας Αθηνών, τ. 22, αρ. 2], Αθήνα 1956.
- _____ “Η Αντιβασιλεία εις το Βυζάντιον”, *Σύμμεικτα*, 2 (1970), 1-144 (και στο Αικ. Χριστοφιλοπούλου, *Βυζαντινή Αυτοκρατορία-Νεότερος Ελληνισμός*, Αθήνα 2006, τ. Α΄, 117-278).
- _____ “Πολιτειακά όργανα και κράτος δικαίου στην βυζαντινή αυτοκρατορία”, *Αφιέρωμα στον Νίκο Σβορώνο*, τ. Α΄, Ρέθυμνο 1986, 185-210, (και στο Αικ. Χριστοφιλοπούλου, *Βυζαντινή Αυτοκρατορία-Νεότερος Ελληνισμός*, Αθήνα 2006, τ. Α΄, 279-307).
- Lemerle, P., “Byzance au tournant de son destin” στο P. Lemerle (επιμ.), *Cinq études sur le XIe siècle*, V, Paris 1977, 250-312.
- Dagron, G., *Nés dans la pourpre, Travaux et Mémoires*, 12 (1994), 105-142.
- Dölger, Fr., *Byzanz und die europäische Staatenwelt*, Darmstadt 1967.
- Hill, B., *Imperial Women in Byzantium 1025-1204: Power, Patronage and Ideology*, New York 1999.
- Hunger, H., *Prooimion. Elemente der byzantinischen Kaiseridee in den Arengen der Urkunden*, Wien 1964.
- Hunger, H., (επιμ.), *Das byzantinische Herrscherbild*, Darmstadt 1975.
- Kazhdan, A., “The Aristocracy and the Imperial Ideal”, στο *The Byzantine Aristocracy, IX to XIII Centuries* (επιμ. M. Angold), Oxford 1984, 43-57.
- Kazhdan, P., - M. McCormick, “The Social World of the Byzantine Court”, στο *Byzantine Court Culture from 829 to 1204*, επιμ. H. Maguire, Washington DC 1997, 167-197.
- Leroy, M., A. Dierkens, J.M. Sansterre, “Le souverain à Byzance et en Occident du VIII au Xe s.”, Actes du colloque international organisé par l'Institut des Hautes Études de Belgique en collaboration avec la Section d'Histoire de l'Université Libre de Bruxelles (27-28 avril 1990), *Byzantion*, 61 (1991).
- Νικολάου, Κ.,-Ειρήνη Χρήστου, “Οι αντιλήψεις των Βυζαντινών για την άσκηση της εξουσίας από γυναίκες (780-1056)”, *Σύμμεικτα*, 13 (1999), 49-67.
- De Riencourt, A., *Γυναίκες και εξουσία*, Αθήνα 2001.
- Tinnefeld, F., *Kategorien der Kaiserkritik in der byzantinischen Historiographie von Prokop bis Nicetas Choniates*, München 1971.

Todt, K.P., "Die Frau als Selbstherrscher: Kaiserin Theodora, die letzte Angehörige der makedonischen Dynastie", *JÖB*, 50 (2000), 139-171.

Treitinger, O., *Die oströmische Kaiser und Reichsidee nach ihre Gestaltung im höfischen Zeremoniell*, Jena 1938.

ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Μεταπτυχιακό σεμινάριο «Ο Ελληνολατινικός Κόσμος (13ος-18ος αι.)»

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών σε συνεργασία με το Κέντρο Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού της Ακαδημίας Αθηνών και το Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών.

Χαρτογραφώντας τις εξουσίες. Διακυβέρνηση και κοινωνικές ιεραρχήσεις στην ελληνολατινική ανατολή (13ος-18ος αι.).

A. Παπαδία-Λάλα (σε συνεργασία με τους Χ. Γάσπαρη και Κ. Λαμπρινό)

Postgraduate Seminar “The Greek-Latin World (13th-18th centuries)”

Faculty of History and Archaeology of the University of Athens, in collaboration with the Academy of Athens / Research Centre for Medieval and Modern Hellenism and the National Hellenic Research Foundation / Institute of Historical Research.

Mapping the ruling powers. Governance and social hierarchies in the Greek-Latin East (13th-18th centuries).

A. Papadia-Lala in collaboration with Ch. Gasparis and C. Lambrinos

Πόλεις-Λιμάνια της Μεσογείου (15ος-19ος αι.). Ανάμεσα στην Ιστορική Γεωγραφία, την Κοινωνική και Πολιτική Ανθρωπολογία και την οικονομική διάσταση.

Ό. Κατσιαρδή-Hering

City-Ports in the Mediterranean (15th-19th cent.). Between the Historical Geography, the Social and Political Anthropology and the Economic Dimension.

O. Katsiardi-Hering

Κοινωνική ιστορία της υγείας.

Κ. Γαρδίκας – Β. Καραμανωλάκης

Social history of health.

K. Gardikas – V. Karamanolakis

Ψηφιακό αρχείο Ολοκαυτώματος - εφαρμογές, μέρος Γ΄.

Χ. Φλάισερ

Working with the Shoah Visual History Archive - part III.

H. Fleischer

Εισαγωγή στη Θεωρία της Ιστορίας

A. Λιάκος

Introduction to the Theory of History

A. Liakos

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Ο ελληνικός Μεσοπόλεμος (1922-1940): κοινωνία και πολιτικοί θεσμοί.

Σπ. Πλουμίδης

Modern Greece in the inter-war period, 1922-40: social history and political institutions.

Sp. Ploumidis

Ο οικονομικός Ψυχρός Πόλεμος: η Ελλάδα, η Ατλαντική Συμμαχία και το εμπόριο Ανατολής-Δύσης, 1948-1973.

Εν. Χατζηβασιλείου

The Economic Cold War: Greece, the Atlantic Alliance. and East-West Trade, 1948-1973.

En. Hatzivassiliou

«Οι Γερμανοί ξανάρχονται...» : Γερμανο-ελληνικές σχέσεις στον 20ου-21ου αιώνα - Ιστορικές πραγματικότητες και στερεοτυπικές εικόνες

Χ. Φλάισερ

Between facts and fiction: German-Greek relations and stereotype images

H. Fleischer

Η οθωμανική εξουσία από τη σκοπιά των χρονικών των συντεταγμένων στην ελληνική γλώσσα (β' μισό 15^{ου}-τέλη 16^{ου} αιώνα).

Π. Κονόρτας

The Ottoman administration through documents written in Greek language (ca. 1453 – ca. 1600)

P. Konortas

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΠΑΠΑΔΙΑ-ΛΑΛΑ σε συνεργασία με τους **ΧΑΡΑΛΑΜΠΟ ΓΑΣΠΑΡΗ** και **ΚΩΣΤΑ ΛΑΜΠΡΙΝΟ**

Μεταπτυχιακό σεμινάριο «Ο Ελληνολατινικός Κόσμος (13ος-18ος αι.)» / Postgraduate Seminar “The Greek-Latin World (13th-18th centuries)”.

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Χαρτογραφώντας τις εξουσίες. Διακυβέρνηση και κοινωνικές ιεραρχήσεις στην ελληνολατινική ανατολή (13ος-18ος αι.).

Subject: Mapping the ruling powers. Governance and social hierarchies in the Greek - Latin East (13th-18th centuries).

Περίληψη: Θέμα του σεμιναρίου είναι οι πολυεπίπεδοι και υπό συνεχή αναδιαμόρφωση εξουσιαστικοί μηχανισμοί στην ελληνολατινική ανατολή (13ος-18ος αι.). Τα κεντρικά ερευνητικά ερωτήματα αναφέρονται στον χαρακτήρα των υπό τους Λατίνους ελληνικών περιοχών (αποικίες/κτήσεις, τοπικές αυτονομίες, τμήματα ομοσπονδιών;), στο ενιαίο ή στην πολλαπλότητα των κυριαρχιών στους διαφορετικούς χώρους και στη χρονική εξέλιξη (λατινοκρατία ή λατινοκρατίες;), στις συνέχειες ή τις ρήξεις με τις οργανωτικές μορφές του παρελθόντος. Στο πλαίσιο αυτό, ζητήματα προς διερεύνηση συνιστούν η πολιτική σχεδίαση του χώρου, οι κεντρικές και οι παράλληλες/υπάλληλες τοπικές εξουσίες –κοινωνικές, οικονομικές, πνευματικές–, οι ξένοι κυρίαρχοι και οι εγχώριοι πληθυσμοί στα νέα σχήματα διακυβέρνησης: οι εντάξεις και οι αποκλεισμοί τους και οι εξ αυτών κοινωνικοί σχηματισμοί, οι ιδεολογίες και οι ταυτότητες.

Summary: The seminar deals with the multilevel power mechanisms in the Greek-Latin East in the 13th-18th centuries, mechanisms that were constantly being restructured. The central research questions examine the nature of the Latin-ruled Greek regions (colonies/possessions, local autonomies, parts of a federal union?), the uniformity or multiplicity of the Latin dominions in the various regions and the continuity and discontinuity of their organizational forms. The seminar will discuss the administrative planning of the Greek region, the central and parallel/subordinate local social, economic and spiritual authorities, the foreign overlords and the indigenous populations within the new structures of governance, including their integration into- or their exclusion from these structures and the resulting social formations, ideologies and identities.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Arbel, B., *Cyprus, the Franks and Venice, 13th-16th Centuries*, Aldershot 2000.
Balard, M., *La Romanie génoise (XIIe - début du XVe siècle)*, 2 vols, Rome 1978.

- Cozzi, G. (a cura di), *Stato, Società e Giustizia nella Repubblica Veneta (sec.XV-XVIII)*, Roma 1980-<c1985.
- Georgopoulou, M., *Venice's Mediterranean Colonies. Architecture and Urbanism*, Cambridge 2001.
- Karapidakis, N., *Civis fidelis: L'avènement et l'affirmation de la citoyenneté corfiote (XVIème-XVIIème siècles)*, Frankfurt 1992.
- Lane, Fr., *Βενετία, η θαλασσοκράτειρα*, Κουρεμένος, Κώστας (μετάφρ.), Παγκράτης, Γεράσιμος Δ. (επιμ.), Αθήνα 2007.
- Μαλτέζου, Χρ. (επιμ.), *Βενετοκρατούμενη Ελλάδα. Προσεγγίζοντας την ιστορία της, επιμ. κειμένων Δέσποινα Βλάσση - Αγγελική Τζαβάρα*, 2 τόμοι, Αθήνα - Βενετία, 2010.
- McKee, S., *Uncommon Dominion: Venetian Crete and the Myth of Ethnic Purity*, Philadelphia 2000.
- O'Connell M., *Men of Empire: Power and Negotiation in Venice's Maritime State*, Baltimore 2009.
- Παπαδία-Λάλα, Αν., *Ο θεσμός των αστικών κοινοτήτων στον ελληνικό χώρο κατά την περίοδο της βενετοκρατίας (13ος-18ος αι.). Μια συνθετική προσέγγιση*, Βενετία 2008².
- Povolo, Cl., *L'Intrigo dell'Onore: Poteri e istituzioni nella Repubblica di Venezia tra Cinque e Seicento*, Verona 1997.
- Thiriet, Fr., *La Romanie Vénitienne au Moyen Age. Le développement et l'exploitation du domaine colonial vénitien (XIIIe-XVe siècles)*, Paris ²1975.
- Venice Reconsidered. The History and the Civilization of an Italian City-State, 1297-1797*, Martin, John - Romano Dennis (επιμ.), Baltimore 2000.
- Viggiano, A., *Lo specchio della Repubblica. Venezia e il governo delle Isole Ionie nel '700*, Verona 1998.

ΟΛΓΑ ΚΑΤΣΙΑΡΔΗ-HERING

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Πόλεις-Λιμάνια της Μεσογείου (15ος-19ος αι.). Ανάμεσα στην Ιστορική Γεωγραφία, την Κοινωνική και Πολιτική Ανθρωπολογία και την οικονομική διάσταση.

Subject: City-Ports in the Mediterranean (15th-19th cent.). Between the Historical Geography, the Social and Political Anthropolgy and the Economic Dimension.

Περίληψη: Στόχος του σεμιναρίου είναι να εξετασθεί ο σχηματισμός και η εξέλιξη των πόλεων λιμανιών στην ως άνω περίοδο, ιδίως όμως στην Ανατολική Μεσόγειο. Θα επιχειρηθεί να εξηγηθεί η χωρική και κοινωνική τους διαμόρφωση μέσα από παράγοντες της γεωπολιτικής τους θέσης αλλά και της οικονομικής εκείνης σε τοπικό και διεθνές για την εποχή επίπεδο. Θα αναδειχθούν παράγοντες διαμόρφωσης της αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής και συνάμα κοινωνικής ανέλιξής τους, ο ρόλος της

μετανάστευσης, των οικονομικών-κοινωνικών δικτύων και οι πολιτικές αποφάσεις των εκάστοτε κρατούντων.

Summary: The aim of the seminar is to research the formation and the development of the city-ports during the above era, particularly in the Eastern Mediterranean. We'll try to examine their territorial and sociological configuration through the various factors of their geopolitical and economic positions in the local and international framework. Factors of architectural and topographical 'city-planning' and in the meantime the role of the migration, of the economic-social networks as well as the political official targeting will be highlighted as well.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- (δίδονται μόνο τίτλοι θεωρητικής βιβλιογραφίας, θεματικοί τίτλοι για τις επιμέρους πόλεις λιμάνια θα δοθούν κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου)
- Abulafia, D., et al. (επιμ.), *The Mediterranean in History*, Los Angeles 2003 (μετ. και ελληνικά, 2006).
- Benevolo, L., *Die Geschichte der Stadt* (μετ. εν μέρει και ελληνικά)
- Blacksell, M., *Political Geography*, London-New York 2006.
- Boyer, Chr., *The City as Collective Memory: its Historical Imagery and Architectural Entertainments*. Cambridge, Mass. 1994.
- Bruhns, Hinnerk, Nippel, Wilfried (επιμ.), *Max Weber und die Stadt im Kultur-Vergleich*, Göttingen 2000.
- Calabi, D., *The Market and the City: Square, Street and Architecture in Early Modern Europe*, Aldershot 2004.
- Carter, H., *The Study of Urban Geography*, London 1972.
- Cerasi, M., *La città del Levante. Civiltà urbana e architettura sotto gli Ottomani nei secoli XVII- XIX*. Milano 1988.
- Cowan, Al., *Urban Europe 1500-1700*, London et. al. 1998.
- Delaney, D., *Territory. A Short Introduction*, Oxford et al. 2005.
- Denecke, Dietrich, Shaw, Gareth, *Urban Historical Geography. Recent Progress in Britain and Germany*, Cambridge 1988.
- Dumont, P. , Georgeon, Fr., *Villes ottomanes à la fin de l'Empire*, Paris 1992.
- Edhem, El., Goffman, D., Masters, Br., *The Ottoman City between East and West: Aleppo, Izmir and Istanbul*, Cambridge 1999.
- Freitag, Ul., Fuhrmann, M., Lafi, N., Riedler, Fl. (επιμ.), *The City in the Ottoman Empire*, London et al 2011.
- Garrioch, D., "Sounds of the City: the Soundscape of Early Modern European Towns", *Urban History*, 30 (2003), 5-25.
- Groos, A., Schiewer, H.-J., Stock, M. (επιμ.), *Topographies of the Early Modern City*, Göttingen 2008.
- Kasaba, R., Keyder, C., Tabak, F., "Eastern Mediterranean Port Cities and their Bourgeoisie. Merchants, Political Projects and Nation-States", *Special Anniversary issue: The Work of the Fernand Braudel Center, Review*, X, 1 (Summer 1986), 121-135.

- Keyder, Ç., Özveren, Y. E., Quataert, D. (επιμ.), “Port-cities of the Eastern Mediterranean, 1800-1914”, *Review*, XVI (Fall 1993), Special Issue.
- Katsiardi-Hering, O., “City-ports in the Eastern and Central Mediterranean from the Mid-sixteenth to the Nineteenth Century: Urban and Social Aspects”, *Mediterranean Historical Review*, 26 (2011), 151-170.
- _____, “Cités-Port de l’Adriatique: Coexistence ou vie en commun de leurs habitants? Proposition de recherche”, *Εώα και Εσπέρια*, 4 (1999-2000), 9-21.
- Kolluoğlu, B., Toksöz, M. (επιμ.), *Cities of the Mediterranean from the Ottoman to the Present Day*, London-New York 2010.
- Kümin, B. (επιμ.), *Political Space in Pre-Industrial Europe*, Farnham 2009.
- Lafi, N., *Municipalités Méditerranéennes: les réformes urbaines Ottomanes au miroir d’une histoire comparée*, Berlin 2005.
- Lee, R., “The Socio-Economic and Demographic Characteristics of Port Cities: A Typology for Comparative Analysis?”, *Urban History*, 22 (1998), 147-172.
- _____, “Configuring the Region: Maritime Trade and Port-Hinterland Relations in Bremen, 1815-1914”, *Urban History*, 32 (2005), 247-287.
- _____, “Configuring the City: In-Migration, Labour Supply and Port Development in Nineteenth-Century Europe”. *International Journal of Maritime History* 17 (2005), 91-122.
- Lees, A., Hollen Lees, L., *Cities and the Making of Modern Europe, 1750-1914*, Cambridge 2007.
- Leontidou, L., *The Mediterranean City in Transition. Social Change and Urban Development*, Cambridge 1990.
- Löw, M., *Soziologie der Städte*, Frankfurt a. M. 2008.
- Malmberg, T., *Human Territoriality. Survey of Behavioural Territories in Man with Preliminary Analysis and Discussion of Meaning*, Paris et al. 1980.
- Manneville, Ph. (επιμ.), *Des villes, des ports, la mer et les hommes*. 124e congrès des sociétés historiques et scientifiques, Nantes 19-26 Avril 1999, Paris 2001.
- Michel, B., *Stadt und Gouvernementalität*, Münster 2005.
- Νεοελληνική Πόλη. Οθωμανικές Κληρονομίες και Ελληνικό κράτος, Πρακτικά του Διεθνούς Συμποσίου Ιστορίας*, Αθήνα-Ερμούπολη, 1984, I-II, Αθήνα 1985.
- Nicholas, D., *Urban Europe, 1100-1700*, New York 2003.
- Panzac, D. (επιμ.), *Les villes dans l’Empire ottoman: Activités et sociétés*, I-II, Paris 1991.
- Sack, R. D., *Human Territoriality. Its Theory and History*, Cambridge 1986.
- Saunders, P., *Soziologie der Stadt*, Frankfurt-New York 1981.
- Taylor, Gr., *Urban Geography. A Study of Site, Evolution, Pattern and Classification in Villages, Towns, and Cities*, London 1979.
- Vries, J. de, *European Urbanization 1500-1800*, London 1984
- Yerolympos, Al., *Urban Transformations in the Balkans (1820-1920). Aspects of Balkan Town. Planning and the Remaking of Thessaloniki*, Thessaloniki 1996.
- Urban Studies* vols. 1-19, 1964-1972
- Urban History*

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΓΑΡΔΙΚΑ – ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Κοινωνική ιστορία της υγείας.

Subject: Social history of health.

Περίληψη: Το σεμινάριο θα πραγματοποιηθεί σε συνεργασία με το Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Θα μελετήσει τις κοινωνικές συντεταγμένες της έννοιας της υγείας, την προϊούσα ιατροκοποίηση της κοινωνικής ζωής και τον επιμερισμό των κοινωνικών ρόλων στα ιστορικά τους συμφραζόμενα. Θα συζητήσει επίσης την καθοριστική επίδραση των κοινωνικών ανισοτήτων σε εθνικό και διεθνικό επίπεδο.

Summary: The seminar is organised in collaboration with the Department of Social and Education Policy of the University of the Peloponnese. It will address issues such as the social origins of the concept of health, the gradual medicalisation of social life and the allocation of social roles in their historical context. It will also discuss the effects of inequality as a social determinant of health from a national and transnational perspective.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Bourdelaïs, P., *Epidemics Laid Low: A History of What Happened in Rich Countries*, Baltimore 2006.
- Bynum, W. F., κ.α., *The Western Medical Tradition*, Cambridge 2009.
- Lawrence C., I., Neve, M., Nutton, V., Porter, R. και Wear A., *The Western Medical Tradition: 800 BC-1800 AD*, Cambridge 1995.
- Crosby, Al. W., *Ecological Imperialism: The Biological Expansion of Europe, 900-1900*, Cambridge 1986.
- Foucault, M., *Η γέννηση της κλινικής*, Αθήνα 2012.
- Grmek, M. D., *Οι ασθένειες στην αυγή του δυτικού πολιτισμού*, Αθήνα 1989.
- Henderson, J., Horden, P., και Pastore Al. (επιμ.), *The Impact of Hospitals 300-2000*, Oxford-Bern 2007.
- Jewson, N.D., “The Disappearance of the Sick-man from Medical Cosmology, 1770–1870.” *International Journal of Epidemiology*, 38 (Ιούνιος 2009), 622 –633.
- McNeill, W. H., *Plagues and Peoples*, New York 1976.
- Porter, R., *The Greatest Benefit to Mankind. A Medical History of Humanity from Antiquity to the Present*, London 1997.
- Rosenberg, Ch. E. και Golden, J. (επιμ.), *Framing Disease: Studies in Cultural History: Health and Medicine in American Society*, New Brunswick, N.J. 1992.

Brunton, D., *Medicine Transformed: Health, Disease and Society in Europe 1800-1930*, Manchester 2004.

Θεοδώρου, Β. και Καρακατσάνη Δ., “Υγιεινής Παραγγέλματα”: Ιατρική επίβλεψη και κοινωνική πρόνοια για το παιδί τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, Αθήνα 2010.

Λέκκα, Β., *Ιστορία και θεωρία της ψυχιατρικής. Από τον Ιπποκράτη μέχρι το κίνημα της αντιψυχιατρικής και τον Michel Foucault*, Αθήνα 2012.

Μούκερτζι, Σ., *Η μεγάλη ασθένεια: Βιογραφία του καρκίνου*, Αθήνα 2013.

ΧΑΓΚΕΝ ΦΛΑΙΣΕΡ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Ψηφιακό αρχείο Ολοκαυτώματος - εφαρμογές, μέρος Γ΄ .

Subject: Working with the Shoah Visual History Archive - part III.

Περίληψη: Συνεχίζεται η εργασία με τη βάση δεδομένων του Ιδρύματος για τη Σοά του Στίβεν Σπίλμπεργκ με 52.000 μαρτυρίες επιζώντων. Αφορά κυρίως όσους έχουν συμμετάσχει στο σεμινάριο του προηγούμενου έτους, γίνονται δεκτοί όμως και νέοι ενδιαφερόμενοι.

Summary: This is a “sequel” of last year’s seminar, when we worked for the first time with the Visual History Archive of Steven Spielberg’s Shoah Foundation.

ΣΠΥΡΟΣ ΠΛΟΥΜΙΑΔΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Ο ελληνικός Μεσοπόλεμος (1922-1940): κοινωνία και πολιτικοί θεσμοί.

Subject: Modern Greece in the inter-war period, 1922-40: social history and political institutions.

Περίληψη: Οι σεμιναριακές συναντήσεις θα επικεντρωθούν στις κοινωνικές, διανοητικές και θεσμικές εξελίξεις που συντελέστηκαν στην Ελλάδα κατά τον Μεσοπόλεμο (1922-40). Κατ’ αρχήν, θα οριστεί εννοιολογικά ο ευρωπαϊκός και ο ελληνικός Μεσοπόλεμος και θα εξεταστεί η συγκρότηση της μνήμης των εθνικών πολέμων (1912-22) στην Ελλάδα. Στη συνέχεια θα δοθεί έμφαση στα φαινόμενα του μικροαστισμού, της εγκατάστασης των προσφύγων, της κρίσης στον αγροτικό τομέα

της οικονομίας μετά τον Μεγάλο ευρωπαϊκό Πόλεμο, της αγροτικής πολιτικής και μεταρρύθμισης των ελληνικών κυβερνήσεων, των «αγροφυγάδων» (*Landflucht*), της αγροτιστικής ιδεολογίας και της εμφάνιση των αγροτικών κομμάτων κατά τη δεκαετία του 1920, καθώς και της οικονομικής κρίσης στον βιομηχανικό τομέα και της εφαρμογής ιδεών και πρακτικών του κορπορατισμού, σε αντιστοιχία πάντοτε με όμοια ή παρόμοια προβλήματα και πραγματικότητες που βίωναν άλλες χώρες της (ιδίως της Κεντρικής, της Ανατολικής και της Νότιας) Ευρώπης. Θα συζητηθούν επίσης η αναβίωση του Εθνικού Διχασμού, η κρίση της αστικής ηγεμονίας, η επίκληση του κομμουνιστικού κινδύνου και η δικτατορία Μεταξά, καθώς και οι θεσμικές αλλαγές που επήλθαν στη μορφή του ελληνικού κράτους. Τέλος, θα συζητηθούν νέα ιδεολογικά ρεύματα, που πρωτοέκαναν την εμφάνισή της στη νεοελληνική (αστική) σκέψη κατά τη μεσοπολεμική περίοδο, όπως ο ριζοσπαστικός αγροτισμός, ο «γεωργικός εθνικισμός», η γεωοικονομία και η γεωπολιτική και ο νεομαλθουσιανισμός. Το μεταπτυχιακό σεμινάριο εντάσσεται στη Νεώτερη Ελληνική Ιστορία.

Summary: The course examines aspects of the social, intellectual and institutional history of Modern Greece in the inter-war period. Firstly, the political, diplomatic and military history of Greece in the inter-war period will be reviewed in its broader European context. Secondly, the course will illustrate the main agents in the process of social and institutional change. The influx of the refugees, the land reform, the depopulation of the countryside (*Landflucht*), social mobility and the expansion of the petty bourgeoisie, as well as the impact of the world economic crisis on the Greek economy will be highlighted. Thirdly, I will seek to demonstrate how the revival of the National Schism, the crisis of the bourgeois hegemony and the overreaction against the threat of communism determined institutional changes in the form of government during the Second Republic and the Metaxas regime. Last but not least, I will shed light on new intellectual phenomena that made their appearance in inter-bellum Greece, such as corporatism, agrarianism, geopolitics and geoeconomics, and neo-Malthusianism.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία/Selective Bibliography

- Αλιβιζάτος, Ν., *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση (1922-1974). Όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, μετ. Βενετία Σταυροπούλου, Αθήνα 1983.
- Βεργόπουλος, Κ., *Εθνισμός και οικονομική ανάπτυξη. Η Ελλάδα στο μεσοπόλεμο*, Αθήνα 1979.
- Βερέμης, Θ. (επιμ.), *Ο Μεταξάς και η εποχή του*, Αθήνα 2009.
- Δαφνής, Γρ., *Η Ελλάς μεταξύ δύο πολέμων 1923-1940*, τόμ. Β' (*Η άνοδος του Αντιβενιζελισμού*), Αθήνα 1955.
- Δρίτσα, Μ., *Βιομηχανία και τράπεζες στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου*, Αθήνα 1990.
- Jackson J. (επιμ.), *Europe 1900-1945*, Oxford 2002.
- Κολιόπουλος, Ι., *Παλινόρθωση – Δικτατορία – Πόλεμος 1935-1941. Ο βρετανικός παράγοντας στην Ελλάδα*, Αθήνα 1985.

- Λεοντίδου, Λ., *Πόλεις της σιωπής: εργατικός εποικισμός της Αθήνας και του Πειραιά, 1909-1940*, Αθήνα 1989.
- Λιάκος, Α., *Εργασία και πολιτική στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου. Το Διεθνές Γραφείο Εργασίας και η ανάδυση των κοινωνικών θεσμών*, Αθήνα 1993.
- Mavrogdatos, G., *Stillborn Republic: Social Coalitions and Party Strategies in Greece, 1922-1936*, Berkeley 1983.
- Μαυρογορδάτος, Γ., και Χ. Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Βενιζελισμός και αστικός εκσυγχρονισμός*, Ηράκλειο 1988.
- Mazower, M., *Η Ελλάδα και η οικονομική κρίση του Μεσοπολέμου*, μτφρ. Σπύρος Μαρκέτος, Αθήνα 2002.
- Πετμεζάς, Σ., *Προλεγόμενα στην ιστορία της ελληνικής αγροτικής οικονομίας του Μεσοπολέμου*, Αθήνα 2012.
- Πιζάνιας, Π., *Οι φτωχοί των πόλεων. Η τεχνογνωσία της επιβίωσης στην Ελλάδα το Μεσοπόλεμο*, Αθήνα 1993.
- Πλουμίδης, Σ., *Έδαφος και μνήμη στα Βαλκάνια: Ο “γεωργικός εθνικισμός” στην Ελλάδα και στη Βουλγαρία, 1927-46*, Αθήνα 2011.
- Ρηγίνος Μ., *Παραγωγικές δομές και εργατικά ημερομίσθια στην Ελλάδα, 1909-1936: βιομηχανία – βιοτεχνία*, Αθήνα 1987.
- Ρήγος, Α., *Η Β' Ελληνική Δημοκρατία 1924-1935: Κοινωνικές διαστάσεις της πολιτικής σκηνής*, πρόλογος Νίκος Γ. Σβορώνος, Αθήνα 1992.
- Ψαλιδόπουλος, Μ., *Η κρίση του 1929 και οι Έλληνες οικονομολόγοι. Συμβολή στην ιστορία της οικονομικής σκέψης στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου*, Αθήνα 1989.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΛΙΑΚΟΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Εισαγωγή στη θεωρία της ιστορίας.

Subject: Introduction to the theory of history.

Περίληψη: Το μεταπτυχιακό σεμινάριο αποσκοπεί στο να εισάγει τους μεταπτυχιακούς και διδακτορικούς φοιτητές στην προβληματική της μετάβασης από τη φιλοσοφία της ιστορίας στη θεωρία της ιστοριογραφίας και των σύνθετων σχέσεων με το παρελθόν· να συζητήσει βασικές έννοιες, σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις, και να χαρτογραφήσει το χώρο. Απευθύνεται στους φοιτητές όλων των γνωστικών αντικειμένων.

Summary: The seminar aims to familiarize post graduate and doctoral students with the problematics of the transition from the philosophy of history to the theory of historiography and the new, complex relations to the past; discuss basic concepts,

current theoretical approaches, chart the field. It applies to graduate students of all historical orientations.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία/Selective Bibliography

- Ankersmith, Fr., Kellner, H., *A New Philosophy of History*, Chicago 1995.
Ankersmith, Fr., *Sublime Historical Experience*, Stanford 2005.
Appleby, J., Hunt, L., Jacob, M., *Telling the Truth about History*, New York 1994.
Droysen, J. G., *Principles of History*, Boston 1893 (επανέκδοση).
Hayden Wh., *Metahistory*, Baltimore 1973.
Historiein, 10(2010), 12(2012).
Koselleck, R., *Future Pasts*, Boston 1985.
Rüsen, J., *Τι είναι η μετα-ιστορία; Προσεγγίζοντας μια συνολική θεωρία των ιστορικών σπουδών* (υπό έκδοση).
Seixas, P., *Theorizing Historical Consciousness*, Toronto 2004.
Sewell, W., *Λογικές της Ιστορίας*, Αθήνα 2012.
Tilmans, K., Vree, Fr. van, Winter, J., *Performing the Past*, Amsterdam 2010.
Λιάκος, Α., *Αποκάλυψη, Ουτοπία, Ιστορία*, Αθήνα 2011.
Νίτσε, Φρ., *Ιστορία και ζωή*, μτφρ. Ν. Μ. Σκουτερόπουλος, Αθήνα 2010.

ΧΑΓΚΕΝ ΦΛΑΙΣΕΡ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: «Οι Γερμανοί ξανάρχονται...» : Γερμανο-ελληνικές σχέσεις στον 20ό -21ο αιώνα. Ιστορικές πραγματικότητες και στερεοτυπικές εικόνες

Subject: Between facts and fiction: German-Greek relations and stereotype images.

Περίληψη: Στο πρώτο μέρος του σεμιναρίου θα επιχειρήσουμε μια ανακεφαλαίωση της «προ-ιστορίας» από τα τέλη του 19ου αιώνα έως τη δεκαετία του 1930, εξετάζοντας «στιγμές» και θεματικές εξέχουσας σημασίας. Μετά θα επικεντρωθούμε στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και την «κληρονομιά» του που αποτελεί τομή σε ένα εν πολλοίς μοιρασμένο, δύσκολο παρελθόν, καθώς και -έως σήμερα- σημείο αναφοράς για την εξέλιξη των διμερών σχέσεων, και των εκατέρωθεν στερεοτύπων. Εννοείται ότι μια περαιτέρω κλιμάκωση της γερμανο-ελληνικής ψύχρανσης θα επηρέαζε και (όχι μόνο οικονομικά) τη σχέση της Ελλάδας με όλη τη (Δυτική) Ευρώπη, της οποίας το Βερολίνο αποτελεί «την (έστω σκληρή) καρδιά» (Δ. Κούρτοβικ).

Επειδή η σχετική επιστημονική βιβλιογραφία είναι άκρως περιορισμένη, θα χρησιμοποιήσουμε κυρίως «πρωτογενείς πηγές», δηλαδή λογοτεχνία και κινηματογραφικές ταινίες, σχολικά συγγράμματα, τα κάθε είδους ΜΜΕ, καθώς και αρχειακά έγγραφα ή, last but not least, συνεντεύξεις μαρτύρων. Άλλωστε, στις

συναντήσεις μας θα προσκληθούν και άνθρωποι του ευρύτερου δημοσίου βίου που -οι περισσότεροι εδώ και δεκαετίες- συμμετέχουν ex officio ή εξ ανάγκης στη διαμόρφωση των διμερών σχέσεων.

Summary: In the first phase of the seminar we will recapitulate German-Greek relations from the late 19th century until the 1930s', dwelling particularly upon significant "moments" and topics. Subsequently we will focus on the "heritage" of World War II that still influences the mutual stereotypes more than anything else. In this context it should be noted that any further deterioration of German-Greek relations will seriously impact (not only economically) upon Greek images of Western Europe in general, too. (Cf. many cartoons that equate the Euro sign € with the swastika.)

Because the related scholarly bibliography is scarce, we will mainly use primary sources such as literature / cinematographic films / textbooks / media / archival documents / and, last but not least, interviews of witnesses. Some "public figures", important (not only) in the Greek-German context, will be invited to seminar sessions.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective Bibliography

Fleischer, H., "Post Bellum. Das deutsche Venizelos-Bild nach dem Ersten Weltkrieg", στο Gunnar Hering (επιμ.), *Dimensionen griechischer Literatur und Geschichte. Festschrift für Pavlos Tzermias zum 65. Geburtstag*, Frankfurt κ. α. 1993, 209 - 249.

_____, "Die 'Viehmenschen' und das 'Sauvolk'. Feindbilder einer dreifachen Okkupation: Der Fall Griechenland", στο Wolfgang Benz κ.ά. (επίμ.), *Kultur - Propaganda - Öffentlichkeit. Intentionen deutscher Besatzungspolitik und Reaktionen auf die Okkupation*, Berlin 1998, 135 - 169.

_____, "Europas Rückkehr nach Griechenland. Kulturpolitik der Großmächte in einem Staat der Peripherie", στο Harald Heppner-Olga Katsiardi-Hering (επιμ.), *Die Griechen und Europa*, Wien 1998, 125-191.

von Gaertringen Hiller, J. F., *Meine Liebe zu Griechenland stammt aus dem Krieg. Studien zum literarischen Werk Erhart Kästners*, Wiesbaden 1994.

Kambas, Ch., Mitsou, M. (επιμ.), *Hellas verstehen. Deutsch-griechischer Kulturtransfer im 20. Jahrhundert*, Köln-Weimar-Wien 2010.

Λούλος, Κ., *Η γερμανική πολιτική στην Ελλάδα, 1896-1914*, Αθήνα 1990.

Ροφούζου, Αι., *Οι πολιτιστικές και επιστημονικές σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Γερμανική Λαοκρατική Δημοκρατία στην περίοδο 1949-1989*, Αθήνα 2010.

Koutsoukou, F., *Die deutsche Kulturpolitik in Griechenland in der Zeit des Nationalsozialismus (1933-1944)*, Berlin 2008.

Thanopoulos, G., *Das deutsche Neugriechenland-Bild 1918-1944*, München 1987.

Turner, E. (επιμ.), *Jakob Philipp Fallmerayer*, Innsbruck 1993.

Todorova, M., *Imagining the Balkans*, Oxford, 1997.

Φλάισερ, Χ., "Η ναζιστική εικόνα για τους (Νεο-)Έλληνες και η αντιμετώπιση του άμαχου πληθυσμού από τις γερμανικές αρχές κατοχής", στο Βασίλης

Κρεμμυδάς, Χρύσα Μαλτέζου, Νικόλαος Μ. Παναγιωτάκης (επιμ.), *Αφιέρωμα στον Νίκο Σβορώνο*, Ρέθυμνο 1986, τ. Β', 369 - 394.

_____, “Στρατηγικές πολιτισμικής διείσδυσης των μεγάλων Δυνάμεων και ελληνικές αντιδράσεις, 1930-1960”, στο Χ. Φλάισερ (επιμ.), *Η Ελλάδα '36 – '49: Από τη Δικτατορία στον Εμφύλιο - Τομές και Συνέχειες*, Αθήνα 2003, 87-120.

_____, *Οι Πόλεμοι της Μνήμης. Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος στη δημόσια ιστορία*. Αθήνα 2008.

_____, “Οι Έλληνες και οι ‘άλλοι’. Λεξικογραφικές ερμηνείες εθνικής ταυτότητας”, *Νέα Εστία*, 1844 (2011), 910-936.

ΕΥΑΝΘΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Ο οικονομικός Ψυχρός Πόλεμος: η Ελλάδα, η Ατλαντική Συμμαχία και το εμπόριο Ανατολής-Δύσης, 1948-1973.

Subject: The Economic Cold War: Greece, the Atlantic Alliance and East-West Trade, 1948-1973.

Περίληψη: Το μάθημα θα ασχοληθεί με την οικονομική διάσταση του Ψυχρού Πολέμου και τη θέση της Ελλάδας ως προς αυτήν, από τα τέλη της δεκαετίας του 1940 έως την πρώτη πετρελαϊκή κρίση. Το 1948-50, με επιμονή κυρίως των ΗΠΑ, η αναδυόμενη Δύση επέβαλε το εμπάργκο στρατηγικών υλικών στον σοβιετικό συνασπισμό. Επιπλέον, από τις αρχές της δεκαετίας του 1950 και κυρίως μετά το αδιέξοδο στον πόλεμο της Κορέας το 1951, διαφάνηκε ότι ο Ψυχρός Πόλεμος θα ήταν μια μακρά διαδικασία, το αποτέλεσμα της οποίας δεν θα καθοριζόταν απαραίτητα από τον απλό συσχετισμό των στρατιωτικών δυνάμεων, αλλά παράλληλα και από την σχετική ανάπτυξη των δύο «κόσμων» και από την ακτινοβολία των κοινωνικών τους συστημάτων. Έτσι, το NATO ξεκίνησε την εκπόνηση σειράς αναφορών σχετικά με το σοβιετικό πολιτικό σύστημα, την εξωτερική πολιτική και την οικονομία. Στις αρχές της δεκαετίας του 1960 (μετά την ανασυγκρότηση και την κάλυψη βασικών αναγκών), καθώς αναδυόταν μια περισσότερο περίπλοκη διεθνής οικονομία, ανέκυψαν επίσης κρίσιμα προβλήματα που αφορούσαν το εμπόριο Ανατολής-Δύσης, όπως το ζήτημα των κρατικών εγγυήσεων για τις συναφείς πιστώσεις ή η συζήτηση για τον ρόλο του εμπορίου στην πορεία προς την «ύφεση». Το μάθημα θα συζητήσει τα προβλήματα αυτά, καθώς και την εξέλιξη της ελληνικής πολιτικής απέναντί τους, ιδιαίτερα στον τομέα των εμπορικών σχέσεων με τον ανατολικό συνασπισμό.

Summary: The course will examine the economic dimensions of the Cold War and Greece's position in their context, from the late 1940s until the first oil crisis. In 1948-

50, at US insistence, the emerging West imposed the strategic embargo to the Soviet bloc. Moreover, since the early 1950s and especially after the stalemate in Korea (1951), it became clear that the Cold War was going to be a long process, which would not necessarily be decided by military might alone, but also by the relative development of the two “worlds” and the radiance of their social systems. Thus, NATO initiated a process of regular reporting on the Soviet political system, foreign policy and the economy. By the early 1960s reconstruction was complete, and a more elaborate international economy emerged, involving additional aspects, such as government-guaranteed credit, which complicated the realities of East-West trade, or the role of commerce in the search for détente. The course will discuss these problems, and will also examine the evolution of Greek policies, especially regarding commercial relations with the Soviet bloc.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Βαλντέν, Σ., *Ελλάδα και ανατολικές χώρες, 1950-1967: οικονομικές σχέσεις και πολιτική*, δύο τόμοι, Αθήνα 1991.
- Βαλντέν, Σ., *Παράταιροι εταίροι: ελληνική δικτατορία, κομμουνιστικά καθεστώτα και Βαλκάνια, 1967-1974*, Αθήνα 2009.
- Δρακουλαράκος, Ι., *Ελλάδα-Ανατολική Ευρώπη, 1967-1987*, Αθήνα-Κομοτηνή 1989
- Καζάκος, Π., *Ανάμεσα σε κράτος και αγορά: οικονομία και οικονομική πολιτική στη μεταπολεμική Ελλάδα, 1944-2000*, Αθήνα 2001.
- Ριζάς, Σ., *Η Ελλάδα, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ευρώπη, 1961-1964: πολιτικές και οικονομικές όψεις του προβλήματος ασφαλείας στο μεταίχμιο Ψυχρού Πολέμου και Υφεσης*, Αθήνα 2001.
- Σβολόπουλος, Κ., *Η ελληνική εξωτερική πολιτική*, τόμος Β', Αθήνα 2001.
- Σβολόπουλος, Κ. (γεν. επιμ.), *Κωνσταντίνος Καραμανλής: Αρχείο, γεγονότα και κείμενα*, τόμοι 12, Αθήνα 1992-97.
- Στεφανίδης, Ι., *Ασύμμετροι Εταίροι: οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ελλάδα στον Ψυχρό Πόλεμο, 1953-1961*, Αθήνα 2002.
- Χατζηβασιλείου, Ε., *Ελληνική ευρωπαϊκή πολιτική, 1965-1966: επαναδραστηριοποίηση στο Κοινοτικό πλαίσιο*, Αθήνα 2003.
- Χατζηβασιλείου, Ε., *Στα σύνορα των κόσμων: η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος, 1952-1967*, Αθήνα 2009.
- Engerman, D. G., “The Romance of Economic Development and New Histories of the Cold War”, *Diplomatic History*, 28 (2004), 23-54.
- Hanson, Ph., *The Rise and Fall of the Soviet Economy: an Economic History of the USSR from 1945*, London 2003.
- Hatzivassiliou, E., “Images of the Adversary: NATO Assessments of the Soviet Union, 1953-1964”, *Journal of Cold War Studies*, 11 (2009), 89-116.
- Hatzivassiliou, E., “Out-of-Area: NATO Perceptions of the Third World, 1957-1967”, *Cold War History*, 13 (2013), 67-88.
- Hull, C., “‘Going to War in Buses’: the Anglo-American Clash over Leyland Sales to Cuba, 1963-1964”, *Diplomatic History*, 34 (2010), 793-822.

- Jackson, I., “‘Rival Desirabilities’: Britain, East-West Trade and the Cold War, 1948-51”, *European History Quarterly*, 31 (2001), 265-287.
- Jackson, I., *The Economic Cold War: America, Britain and East-West Trade, 1948-1963*, Basingstoke 2001.
- Latham, M. E., *Modernization as Ideology: American Social Science and ‘Nation Building in the Kennedy Era*, Chapel Hill 2000.
- Maier, C. S., “The World Economy and the Cold War in the Middle of the Twentieth Century”, στο M. P. Leffler and O. A. Westad (επιμ.), *The Cambridge History of the Cold War*, τόμος 1, Cambridge 2010, 44-66.
- McKenzie, F., “GATT and the Cold War: Accession Debates, Institutional Development, and the Western Alliance, 1947-1959”, *Journal of Cold War Studies*, 10 (2008), 78-109.
- Sewell, B., “A Perfect (Free Market) World? Economics, the Eisenhower Administration, and the Soviet Economic Offensive in Latin America”, *Diplomatic History*, 32 (2008), 841-868.
- Wenger, A., “Crisis and Opportunity: NATO’s Transformation and the Multilateralization of Détente 1966-1968”, *Journal of Cold War Studies*, 6 (2004), 22-74.
- Westad, O. A., *The Global Cold War*, Cambridge 2007.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΚΟΝΟΡΤΑΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Η οθωμανική εξουσία από την σκοπιά των χρονικών των συντεταγμένων στην ελληνική γλώσσα (β' μισό 15^{ου}-τέλη 16^{ου} αιώνα).

Subject: The Ottoman administration through chronicles written in Greek language (ca. 1453-ca. 1600).

Περίληψη: Το σεμινάριο θα εστιάσει στην εικόνα που αποδίδουν για την οθωμανική εξουσία τα χρονικά που έχουν συνταχθεί σε ελληνική γλώσσα και τα οποία καλύπτουν την περίοδο από την άλωση της Κωνσταντινούπολης μέχρι και τα τέλη περίπου του 16^{ου} αιώνα (ενδεικτικά αναφέρονται πέρα από τους τέσσερις χρονικογράφους της Άλωσης (Δούκας, Σφραντζής, Χαλκοκονδύλης, Κριτόβουλος), η «Εκθεσις χρονική» (γύρω στο 1543), η «Πατριαρχική Κωνσταντινουπόλεως Ιστορία» (1578) και το «Χρονικό του Ψευδοδωροθέου» (τέλος του 16^{ου} αιώνα). Ειδικότερα θα μελετηθεί ο τρόπος με τον οποίον αποδίδεται στα παραπάνω κείμενα η δομή και η θεσμική οργάνωση, η οικονομία και η κοινωνία του οθωμανικού κράτους. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στο ζήτημα της πολιτικής ιδεολογίας, δηλαδή στη θεώρηση των Οθωμανών ως «αλλόπιστων», «δυναστών», «καταστροφών του πολιτισμού» ή αντίθετα ως «οργάνων της Θείας Πρόνοιας» ή «νομίμων κατόχων της εξουσίας». Οι διαφορετικές

προσεγγίσεις των χρονικογράφων στα παραπάνω ζητήματα φαίνεται να τελούν σε άμεση συνάρτηση αφενός μεν με το αν πρόσκεινται στην Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία («Ενωτικοί») ή αντίθετα στο Ορθόδοξο Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, αφετέρου δε με την χρονική στιγμή κατά την οποία συνέθεσαν τα κείμενά τους. Είναι αυτονόητη η διασταύρωση των παραπάνω με την βοήθεια της υπάρχουσας βιβλιογραφίας της σχετικής με την οργάνωση και συγκρότηση του οθωμανικού κράτους, καθώς και με την θέση των ορθόδοξων υπηκόων των σουλτάνων μετά την πτώση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Summary: The seminar will focus on the information provided about the Ottoman administration by the Greek chronicles that cover the period from ca. 1453 till around the end of the 16th century. As indicative examples, except the four “chronicles relating the Fall of Constantinople” (Ducas, Sphrantzes, Chalcocandylas, Critobulus) we mention the “Ecthesis Chronica” (ca 1543), the “Historia Patriarchica Constantinopoleos” (1578) and the “Chronicle of Pseudo-Dorotheos” (end of the 16th century). The main field of research will cover the institutions of the Ottoman state, the Ottoman economy and society as they appear through the above mentioned texts. Particular attention will be accorded on matters of political ideology: were the Ottoman sultans considered through those chronicles as “infidels”, “oppressors” or “destroyers of civilization” or on the contrary as “instruments of Divine Providence” and “legal monarchs”? The different approaches of the chroniclers on such matters seem to depend on their attachment on the Roman Catholic Church (“Unionists”) or on the contrary on the Orthodox Patriarchate of Constantinople. They also depend on the time the texts under question were composed. The above mentioned issues will be studied with the support of the existing secondary bibliography on matters such as the organization of the Ottoman state and society as well as the status of the Orthodox subjects of the Ottoman sultans after the fall of the Byzantine Empire.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

(Ο κατάλογος ακολουθεί το λατινικό αλφάβητο/ The list follows the latin alphabet.
Δεν περιλαμβάνονται οι πρωτογενείς πηγές/Primary sources are not included)

Χρυσός, Ε. (επιμ.), *Η άλωση της Πόλης*, Αθήνα 1999.

Crowley, R., *Constantinople. The Last Great Siege, 1453*, London 2005.

Ιναλτζίκ, Χ., *Η Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η κλασική εποχή, 1300-1600*, μτφρ. Μιχάλης Κοκολάκης, Αθήνα 1995.

Iorga, N., *Το Βυζάντιο μετά το Βυζάντιο*, μτφρ Γιάννης Καράς, Αθήνα 1989.

Κιουσοπούλου, Τ. (επιμ.), *1453. Η άλωση της Κωνσταντινούπολης και η μετάβαση από τους μεσαιωνικούς στους νεότερους χρόνους*, Ηράκλειο 2005.

Κονόρτας, Π., “Η οθωμανική κρίση του τέλους του ΙΣΤ’ αι. και το Οικουμενικό Πατριαρχείο”, *Τα Ιστορικά*, 3 (1985), 45-76.

Laurent, V., “Les premiers patriarches de Constantinople sous domination turque (1454-1476)”, *Revue des Etudes Byzantines*, 26 (1968), 229-263.

- Nicolle, D., *Constantinople 1453: the End of Byzantium*, Oxford 2000.
- Πατρινέλλης, Χ., “Χρονολογικά ζητήματα της πατριαρχείας του Ιερεμίου Α΄(1522-1546)”, *Μνημοσύνη*, 1 (1967), 249-262.
- Ράνσιμαν, Σ., *Η Μεγάλη Εκκλησία εν αιχμαλωσία*, μτφρ. Νικόλαος Παπαρρόδου, Αθήνα 1979.
- Shaw, S., *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey* (τ. 1), Cambridge 1976.
- Τωμαδάκης, Ν., *Περί αλώσεως της Κωνσταντινουπόλεως 1453*, Θεσσαλονίκη 1993.
- Ζαχαριάδου, Ε., “Η πατριαρχία του Διονυσίου Β΄ σε μια παραλλαγή του Ψευδο-Δωροθέου”, *Θησαυρίσματα*, 1 (1962), 142-161.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Εμπόριο, έμποροι και αστική οικονομία κατά τον ύστερο Μεσαίωνα. <i>N. Γιαντσή</i></p> <p>Trade, traders and urban economy in later middle ages. <i>N. Giantsi</i></p>
<p><i>Έθνη και Εθνικισμοί στη Νεότερη Ευρώπη (19ος και 20ος αιώνας)</i> <i>I. Δημάκης</i></p> <p>Nations and Nationalism in Modern Europe <i>I. Dimakis</i></p>
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Ιμπεριαλισμός και αποικιακή επέκταση στη νεότερη Ευρώπη. <i>I. Δημάκης</i></p> <p><i>Imperialism and colonial expansion</i> <i>I. Dimakis</i></p>
<p>Ευγενείς στη νεότερη και σύγχρονη Ευρώπη. <i>K. Ράπτης</i></p> <p>Nobility in modern and contemporary Europe. <i>K. Raptis</i></p>

ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ ΓΙΑΝΤΣΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Εμπόριο, έμποροι και αστική οικονομία κατά τον ύστερο Μεσαίωνα.

Subject: Trade, traders and urban economy in later middle ages.

Περίληψη: Το μάθημα εστιάζει στη διερεύνηση των εμπορικών δραστηριοτήτων στην Ευρώπη κατά τον ύστερο Μεσαίωνα (13^{ος}-15^{ος} αιώνας). Ειδικότερα, θα εξεταστεί η ανάπτυξη του εμπορίου μεταξύ πόλεων αλλά και βασιλείων σε σύνδεση με: α) την εξέλιξη και πολιτική ισχυροποίηση των εμπορών στη Δύση, β) την ανάπτυξη της αστικής ευρωπαϊκής οικονομίας και τη διαμόρφωση νέων τύπων εμπορικών δραστηριοτήτων και εμπορών, γ) την σχέση του εμπορίου με τις μεγάλες εξεγέρσεις του δέκατου τέταρτου αιώνα, δ) την επίδραση του στην αστική φιλανθρωπία ως προνοιακή τακτική. Επιπρόσθετα, θα διερευνηθεί η σύνθετη σχέση μεταξύ τεχνικών και εμπορικών συντεχνιών, η οποία επηρεάζει σημαντικά την οικονομική ευημερία των μεσαιωνικών πόλεων.

Summary: The course will focus on the study of the European trade in later middle ages. (13th-15th century). Specifically, the course will explore the beginning and the development of trade between European cities and kingdoms in conjunction with: a) the rise of the European merchant class, b) the importance of this economic factor in towns and the formation of new types of commercial activities and merchants, c) the connection between trade and the conflicts of 14th century, d) its impact in civic charity. Furthermore, the seminar will examine the complex relationship between craft guilds and trade “unions”, which had an enormous effect in economic prosperity of later medieval towns.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective Bibliography

Balard M., *Le marchand au Moyen Age*, Reims 1988.

Bautier, R.H., *Les principales étapes du développement des foires de Champagne*, Paris 1952.

Cipolla, C., *Η Ευρώπη πριν από την Βιομηχανική Επανάσταση*, Αθήνα 1950.

Clarkson L. A., *The Pre-industrial Economy of England*, London 1971.

Hatcher J.-Miller E., *Medieval England: Towns, Commerce and Crafts*, Cambridge 1995

Nicholas, D., *Urban Europe: 1100-1700*, New York 2003.

_____, *The Later Medieval City: 1300-1500*, London 1977.

Power, E.E., *The Wool Trade in English Medieval History*, Oxford 1941.

Roover, R.D., *The Rise and the Decline of the Medici Bank: 1397-1484*, Cambridge 1963.

Salzman, L.F., *English Trade in the Middle Ages*, Oxford 1931.

Spufford, P., *Power and Profit: the Merchant in Medieval Europe*, London 2006.
_____, *Money and Jews in Medieval Europe*, Cambridge 1988.
Robert Henry Bautier, *The Economic Development of Medieval Europe*, London 1971.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΑΚΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Έθνη και Εθνικισμοί στη Νεότερη Ευρώπη (19^{ος} και 20^{ος} αιώνας).

Subject: Nations and Nationalism in Modern Europe (19th-20th c.).

Περίληψη: Το σεμινάριο χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο εξετάζεται ο εθνικός χάρτης της Ευρώπης, όπως έχει διαμορφωθεί στους νεότερους χρόνους ως αποτέλεσμα του κινήματος των εθνοτήτων. Διερευνώνται επίσης, με βάση την ανάλυση ειδικών έργων, οι παράγοντες που διαμόρφωσαν το εθνικό κίνημα και οι μορφές που παίρνει ο εθνικισμός, οδηγώντας συγχρόνως, είτε στη διάσπαση ευρύτερων κρατών, είτε στην ενοποίηση άλλων. Στο δεύτερο μέρος κάθε φοιτητής πραγματεύεται ένα θέμα που έχει σχέση με τη συγκρότηση ενός εθνικού κράτους και το οποίο θα αποτελέσει τη βάση για τη γραπτή του εργασία.

Summary: The seminar is organized in two parts. The first shall deal with the examination of the political map of Europe as was shaped in modern times by nationalist movements. Based on the analysis of particular works, we shall also examine the various factors that shaped the national movements as well as forms of nationalism, leading either to the break down of composite states or to the unification of others.

In the second part, each student deals with a topic related to the construction of a national state, a subject that will serve as basis for his/her final presentation.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία/Selective bibliography

Τα έργα αναγράφονται με τη χρονολογική σειρά της (πρώτης) εκδόσής τους.

Connor, W. *Ethnonationalism*, Princeton 1994.

Gellner, E. *Έθνη και εθνικισμός*, Αθήνα 1992.

Hayes, C. *The Historical Evolution of Modern Nationalism*, New York 1931.

Hobsbawm E.J. *Έθνη και εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα* (Πρόγραμμα, μύθος, πραγματικότητα). (Μετάφραση), Αθήνα 1994.

Kohn, H. *Nationalism: its Meaning and History*, Princeton 1955.

Pinson, K.S. (επιμ.), *Nationalism and History*, Philadelphia 1958.

Kedourie, E. *Nationalism*, London 1962.

- Seton- Watson, H. *Nationalism, Old and New*, London 1965.
- Kohn, H. *The Idea of Nationalism*, New York 1967.
- Λέκκας, Π. *Η εθνικιστική ιδεολογία. Πέντε υποθέσεις εργασίας στην ιστορική κοινωνιολογία*, Αθήνα 1992.
- Reinharz, J.- Mosse, G.L. *The Impact of Western Nationalism*, London 1992.
- Smith A., D. *Theories of Nationalism*, London 1971.
- Sathyamurthy, T. *Nationalism in the Contemporary World*, London 1983.
- Schafer, B.C. *Nationalism, Myth and Reality*, New York 1955.
- Seton-Watson, H. *An Enquiry into the Origins of Nations*, Oxford 1977.
- Smith A., D. *The Ethnic Origins of Nations*, Oxford 1986.
- Smith A., D. *National Identity*, London 1991.
- Smith A., D. *Ethnicity and Nationalism*, Leyden 1992.
- Snyder, L. *The New Nationalism*, Ithaca 1968.
- Snyder, L. *The Meaning of Nationalism*, New Brunswick 1954.
- Teich, M.-Porter, R. *The National Question in Western Europe in Historical Context*, Cambridge 1993.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΑΚΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Ιμπεριαλισμός και αποικιακή επέκταση στη νεότερη Ευρώπη.

Subject: Imperialism and colonial expansion

Περίληψη: Το σεμινάριο χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο γίνεται θεωρητική προσέγγιση του θέματος. Συγκεκριμένα αναλύονται οι έννοιες του ιμπεριαλισμού και της αποικιακής επέκτασης στη νεότερη εποχή (εν σχέση προς παλαιότερες περιόδους) και διευρύνονται τα αίτια, ο χαρακτήρας και οι μορφές που λαμβάνουν τα φαινόμενα αυτά. Στο δεύτερο μέρος κάθε φοιτητής πραγματεύεται ένα θέμα που έχει επιλέξει σχετικά με τις πρακτικές εκδήλωσης της αποικιακής επέκτασης και τον ιμπεριαλισμό.

Summary: The seminar is organized in two parts. The first shall deal with the examination of the political map of Europe as was shaped in modern times by nationalist movements. Based on the analysis of particular works, we shall also examine the various factors that shaped the national movements as well as forms of nationalism, leading either to the breakdown of composite states or to the unification of others.

In the second part, each student deals with a topic related to the construction of a national state, a subject that will serve as basis for his/her final presentation.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία/Selective Bibliography

Τα έργα αναφέρονται με τη χρονολογική σειρά της πρώτης εκδόσής τους.

- Barratt-Brow, M., *Essays on Imperialism*, Nottingham 1972.
- Baumgart, W., *Imperialism. The Idea and Reality of British and French Colonial Expansion, 1880-1914*, Oxford 1982.
- Brunschwig, M., *Mythes et réalités de l'impérialisme colonial français*, Paris 1960.
- Cohen, Benjamin J., *The Question of Imperialism. The Political Economy of Dominance and Dependence*, London 1973.
- Fieldhouse, D.K., *The Theory of Capitalist Imperialism*, London 1967.
- Fieldhouse, D.K., *Economics and Empire (1830-1914)*, London 1973.
- Fieldhouse, D.K., *Colonialism, 1870-1945. An Introduction*, London 1981.
- Hobson, J. A., *Imperialism, a Study*, London 1902.
- Kemp, T., *Theories of Imperialism*, London 1968.
- Koebner, R., *Imperialism. The Story and Significance of a Political World, 1840-1960* Cambridge 1964.
- Λένιν, Β.Ι., *Ο ιμπεριαλισμός τελευταίο στάδιο του καπιταλισμού*, 1917.
- Lichtheim, G., *Imperialism* (και σε γαλλική μετάφραση, 1971).
- Magdoff, H., *Imperialism: from Colonial Age to the Present*, London-New York 1978.
- Mommsen, W.J., *Theories of Imperialism*, London 1980.
- Moon, Parker Th., *Imperialism and World Politics*, 1964.
- Schumpeter, J.A.Q., *Imperialism and Social Classes*, 1919.
- Thornton, A.P., *Doctrines of Imperialism*, New York 1965.
- Thornton, A.P., *The Imperial Idea and its Enemies*, London-New York 1968.
- Winks, Robin W. (επιμ.), *The Age of Imperialism*, Englewood Cliffs, NJ 1968.
- Wolfe, M. (επιμ.), *The Economic Causes of Imperialism*, London-New York 1972.

ΚΩΣΤΑΣ ΡΑΠΤΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Ευγενείς στη νεότερη και σύγχρονη Ευρώπη

Subject: Nobility in modern and contemporary Europe

Περίληψη: Το σεμινάριο εξετάζει τους οικονομικούς, πολιτικούς και κοινωνικο-πολιτισμικούς όρους ύπαρξης, αναπαραγωγής και διάκρισης (ή όσμωσης) των ευγενών, ενός ολιγάριθμου αλλά δυσανάλογα ισχυρού και εύπορου κοινωνικού σχηματισμού, ο οποίος, παρά τη βαθμιαία απώλεια προνομίων και της πολιτικής του πρωτοκαθεδρίας κατά τον 19^ο αιώνα εξακολουθεί να επηρεάζει καθοριστικά την ιστορία των περισσότερων χωρών της Δυτικής, Κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης τουλάχιστον μέχρι τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Αναδεικνύονται η πολυμορφία, οι έμφυλοι ρόλοι, οι παράγοντες συνοχής και διαφοροποίησης των ευγενών και ειδικότερα ο ενοποιητικός και συνάμα διακριτικός ρόλος της ευγένειας, της αριστοκρατικής δηλαδή κουλτούρας στις ευρωπαϊκές κοινωνίες από τα τέλη του 18^{ου} ως τα μέσα, τουλάχιστον, του 20ού αιώνα.

Summary: The seminar examines the economic, political and social-cultural terms of existence, reproduction and distinction (or osmosis) of the nobility, a tiny but disproportional powerful and wealthy social group, which, despite the gradual loss of privileges and political hegemony continues exercising a great impact on the history of most western, central and east European countries at least till the First World War. It also focuses on the multiformity, the role of gender, the factors of cohesion and differentiation within the nobles, and especially on the unifying and at the same time distinctive role of noble culture in european societies from the late 18th till at least the mid-20th century.

Ενδεικτική βιβλιογραφία/Selective Bibliography

- Armstrong J. A., *The European Administrative Elite*, Princeton 1973.
Asch R. (επιμ.), *Der europäische Adel im Ancien Régime*, Böhlau 2001.
Bush M. L., *The European Nobility*, τομ. 1-2, Manchester 1983-1988.
Bush M. L., *The English Aristocracy. A Comparative Synthesis*, Manchester 1984.
Cannadine D., *The Decline and Fall of the British Aristocracy*, London 1990.
Cannadine D., *Aspects of Aristocracy. Grandeur and Decline in Modern Britain*, London 1994.
Cardoza A. L., *Aristocrats in Bourgeois Italy. The Piedmontese Nobility, 1861-1930*, Cambridge 1998.
Chaussinand-Nogaret G., *La Noblesse*, Paris, 1976.

- Dewald J., *The European Nobility 1400-1800*, Cambridge 1996.
- École Française de Rome, *Les Noblesses Européennes au XIXe Siècle*, Roma 1988.
- Fehrenbach E./Müller-Luckner E. (επιμ.), *Adel und Bürgertum in Deutschland 1770-1848*, München 1994.
- Higgs D., *Nobles in Nineteenth Century France: The Practice of Inequality*, Baltimore-London 1987.
- Higonnet P., *Class, Ideology and the Rights of Nobles during the French Revolution*, Oxford 1981.
- Lieven D., *The Aristocracy in Europe 1815-1914*, New York 1994.
- Mayer A., *The Persistence of the Old Regime. Europe to the Great War*, New York 1990.
- Mension-Rigau E., *Aristocrates et grand bourgeois. Education, traditions, valeurs*, Paris 1994.
- Mikliss P., *Deutscher und polnischer Adel im Vergleich*, Berlin 1981.
- Mitford N. (επιμ.), *Noblesse oblige: An Enquiry into the identifiable characteristics of the English Aristocracy*, Oxford χ.χ.
- Mosse W., “Nobility and Middle Classes in Nineteenth-Century Europe: A Comparative Study”, στο Kocka J./Mitchell A. (επιμ.), *Bourgeois Society in Nineteenth-Century Europe*, London 1992, 70-102.
- Pareto V., *The Rise and Fall of the Elites: An Application of Theoretical Sociology*, Bedminster 1968.
- Reif Heinz, *Adel im 19. und 20. Jahrhundert*, München 1999.
- Reynolds K. D., *Aristocratic women and political society in Victorian Britain*, Oxford χ.χ.
- Rubinstein W. D., *Elites and the Wealthy in Modern British History*, Brighton 1987.
- Spring D. (επιμ.), *European Landed Elites in the Nineteenth Century*, Baltimore 1977.
- Stone L./Fawtier Stone J. C., *An Open Elite? England 1540-1880*, Oxford 1984.
- Wehler Hans-Ulrich (επιμ.), *Europäischer Adel, 1750-1950* (Geschichte und Gesellschaft: special issue 13), Göttingen 1990.

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

«ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ:

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ, ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ»

Το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, σε συνεργασία με το Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Πανεπιστημίου Πατρών και το Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου, οργάνωσαν διατμηματικό – διαπανεπιστημιακό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) με θέμα «*Διαχείριση Μνημείων: Αρχαιολογία, Πόλη και Αρχιτεκτονική*» (ΦΕΚ 573 τ. Β΄/20 Απριλίου 2007), το οποίο λειτούργησε ήδη κατά το εαρινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2008-2009.

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών έχει ως αντικείμενο τη διεπιστημονική έρευνα των συσχετίσεων και αλληλεπιδράσεων αφενός της διαχείρισης και ανάδειξης των μνημείων και αφετέρου της αρχιτεκτονικής, με ιδιαίτερη έμφαση στον αστικό και περιαστικό χώρο. Ξεκινά από τη θέση ότι η δυναμική της ανάπτυξης, που χαρακτηρίζει τα τελευταία χρόνια ολόκληρο τον πλανήτη και η δυναμική της ιστορικής συνέχειας και διατήρησης της ιστορικής κληρονομιάς στα αστικά κέντρα, μπορούν και πρέπει όχι απλά να συνυπάρχουν, αλλά να αλληλο-ενισχύονται και να συντίθενται σε ένα επιστημονικά, ηθικά και κοινωνικά θετικό αποτέλεσμα.

Στοχεύει λοιπόν στην ανάπτυξη αφενός προτάσεων σύνθεσης των πιο πάνω δυναμικών και αφετέρου στη δημιουργία επιστημόνων εξειδικευμένων στην αντιμετώπιση θεμάτων σχεδιασμού, παρέμβασης και διαχείρισης του αρχαιολογικά και ιστορικά φορτισμένου χώρου σε ιστορικά κέντρα οικισμών, ή στον περίγυρό τους, καθώς και στην εμβάθυνση της έρευνας κοινών προβλημάτων αρχαιολογίας και αρχιτεκτονικής.

Το Πρόγραμμα είναι διετές πλήρους φοίτησης και περιλαμβάνει τις ακόλουθες τέσσερις βασικές συνιστώσες:

1. τα μεταπτυχιακά μαθήματα
2. τα θέματα σχεδιασμού
3. το διεπιστημονικό σεμινάριο

4. τη μεταπτυχιακή εργασία

Το συντονισμό και τη διοικητική υποστήριξη του Προγράμματος έχει το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Τα μαθήματα γίνονται σε καθημερινή βάση και διεξάγονται στην Αθήνα (αίθουσα Αρχαιολογικού Πάρκου ΠΑ, Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου), ενώ τα θέματα σχεδιασμού στην Αθήνα, την Πάτρα, τη Μυτιλήνη, τη Νάξο και σε άλλα κέντρα, κατά τις ανάγκες του προγράμματος.

Πληροφορίες για το πρόγραμμα υπάρχουν αναρτημένες στο Διαδίκτυο, στη διεύθυνση: <http://www.dpmsdiach.arch.uoa.gr/>

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΜΟΥΣΕΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

Τα Τμήματα Ιστορίας & Αρχαιολογίας και Γεωλογίας & Γεωπεριβάλλοντος του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών σε σύμπραξη με το Τμήμα Συντήρησης Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Αθήνας οργανώνουν και λειτουργούν Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (Π.Μ.Σ.) με τίτλο «Μουσειακές Σπουδές». Η διοικητική υποστήριξη της λειτουργίας του προγράμματος ανήκει στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας. Το Π.Μ.Σ. «Μουσειακές Σπουδές» ιδρύθηκε και λειτουργεί από το ακαδημαϊκό έτος 2003-2004, με βάση την υπ. αριθμ. 27533/ Β7-/30- 5-2003 Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ 823/ 25-6-2003, τευχ. Β΄).

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Αντικείμενο του προγράμματος είναι οι Μουσειακές Σπουδές με τις ακόλουθες παραμέτρους:

συλλογή διδακτικού μουσειακού υλικού, οργάνωση μουσείων, μουσειακών εκθέσεων, διοίκηση μουσείων, έλεγχος των περιβαλλοντικών παραμέτρων των μουσείων, προστασία και ανασύνθεση μουσειακού υλικού, νομοθεσία που διέπει τα μουσεία, οικονομική διαχείριση μουσείων και μουσειακών συλλογών, το μουσείο ως χώρος παιδείας, μουσείο και κοινωνία.

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΙ ΤΙΤΛΟΙ

Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών απονέμει:

1. Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης (ΜΔΕ) στον τομέα των Μουσειακών Σπουδών
2. Διδακτορικό Δίπλωμα (ΔΔ)

Ο τίτλος σπουδών που απονέμεται θα λειτουργήσει προσθετικά στις βασικές σπουδές των υποψηφίων.

Οι κάτοχοι του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης μπορούν να ζητήσουν τη συνέχεια των σπουδών τους για την απόκτηση Διδακτορικού Διπλώματος, εφόσον πληρούν τα κριτήρια που θέτει η Ειδική Διατμηματική Επιτροπή.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΤΥΧΙΟΥΧΩΝ

Στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών γίνονται δεκτοί πτυχιούχοι Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς και από σχολές της αλλοδαπής, αφού προσκομίσουν ισοτιμία τού τίτλου τους από το ΔΟΑΤΑΠ.

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ

Ο ελάχιστος χρόνος για την απονομή τού Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης ορίζεται σε 3 εξάμηνα μαθημάτων και 1 εξάμηνο εκπόνησης Μεταπτυχιακής Εργασίας Εξειδίκευσης. Είναι δυνατόν, μετά από αιτιολογημένο κώλυμα και έγκριση της Συντονιστικής Επιτροπής (ΣΕ) και της Ειδικής Διατμηματικής Επιτροπής (ΕΔΕ), η ολοκλήρωση της φοίτησης να παραταθεί. Πέραν της παράτασης που ορίζει η ΕΔΕ, ο φοιτητής διαγράφεται.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΚΤΕΩΝ

Ο αριθμός των εισακτέων κατ' έτος καθορίζεται από την ΕΔΕ και δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 15.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Τα μαθήματα κατανέμονται στα τρία πρώτα διδακτικά εξάμηνα, στη διάρκεια των οποίων ο φοιτητής υποχρεούται να παρακολουθήσει συνολικά 13 μαθήματα. Κατά το Δ' εξάμηνο απαιτείται η συγγραφή της Μεταπτυχιακής Εργασίας Εξειδίκευσης. Μαζί με την παρουσίαση της Μεταπτυχιακής Εργασίας Εξειδίκευσης σε τριμελή επιτροπή,

διενεργείται, κατά το Δ΄ εξάμηνο και προφορική εξέταση του φοιτητή εφ' όλης της ύλης των μαθημάτων που έχει διδαχθεί τα τρία πρώτα εξάμηνα.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Η Ταχυδρομική Διεύθυνση του Μεταπτυχιακού είναι:

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Μουσειακές Σπουδές»

Νέο κτήριο Μαθηματικού (Ισόγειο)

Πανεπιστημιούπολη, Ζωγράφου

157 84 Αθήνα

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ:

Τηλέφωνα: 210- 7276465/ 7276434/7276499

Ηλεκτρονική διεύθυνση: www.museum-studies.uoa.gr

E-Mail: adoxana@arch.uoa.gr, aikdermi@arch.uoa.gr,

dstabol@admin.uoa.gr

ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Μεσογειακό Διδακτορικό Πρόγραμμα Ιστορίας

Υπεύθυνος: καθηγ. Α. Λιάκος (aliakos@otenet.gr)

Η ΜΔΠΙ δημιουργήθηκε το 2010 από το Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Πανεπιστήμιο Βοζαζιζι στην Κωνσταντινούπολη, την École Normale Supérieure και την École Pratique des Hautes Etudes στο Παρίσι, το Πανεπιστήμιο Pablo de Olavide στη Σεβίλη, και το Πανεπιστήμιο Ca' Foscari Βενετία, όπου και το διοικητικό κέντρο. Η ΜΔΣΙ αποτελεί μετεξέλιξη του Ευρωπαϊκού Διδακτορικού Ιστορίας.

Για περισσότερες πληροφορίες:

http://www.unive.it/nqcontent.cfm?a_id=77333

European Master of Classical Cultures

Υπεύθυνοι: Καθηγ. Κων/νος Μπουραζέλης, Επίκ. Καθηγ. Σοφία Ανεζίρη

Το European Master in Classical Cultures -(EMCC)- είναι ένα διεθνές ευρωπαϊκό πρόγραμμα με αντικείμενο τις κλασικές σπουδές, στο οποίο συμμετέχουν 11 πανεπιστήμια από οκτώ ευρωπαϊκές χώρες (πίνακας των παν/μίων και των αντίστοιχων υπευθύνων παρακάτω).

Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος προβλέπεται η δυνατότητα για τους συμμετέχοντες σπουδαστές να φοιτήσουν κατ' ελάχιστο σε δύο από τα συνεργαζόμενα πανεπιστημιακά ιδρύματα και επιπλέον -αν το επιθυμούν-να συντάξουν τη διπλωματική τους εργασία υπό την εποπτεία καθηγητών δύο διαφορετικών πανεπιστημίων. Στους φοιτητές που επιλέγονται να φοιτήσουν στο «European Master in Classical Cultures» απονέμεται μετά το πέρας των σπουδών τους Διπλό ή Πολλαπλό Δίπλωμα. Βασική αρχή απετέλεσε εξ αρχής να γίνουν σεβαστές οι ιδιαιτερότητες των ήδη ισχυόντων κανονισμών και όρων λειτουργίας των μεταπτυχιακών προγραμμάτων των συμμετεχόντων Πανεπιστημίων.

Περισσότερες πληροφορίες για τη διάρθρωση των σπουδών, τις προϋποθέσεις εισαγωγής και τις αιτήσεις στο www.eu-classical-cultures.eu ή στους πανεπιστημιακούς συντονιστές.

Συνεργαζόμενα Πανεπιστήμια

1. Westfälische Wilhelms Universität Münster, Seminar für Alte Geschichte / Institut für Epigraphik
2. Leopold-Franzens-Universität Innsbruck, Institut für Alte Geschichte und Altorientalistik
3. Istanbul Üniversitesi, Seminar für Alte Geschichte im Rahmen des Instituts für Geschichte
4. Università degli Studi di Perugia, Dipartimento di Scienze Storiche
5. Uniwersytet im. Adam Mickiewicza, Poznan, Historisches Institut
6. Universität Hamburg, Historisches Seminar – Arbeitsbereich Alte Geschichte
7. Universität Freiburg, Archäologisches Seminar
8. Università degli Studi di Roma Tre, Dipartimento di studi sul mondo antico
9. University of Cyprus, Faculty of Classics and Philosophy
10. University of Athens, Faculty of History & Archaeology
11. Université Toulouse Le Mirail, Département d’histoire ancienne

Ευρωπαϊκό Μεταπτυχιακό στην Πολιτική και Πολιτισμική Ιστορία της Μεσαιωνικής, Νεότερης και Σύγχρονης Ευρώπης.

Υπεύθυνη: Επικ. Καθηγ. Κατερίνα Γαρδίκια

Συνεργαζόμενα Πανεπιστήμια

1. École Pratique des Hautes Études, Παρίσι
2. National and Kapodistrian University of Athens
3. Instituto Superior de Ciência do Trabalho e da Empresa της Λισαβόνας
4. Università degli Studi di Pisa, Πίζα
5. Universidad Pablo de Olavide της Σεβίλλης.

Το πρόγραμμα είναι διετές και οι σπουδαστές, οι οποίοι πρέπει να έχουν ήδη εισαχθεί κανονικά στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Ειδίκευσης της χώρας τους, φοιτούν το δεύτερο έτος των σπουδών τους είτε σε ένα από τα ξένα πανεπιστήμια είτε το τρίτο και τέταρτο εξάμηνο των σπουδών τους σε δύο ξένα πανεπιστήμια. Το πρόγραμμα υποστηρίζεται από το κοινοτικό πρόγραμμα Erasmus. Η αξιολόγηση των αιτήσεων γίνεται από επιτροπή στην οποία αντιπροσωπεύονται και τα πέντε πανεπιστήμια.

Ευρωπαϊκό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα (ΜΑ)

Μεσογειακές Ιστορικές Σπουδές

Υπεύθυνη: Καθηγ. Όλγα Κατσιαρδή-Hering

Συνεργαζόμενα Πανεπιστήμια

1. Μάλτας (συντονιστής: Καθηγ. Victor Mallia Milanes)
 2. Πίζας (υπεύθυνη: Καθηγ. Νεότερης Ιστορίας A.K. Isaacs)
 3. Valencia (υπεύθυνος: Καθηγ. Ιστορίας της Τέχνης Raphael Gil Salinas)
 4. Sveti Kliment Ohridski της Σόφιας (υπεύθυνος: Καθηγ. Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Ιστορίας Christo Matanov)
 5. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (υπεύθυνος: Αν. Καθηγ. Νεότερης Ιστορίας Ιάκωβος Μιχαηλίδης)
 6. ΕΚΠΑ Αθηνών (υπεύθυνη: Καθηγ. Νέου Ελληνισμού Όλγα Κατσιαρδή-Hering)
- Το πρόγραμμα θα λειτουργεί εντός των ισχυόντων μεταπτυχιακών προγραμμάτων των συνεργαζόμενων πανεπιστημίων στο πλαίσιο των εντός του προγράμματος Socrates/Erasmus ανταλλαγών φοιτητών και διδασκόντων. Οι φοιτητές που εισάγονται στο μεταπτυχιακό μας πρόγραμμα έχουν τη δυνατότητα να μεταβούν για ένα εξάμηνο για σπουδές ή και για έρευνα περί τη μεταπτυχιακή τους διπλωματική εργασία σε ένα από τα άλλα παν/μια (πλην της Θεσσαλονίκης προκειμένου για τους φοιτητές της Αθήνας). Οι ενδιαφερόμενοι να συμμετάσχουν στο κοινό αυτό πρόγραμμα δύνανται να

διαμορφώσουν το ατομικό πρόγραμμα σπουδών τους με κατεύθυνση τις μεσογειακές ιστορικές σπουδές σε συνεννόηση με τον επόπτη καθηγητή τους και ένα συνεπότη καθηγητή ενός από τα συμβαλλόμενα πανεπιστήμια. Η διπλωματική μεταπτυχιακή τους εργασία επί θέματος της μεσογειακής ιστορίας θα συνταχθεί στη γλώσσα του πανεπιστημίου από το οποίο προέρχεται ο υποψήφιος, θα κριθεί από τον οικείο καθηγητή και τον συνεπότη καθηγητή. Το πτυχίο θα απονεμηθεί σύμφωνα με τα ισχύοντα στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας.

Μεταπτυχιακή δράση με στόχο την αξιοποίηση της Βιβλιοθήκης του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας

Υπεύθυνη: Αν. Καθηγ. Μαρία Ευθυμίου

Το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, σε συνεργασία με το Παλαιογραφικό Αρχείο του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης, έχει προχωρήσει στην οργάνωση μεταπτυχιακής δράσης, με στόχο την αξιοποίηση του πολύτιμου περιεχομένου της Βιβλιοθήκης του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας. Ήδη, πενταμελής αποστολή μεταπτυχιακών φοιτητών, με επικεφαλής την Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νεότερης Ιστορίας κ. Μ. Ευθυμίου, επισκέφθηκαν κατά το ακαδημαϊκό έτος 2009-2010 την Αλεξάνδρεια και μελέτησαν υλικό του εκεί Αρχείου και της Βιβλιοθήκης. Η δράση αυτή θα γίνει προσπάθεια να πραγματοποιηθεί κατά τα προσεχή ακαδημαϊκά έτη και να μετατραπεί σε θεσμό.

EUROPEAN POSTGRADUATE PROGRAMMES IN COOPERATION OF THE FACULTY OF HISTORY AND ARCHAEOLOGY

Mediterranean Doctoral School in History

Prof. A. Liakos

The Mediterranean Doctoral School in History (MDSH) was created in summer 2010 by the **National and Kapodistrian University of Athens**, Boğaziçi University Istanbul, Ecole Normale Supérieure de Paris, Ecole Pratique des Hautes Etudes, Universidad Pablo de Olavide de Sevilla, and Università Ca' Foscari Venezia. The administrative seat of the MDSH is at the University Ca' Foscari of Venice.

The purpose of the MDSH is to provide advanced level training in research and the appropriate skills to exercise research and professional activities of high quality in universities, institutions in the public and private sectors. It partly relies on the tradition of the former [European Doctorate in the Social History of Europe and the Mediterranean «Building on the Past»](#) (2001-2009).

The training and research activity of the School is based on the mobility of postgraduate students and teaching staff. Postgraduate students from the partner universities spend one academic year - normally the second of their doctoral training - at one or two of the foreign partner universities, participating in the host institution's doctoral training programme at the same conditions holding for local postgraduate fellows. The host institutions provide qualified research supervision for the period of mobility. They also support co-tutelle agreements and the creation of the conditions for conferring the Doctor Europaeus.

Athens, Istanbul, Paris, Seville and Venice represent five chiefly important sites for Mediterranean history, memory and archives. The MDSH promotes preferably, albeit not exclusively, comparative research and enquiries in the history of cross-border transfers and overseas relations in the Mediterranean area, comprising the relations of this area with other world regions.

More information: http://www.unive.it/nqcontent.cfm?a_id=77333

European Master of Classical Cultures

Departmental Coordinators: Prof. K. Buraselis, Assist. Prof. S. Aneziri

The **European Master of Classical Cultures (EMCC)** is a European postgraduate programme, uniting eleven European universities of eight European countries in the common plan to create a coordinated course of Master's studies in the field of the Classics (Ancient History, Classical Philology, Classical Archaeology and adjacent disciplines). Students admitted to the programme «European Master in Classical Cultures», must follow the legal provisions of the host university. They will complete all course requirements and the regulations about these courses at no fewer than two and no more than three universities. They must also acquire a minimum of 30 ETCS points at each of two partner universities of different national languages. Students who have validated 120 ECTS credits according to existing regulations will receive a double or a multiple degree and a diploma supplement.

For more information visit www.eu-classical-cultures.eu or consult the departmental coordinators.

Affiliated Universities

1. Westfälische Wilhelms Universität Münster
Seminar für Alte Geschichte / Institut für Epigraphik
2. Leopold-Franzens-Universität Innsbruck
Institut für Alte Geschichte und Altorientalistik
3. Istanbul Üniversitesi
Seminar für Alte Geschichte im Rahmen des Instituts für Geschichte
4. Università degli Studi di Perugia
Dipartimento di Scienze Storiche
5. Uniwersytet im. Adam Mickiewicza, Poznań
Historisches Institut

6. Universität Hamburg

Historisches Seminar – Arbeitsbereich Alte Geschichte

7. Universität Freiburg

Archäologisches Seminar

8. Università degli Studi di Roma Tre

Dipartimento di studi sul mondo antico

9. University of Cyprus

Faculty of Classics and Philosophy

10. National and Kapodistrian University of Athens

Faculty of History and Archaeology

11. Université Toulouse Le Mirail

Département d'histoire ancienne

European MA in the Political and Cultural History of Medieval, Modern and Contemporary Europe

Departmental Coordinator: Ass. Prof. K. Gardikas

Affiliated Universities

1. École Pratique des Hautes Études, Paris

2. Instituto Superior de Ciência do Trabalho e da Empresa of Lisbon

3. National and Kapodistrian University of Athens

4. Università degli Studi di Pisa

5. Universidad Pablo de Olavide of Sevilla

This is a two-year programme. The students, who must already be admitted to the MA programme of their University, spend the second year of their studies at one of the other Universities, or alternatively, the third and fourth semester at two of the other Universities. The programme is supported by the European Erasmus programme. The evaluation of applications is made by a committee consisting of representatives of the five Universities.

European Masters in Mediterranean Historical Studies

Departmental Coordinator: Prof. O. Katsiardi-Hering

Affiliated Universities/academic coordinators

1. Malta (Professor Victor Mallia Milanes)
2. Pisa (Professor A.K. Isaacs)
3. Valencia (Professor Raphael Gil Salinas)
4. Sofia, Sveti Kliment Ohridski (Professor Christo Matanov)
5. Thessaloniki, Aristotle University (Ass. Professor, Jakovos Michaelides)
6. Athens, National and Kapodistrian University (Professor Olga Katsiardi-Hering)

The programme will be integrated into the existing postgraduate programme of study of the six affiliated Universities, in the framework of the Socrates/Erasmus programme for the exchange of students and scholars. Students who will be admitted to our programme of postgraduate studies will have the option to spend a semester for study or research in any of the collaborating Universities (students from the University of Athens are not eligible for admission to the University of Thessaloniki). All interested in joining this common programme can form their individual programme in Mediterranean Historical Studies in cooperation with their supervisor and a joint

supervisor from any of the other collaborating Universities. The Master's dissertation on any topic of Mediterranean History will be composed in the language of the candidate's home University and will be examined by both the local and joint supervisors. The degree/diploma will be awarded in accordance to the regulations of the programme of postgraduate studies of the Faculty of History & Archaeology, University of Athens.

Postgraduate Seminar for the Study of the Library of the Patriarchate of Alexandria

Departmental Coordinator: Ass. Professor M. Efthymiou

The Faculty of History and Archaeology of the University of Athens in collaboration with the Palaeographical Archive of the National Bank of Greece Cultural Foundation, organized postgraduate activities for the study of the very significant Library of the Patriarchate of Alexandria. A group of five postgraduate students under the guidance of Maria Euthymiou, Associate Professor of Contemporary History, visited the library in Alexandria and studied material in the Archives and the Library of the Patriarchate. Other visits are planned for the following years. Efforts are being made to turn these postgraduate activities into a regular programme.